

75741

KATAL LEÁNYOK REGÉNYTÁRA

KATALIN

IRTÁ

BENEDEK ELEK.

Az Athenaeum kiadása, Budapest.

KATALIN.

Országos Széchényi Könyvtár

KATALIN.

REGÉNY FIATAL LEÁNYOK SZÁMÁRA.

IRTA

BENEDEK ELEK.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA.

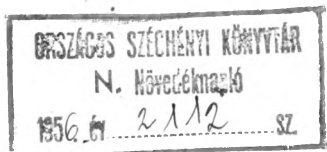
1896.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

75.741

Az író levele Katalinhoz.

Kis-Baczon, 1895. augusztus havában.

Ön megengedte nékem, édes Katalin, hogy megírjam küzdelmes életének történetét s azóta nincs nyugodalmam: bármerre járjak, fekete fellegként fölöttem borong a bús történet, im, elkisért a szülei hajlékba is. Sétálván föl s alá nagyapó udvarán, meg-megszólít nagyapó: téged valami bánt, fiam. Nagy bánatod lehet. Mondd el, ha valami nyomja szívedet, hátha segíthetek . . .

Drága jó nagyapó! Nyolczvan esztendő terhe meggörnyedt vállain s még most is segíteni akar rajtam, ki erőm, munkakedvem teljességében vagyok! Ha lelkem nem is önnel foglalkoznék ilyenkor, édes Katalin, önkéntelen ön jutna eszembe, aki egy fél életet áldozott fel másokért, feláldozván ezzel szép ifjuságát, s aki, látom, előre látom, a nagyapó korában is csak segíteni és mindig segíteni akar másokon. Magán, saját magán — soha. A gyerme-

keknek, az anya nélkül maradt testvéreknek anyja helyett — anyja. Mindig ők az elsők, ön az utolsó. A legutolsó. Övék a legjobb, a legizesebb falat, önnek is marad, ha — marad.

Rabúl ejtették lelkemet nem e világból való cselekedetei, Katalin. Nehezen megy minden más irás, míg önkéntes adómat le nem róttam. Száz mértföld választ el egymástól, de mintha szemtől szembe ülne velem, látom arczát, mely megmérhetetlen önfeláldozás dicsfényében tündököl. Világszép-asszonyok szépsége elhalványodik az öné mellett! Ragyogó széppé tették arczát a nehéz gondok, a gyötrődés és munka közt átvirrasztott éjszakák! Lehet, más nem így látja, Katalin, de én így látom, mióta föltárta előttem életét, a mióta valóságként áll előttem mindaz, a mi másoknak homályos legenda csak.

Hát élek engedelmével, Katalin, s leirom, egyszerűen leirom, amit egy mosolygó tavaszi napon elmondott nekem. Emlékszem, a város üres volt, kihalt, az utcákra szinte nyomasztó csönd borult. Talán csak a betegek voltak ott-honn s mi ketten. Mindenki a verőfényes, rügyfakasztó tavaszi napnak örült, csak ön nem látta a tavaszt, izgatottan járt föl s alá a szobában, majd kimerülten roskadt le a székre egy-egy megrázó epizód után: így volt, így!

S mikor a történetnek vége volt: ennyi az egész. Nem tettem hozzá, nem vettem el belőle; ha tetszik, írja meg.

Sokáig tépelődtem azon a kicsiségen: nevezzem-e regénynek az ön élete történetét. Azt kellene mondanom: igaz történet. Ám az olvasó csak mosolyogna ezen, azt hinné, rá akarom szedni. Maradjon regénynek. Végre is, az élet írja a legszebb és a legborzalmasabb regényeket, nem az író s hadd éljen az olvasó abban az illúzióban, hogy ami szép, nagyon szép: megtörtént, igaz valóság, ami ennek ellenkezője, az mind az író merész képzeletének a szüleménye.

Legyen tehát: regény. A név nem határoz. Érzem, hogy az igazság ereje diadalmaszkodik s hatalmába ejtvén fiatal olvasóimat, az én művemben csak szerény másolatot lát, az ön életének másolatát, Katalin! Érzem, hogy az én olvasóim egy lélekké válnak önnel, Katalin, lelkükben megosztják az ön szenvedéseit, együtt sírnak, együtt örülnek önnel s amint önt a küzdelmek sokasága csak nemesebbé és erősebbé tette, olvasóim lelkét is nemesebbé, erősebbé teszi majd e küzdelmes élet megismerése.

Nem kellett volna hozzá nagy találékony-ság, hogy a valót kiszinezsem, az érdekese-

még érdekesebbé tegyem: ön megadta az anyagot, rajtam mult, hogy nem lett belőle — szenzációs regény. Ám ha semmi egyéb, megakadályozott volna ebben az ön nemes alakja, melyet csak a maga tiszta valóságában lehet az olvasó elé állítani, vagy sehogy. Hadd álljon fényes példaképpen a fiatal leányok lelke előtt annak a nőnek az élete, ki a nehéz küzdelmekből, a súlyos gondokból mindig a legnagyobb részt vette ki magának, a százszorosán megérdemelt örömeiből a legkisebbet s ezt is rendesen másnak engedte át.

Munka, gond és lemondás!

Ebben a három szóban fejeződik ki leg-tökéletesebben az ön élete, Katalin. Hős volt, igazi hős mind a háromban. Munka el nem fárasztotta, gond el nem csüggesztette s az élet örömeiről való lemondás fájdalmát halandó szeme le nem olvasta az ön arczáról. Mikor a szíve legerősebben vonaglott, ajkán mosoly ült s válságos pillanatokban, midőn az erős férfi csüggedten áll félre, ön diadalmasan állt meg: újabb küzdelemre készen!

Köszönöm, Katalin, kedves barátnőm, hogy lelkemet gazdagította lelkének kincseivel s engem tüntetett ki azzal, hogy e kincseket szétoszthatom hazám leányifjúsága közt!

ELSŐ RÉSZ.

Országos Széchényi Könyvtár

A Szentpáli-ház.

Most, hogy Katalin föltárta előttem egész életét, lelkemben félig már elhomályosult emlékek elevenülnek meg. Látom a régi kastélyt, a Szentpáliak családi fészket, ezt a kissé komor külsejű házat, mely háromszáz esztendeje daczol az idővel. Dombon emelkedik, magas, erdős hegy aljában s a kert, mely körülveszi, bele szakad a rengeteg erdőségbe. Lent a völgyben fehérlik az Udvarhely felé vivő országút s néhány lépésnyire az úttól a Homoród vize folyik lassan, csöndesen. A meddig a szem eltekinthet: hegy és hegy; erdő és erdő. S a hegyek ormain elpusztult várak romladékai: szomorú hirdetői a letűnt dicsőségnek, a daliás időknek.

Régi irások megőrizték a nevét annak a Szentpálinak, a ki, úgy látszik, örök időkre építteté a várszerű kastélyt. S valóban háromszáz esztendő alig hagyott feltűnő nyomot a Szentpáli Jób művén. Fiuról fiura szállt e

ház, mely háborus időkben nem egyszer volt menedéke a vidék népének, csöndes időkben pedig találkozó helye a mulatni szerető uri rendnek.

A kert, melynek százados tölgyfái közt szerényen huzódnak meg a gyümölcsfák, míg egyik felével beleszakad az erdőségbe, másik felével lenyulik az országutig s a magas kőkerítés hosszában büszkesudár fenyőfák állnak sűrűn egymás mellett, mintha őrei volnának a Szentpáli-háznak.

A Katalin szülőházának.

Emlékszem már, világosan emlékszem, hogy szinte félelemmel néztem a nagyuri házra, melyhez hasonlót akkor még nem láttam; a mely annyira elütött azoktól a kicsi, hófehér falú székely-házaktól. Emlékszem már, világosan emlékszem, hogy én is, meg a többi szegény diákocskák is fel-felsőhajtottunk, a gyermeki sziv irigységével: ó de jó élet lehet itt! Ki-kicsendült a kert fái közül a Szentpáli gyerekek gondtalan kaczagása; fel-felbukkant a kert kanyargós utain egy karcsu, nyulánk leányka alakja, s aztán hirtelen eltűnt a fák és bokrok sűrűjében. Hallottuk a hangját is: erre, gyerekek, erre!

Katalin volt. A Szentpáli-ház fénye, büszkesége.

És láttuk nyomában a lármás gyermekcsapatot: két fiut és két leánykát. Az egyik fiu lehetett tizenöt, a másik tiz éves. A leánykák öt-hat évesek, olyan egyformák, mint két tojás. Ikreknek néztük: azok is voltak. Fekete, csillogó fekete haja mindkettőnek; arczuk, szemük nevető, beszédes. Csakugy lobogott kissé göndör hajuk, a mint szaladtak Katalin után, kiáltva:

— Várj meg, várj meg, *kis mama!*

Mikor Katalin belefogott életének elbeszélésébe, ez a szó villant meg először lelkemben a gyermekkori emlékből: *kis mama!* Igen, igen, hallottam ezt a szót. Mintha tegnap hallottam volna. És végig futtatván elmémet az egész történeten, egy szóval, egyetlen egy szóval mégis előbb kell azt kezdenem, mint a hogy Katalin kezdette.

Kis mama.... Ezen a szón kezdődik a Katalin története.

Katalin még alig volt hét éves, már kis-mamája volt a fiuknak. Györgynél, a nagyobbik öccsénél csak egy évvel volt idősebb, de Gyuricza ugy nézett rá, mint második mamájára. Megtörtént nem egyszer, hogy mire a mama meg a cselédek észrevették, Katóka felöltöztette Gyuriczát. Ha Katóka az ágya mellett ült, Gyuricza szivesebben hunyta le a szemét.

— Aludj, aludj, fiacskám, — csicsisgatta Katóka. — Lásd, alszom én is.

S letette fejét a Gyuricza párnájára. Ugy tett, mintha aludnék. Es csakugyan el is aludt rendesen a kis mama is.

Gyuricza mondta először: kis mama. A többi gyerek már nem is hívta másként. Ezek nyilván azt hitték, hogy ez úgy van mindenütt a világon: a mama mellett van egy kismama is.

— Kismama, álmos vagyok!

— Kismama, hol a kalapom?

— Kismama, nem találom a labdámát.

A kismama mindent megtalált. Ezer szeme volt: minden kicsiségnek tudta a rendes helyét s a miért a cselédek tűvé tették a kastélyt meg a kertet, ő rendesen csak rámutatott: itt van ni!

— Ezer ördög lakik ebben a leánykában, — mondogatta Szentpáli Gábor, a Katalin édes apja.

— Ő benne van legfőbb reménységem, — suttogta Szentpáliné s köny csillogott szemében.

Nem volt ez üres mondás, mély, szomorú, mély értelme volt annak. Szentpálinét, ezt a szépséges szép asszonyt, titkos gondok emésztették, melyekről sokáig sejtelve sem volt a világnak. Még a férjének sem. Isten megál-

dotta ezt a nőt mindennel, a mi egy nőt tökéletessé, követendő példaképpé tehet. Bár a legszebb asszony volt a vármegyében, nem a külső szépséggel büvölte meg az embereket: szívének melegsége, lelkének finomsága, elméjének csodás élessége volt az a varázsgyűrű, mely közelébe vont férfit, nőt s boldog volt, kire e napnak egy vékony sugara esett bár. Háza nyitva volt az urirendnek s mint házi-asszony nem tett különbséget szegényebb, gazdagabb sorsu vendég közt: mindenki számára volt egy meleg mosolya, egy szava, mely nyomot hagyott a szívben.

Nem csoda, ha Szentpáli Gábor volt a megyében a legirigyeltebb férfi. Oldalán a legszebb asszony, s házában jólét, meleg szeretet. És szép gyermekek. Kell-e még valami a boldogsághoz?

...Szentpáliné nem volt boldog. A mit más még nem látott, látta ő világosan, hogy nagy, szörnyű nagy katasztrófa fenyegeti házukat. Szentpáli Gábor egyszerűen átvette az ősi birtokot, s mert ez még jelentékenyen növekedett is felesége hozományával, magasabb célra tüzött maga elé, mint élni igazi nagy úr módjára, hiven az ősi hagyományokhoz. Harmincz éves korában vezette oltár elé Baróthy Katalint, a 18 éves leányt, de voltaképpen nem

az vezette, hogy meleg, családi fészket rak magának, hanem hizelgett a hiuságának, hogy a legszebb leány az ő felesége lesz. Szerelménél nagyobb volt a hiusága. Csak akkor szerette meg igaz szeretettel Baróthy Katalint, mikor a felesége lett s esztendő hogy mult esztendő után, rabja lett felesége tündöklő érényeinek. Imádta feleségét, de egyedül a jelennek élt, a jövőbe nem tekintett. Imádta gyermekeit, de azoknak jövő sorsán alig gondolkozott. Arany volt a szive, de szűk a látóköre. Az embereket nem ismerte: azt hitte, természetesnek találta, hogy mindenki jó, mint ő. Háza és tárczája nyitva volt boldognak, boldogtalannak s az ősi birtokot éppen olyannak nézte, mint az ősi házat, melyet Szentpáli Jób nevű őse »örök időkre« épített. Elfogyhatatlan valaminek tartotta a földet, melyet ősei szereztek és századokon át megtartottak. Ő örökölte, a fiai meg majd öröklők tőle. S mintha a néma föld eleven lélek volna, hallgatag megkövetelte tőle, hogy eltartsa őt, mint az őseket. Tartsa el, a nélkül, hogy neki törődnie kelljen azzal: miként és hogyan. Ez nem az ő gondja.

Szentpáli Gábor nem vette észre az idők változását. Mohón élvezte az új idők előnyeit, mit leghelyesebben ebben az egy szóban lehet

kifejezni: *kényelem*, de nem vett tudomást az új idők követeléseiről. Szánakozva gondolt öseire, kik egész életüket falun voltak kénytelen leélni, míg ő csak egyet gondol, másnap már Budapesten lehet s élvezheti mindazt, mit egy nagy város a gazdag embernek nyújt. S bár felesége éppenséggel nem vágyakozott a nagyvárosi élet után, különösen házasságuk első idejében a telet többnyire Budapesten töltötték.

Később, mikor szivesebben élt volna ott az asszony is, már nem tehették. Katókat tiz éves korában egy budapesti leánynevelő-intézetbe adták: ez vonzotta az édes anyát Budapestre. De már ekkor látta, hogy vagyoni helyzetük a költséges nagyvárosi életet nem bírja meg. Elfojtotta leánykája után való nagy erős vágyakodását, s egész lélekkel a gazdaság rendezéséhez látott. Évekig hitte, hogy még megmentheti családját a rettenetes bukástól. Most már nemcsak anya és háziasszony: gazda is volt egyszemélyben.

Naphosszat kint járt a mezőn, rendelkezett a cselédeknek, a munkásoknak, míg férje a szomszéd városban töltötte ideje javát. Nagy lelki ereje pótolta a test gyöngeségét s néha büszkén villant meg szép fekete szeme a gondolatra, hogy ő, a gyenge nő, vállára vette az

erős férfi munkáját s talán — ó, az lesz csak az igazi boldogság! — eloszlatja a házuk fölött borongó felleget, mielőtt a világ észrevenné.

De a világnak mégis feltűnt valami. Az, hogy Szentpáliné a gazda. Sőt a rossz nyelvek gúnyosan mondogatták: nem is gazda, hanem tisztartó. És élcelődtek Szentpálin, a kinek asszony tisztartója van.

— Mire való ez! — tört ki egyszer Szentpáli, a kit ez élcelődések elkeserítettek. — Az asszony legyen asszony. Vezesse a házat, nevelje a gyerekeket, egyéb gondja ne legyen!

— Igazad van, — mondta Szentpáliné s mosolygott szeliden, ámbár lelkében vihar háborgott.

— Akkor hát bizd a gazdaságot a tisztartóra! Ert az hozzá. Vagy nem?

— Ért, de a maga hasznára, — jegyezte meg nyugodtan Szentpáliné.

— Ki mondta ezt neked? Honnét tudod?

Az asszony megfogta a férje kezét, ki indulatosan sétált föl s alá az ebédlőteremben.

— Gábor, jer, ülj le mellém. Beszélgesünk egy keveset. Nyugodtan, felindulás nélkül.

Szentpáli meghökkenve nézett a feleségére. Az a fenséges nyugalom, mely az asszony arcán ült, megdöbbsentette. Rekkenő meleg-

séget érzett, melyet vihar fog követni. Szó nélkül engedelmeskedett a feleségének, szinte meghuntyáskodva követte.

Leültek a diványra. Oly rég nem ültek így egymás mellett, holott szivük nem hült el egymástól, csak az élet felfogásának nagy különbsége volt az, mely elválasztotta őket. Az egyik úgy élt, mint a gyermek: gond nélkül, a másik gondokkal terhelt s mindig küzdve egy rém ellen: a tönkrejutás réme ellen.

— Beszélj.

Nyomasztó csönd nehezedett a szobára. Az asszony egy pillanatig tenyerébe temette arcát, aztán hirtelen megragadta a férje kezét. Erőt vett szivén a megindulás, hangja reszkett, a mint a beszédbe kezdett.

— Hát beszélek. Szegény uram! Élcelődnek rajtad. Tudom, jól tudom, hallottam hirét. Azok élcelődnek, a kik legsűrűbben ültek terített asztalunknál s a kik most éreznek valamit, fájdalom, nem alap nélkül s hitvány élcelődéssel köszönik meg a mi bolond szivünk szeretetét! Tisztartónak csufolnak engem! Hadd csufoljanak. Nem az a baj, hogy téged ez elkeserít, hanem az, hogy ez sem ébreszt föl szörnyü mély álmodból. Te semmit sem látsz, Gábor!

— Mit lássak?

— Ő, könyörülő szent Isten! Mit láss? Még egy pár év s tönkremegyünk, Gábor! Érted!? Tönkremegyünk!

— Eh, rémképeket látsz. Az a csekély adósság.... Egy jó termésből kifizetjük.

— Ember! Te nem ismered saját birtokodat. Te nem ismered a terheit! Hol voltál? Hol éltél eddig? Az adósság, a mit én tudok — hangsúlyozom — a mit én tudok, ötven-ezer forint. A birtokunk — tudod, mekkora a birtokunk?

— Ezer hold.

— Ezt tudod. Egyebet semmit.

— Lassanként letörlesztjük az adósságot.

— Minden évben szaporodik öt év óta és minden évben kevesebb a jövedelem! Megütik a dobót a házunk fölött, könyörtelenül megütik.

— Az lehetetlen! Lehetetlen! — kiabált Szentpáli s magánkívül ugrott föl. Folyton kiabálta: — lehetetlen! lehetetlen! — annak az embernek a kétségbeesett makacsságával, a ki már látja, hogy igaz, úgy van, a mint mondják, de azt hiszi, nem lesz úgy, valami csodálatos módon jóra változik a rossz, ha rákiabál.

Mig Szentpáli eltorzult arczczal szaladott ide-cda a szobában, az asszony ráborult a divány karjára s csöndesen zokogott.

— O, édes gyermekeim! mi lesz veletek!

Lelki szemei előtt sorba elvonultak a gyermekek. Katóka, a kismama, a ki most tizenhat éves, szép, fölserdült leány s a ki pár nap múlva haza jön a szülei házba. Sejtelve sincs a viharról, mely a csöndes, meleg fészek körül dühöng. Csupa napfény, mosolygás volt eddig az élete. Gond, szegénység, nyomor, megaláztatás ismeretlen fogalmak előtt. És jön György is, a ki azzal a tudattal jár az utcán, ül az iskolában, hogy az ő apja gazdag földbirtokos. És Kornél! Az elkényeztetett, selyemhaju urficska. S a kis leányok: Erzsike és Jolánka. Ki neveli fel őket? Mert....

Megakadt itt a gondolatában. Egész testében megreszketett, nem merte tovább füzni gondolatait. Ereiben fagyni érezte a vért, két kezével eltakarta a szemét, hogy ne lássa a Halál angyalát. De nem birt uralkodni magán, felzokogott, szívet szagगतóan zokogott föl:

— Mi lesz velük, ha én meghalok!

Szentpáli rémülten állott meg a szoba közepén. Aztán összeszedte magát, oda ment a feleségéhez, gyöngéden átkarolta:

— Csöndesülj, Katalin. Látod, látod, miket beszélsz. Ne félj, megsegít az Isten.

S szeretettel, hosszan nézett a szemébe. Oly rég nem nézett e szép szemekbe. Oly rég

nem nézte ily hosszan, sokáig e nemes, fenséges arcot. Sohasem látta ily szépnek ezt az asszonyt. De egyszerre önkéntelen összerezsent, s csak alig tudta elpalástolni megdöbbenését.

Valami különös fényt látott megvillanni az asszony szemében. Ezt a fényt nem látta még soha. Nem e földről való, tulvilági fény ez. Az alattomosan közeledő halál hirnöke....

Hevesen megcsókolta feleségét, hogy észre ne vegye zavarát, megdöbbenését.

Szentpáliné ajkán szelid, angyali mosoly játszadozott.

Belátott a férje lelkébe és — mosolygott.

A kismama haza jön.

Attól a pillanattól kezdve, hogy Szentpáliné a maga teljességében föltárta férje előtt a szomorú valót, Szentpáli Gábor egész lényében megváltozott. Egy álmatlanul átvirrasztott éjszaka éppen elég volt a változásra. A mit az első pillanatban lehetetlennek tartott, most szörnyű világosan állott lelki szemei előtt: a bukás, az elkerülhetetlen bukás. Az éj sötétében ijesztő rémképek jelentek meg: a *Nyomor* és a *Halál*. Szívébe nyilallott a gondolat, hogy elveszti feleségét, azt az áldott jó asszonyt, kinek egészsége az ő szemeláttára ment tönkre s ő mégsem vette észre, vagy legalább nem vette komolyan. Most már visszaemlékezett arra a hideg téli napra is, mikor Szentpáliné könnyedén öltözve járt-kelt az udvaron, a gazdasági épületekben. Akkor szelid szemrehányást is tett neki: mire jó az! A havas udvaron átázott a czipője s dideregve ült a kandalló elé.

— Látod, látod. Meghültél, ugy-e?

Ő akkor is mosolygott.

— Dehogy hültem. Egy kissé megfáztam, annyi az egész.

Aztán egyszerre csöndes, lappangó láz jelentkezett, a mit Szentpáliné nem is akart észrevenni és észrevéttetni. Köhögött egész télen át s a verőfényes tavasz, a meleg nyár csak enyhítette, de nem szüntette meg a köhögési rohamokat. Az orvos meleg vidéket ajánlott.

— Meleg vidék? Nem elég meleg ez a mi vidékünk? Majd megtikkadok a rekkenő hőségtől!

Enyelegve mondta ezt, pedig tudta, hogy az orvosnak igaza van. De nem volt ereje, magára hagyni a gazdaságot. Hátha még menthet valamit a gyermekeknek?

És ő?.... Nem nagyobb szüksége van a gyermekeknek ő reá, mint a birtokra? Mit ér nekik a nagy vagyon, ha nincs anyjuk, szerető édes anyjuk? Pótolhatja-e őt valaki?

— Igen, igen! — kiáltott fel önkéntelen, saját magával beszélve, vitatkozva. Ő pótol engem! Katókám, édes kis Katókám! Aranyos kismamám!

Katalin ekkor már tizenhat éves volt. Nagy, kifejlődött leány. Épp vége felé járt az

iskolai év, s az volt a tervük, hogy többet nem viszik Budapestre, maradjon otthon. Itt az ideje, hogy a háztartás titkaival is megismerkedjék. A jövő télen pedig bevezetik a világba. Aztán két-három év múlva férjhez adják.

Még nem oly rég, a férjhezadás nem is okozott gondot. Szinte azt lehetne mondani, hogy Katalin már gyermekkorában el volt jegyezve — Baróthy Kálmánnal.

Baróthy Bálint, a Kálmán apja, unoka-testvér volt Szentpálinéval s a szülőknek mindkét részről, kedves ábrándjuk volt a gyerekek összeházasítása. A koruk is talált: Kálmán hat évvel volt idősebb Katalinnál. Kicsi korukban testvérekként szerették egymást s később, mikor serdülni kezdtek, nem hültek el egymástól: a rokonság czimén megmaradtak bizalmas viszonyukban s így többet is engedhettek meg maguknak, mit különben megenedhetnek vala. A szülők tekintete örömmel pihent meg e két gyereken, a kiket, szerintük, az Isten is egymásnak teremtett, s szép reményük megvalósulását látták közeledni, mikor fölfedezték, hogy a viszony, mely Katalin és Kálmán közt van, többé már nem tisztán rokoni viszony.

Olyan szépnek, olyan ragyogónak mutatkozott a jövő.

— Milyen érdekes, — mondta egyszer Szentpáli Gábor, — a mikor Katalin végkép hazajön az intézetből, akkor végzi Kálmán is a jogot.

— Igazán érdekes, — mondta az öreg Baróthy, aki ez időben a megye főispánja volt. — Csak a szigorlatokkal is végezzen.

— Ó, Kálmánt nem félttem, — áradozott Szentpáli Gábor. — Eszes fiú és nagyratörő. Azt hiszem, szűk lesz neki a vármegye. Majd meglátod! Különben nagyon egyszerű: megválasztatjuk képviselőnek.

— Persze, ez a legegyszerűbb, — jegyezte meg nem leplezett gunynyal a főispán, — Hanem én jobb szeretném, ha itthon marad a vármegyén ő is, mint én. Vállaljon itt hivatalt és vezesse a gazdaságot. Ugy csinálta az apám, nagyapám, minden ősem. A székely nemesi birtok nem bírja ki a nagy világban való életet.

— Hát maradjon itthon, — nyugodott bele Szentpáli. — Hiszen, a hogy én ismerem, Katókat, ő is jobb szeret élni falun. Igazán ha jól meggondolom a dolgot, nem is tudom, mit csinálna az a fruska a nagy városban. Csak a falu, a falu! Ez az ő eleme. A mező, az erdő, a hol órákig elbolyonghat... Ábrán-

dos teremtés, azt mondhatom. Egy bizonyos, hogy ez a két gyerek pompás egypár lesz!

— Én is azt hiszem, — mondta egy kis szünet után Baróthy, — de bizonyos nem vagyok benne ...

Valóban, az öreg Baróthy nem volt oly túlságos jó véleménynyel a fia felől, mint Szentpáli. Távol volt attól, messze távol, hogy romlottnak tartsa Kálmánt, de már követett el egy pár könnyelműséget a mely súlyosabb aggodalmat okozott apai szívének. Alapjában nemes volt a szive, de családja fájára túlságosan büszke, gőgös s csak a vele egyenrangúak közt érezte jól magát. Régi, jóhangzásu neve s Budapesten élő rokonai révén könnyű volt bejutnia a legelőkelőbb szalonokba, hol az előkelő megjelenésü s feltűnő szép ifjut valósággal elkényeztették. Mert Baróthy Kálmán valóban feltűnő szép ifju volt. Barnapiros arcz, szénfekete haj, nagy fekete szem, s daliás, a közepesnél magasabb termet: látszott rajta első pillanatra, hogy a fenyvesek alján nőtt fel, csupa erő és szépség volt ez a fiatal ember. Ennek a tudata nem kis mértékben tette elbizakodottá, s mint oly sokan, a régi családok gyerekei, ő is lassanként külső előnyeire bízta magát, egész jövődjét. A komoly tanulmányok egyre jobban terhére kezdtek

válni, s szentül hitte, hogy összeköttetései révén amugy is magasra emelkedik majd. És ha nem így lesz? Akkor is úr lesz — otthon.

Katalin Budapesten volt, de az intézet falai közt s egész éven át alig találkozott Kálmánnal, kivéve a nyári vakációkat, mikor Kálmán is ott hagyta a nagy város tikkasztó levegőjét. Mit is keresett volna ott, mikor ismerősei eltűntek mind, ki erre, ki arra? A zajos nagyvárosi élet után pihenő volt neki a falusi élet s lelkét felüdítette a Katalin társasága. Virágról-virágra szálló pillangó volt Budapesten, minden szép leánynak udvarolt azokban a társaságokban, a hol megfordult, egyiknek-másiknak komolyabban is, de Katalintól nem fordult el a szive s ha csendes óráiban összehasonlítást tett Katalin és azok közt, kiknek udvarolgatott, az összehasonlítás mindig a Katalin javára ütött ki.

Az utolsó évben, mikor Katalin búcsút vett az intézettől s Kálmán az egyetemről, együtt is utaztak haza.

Szentpáli Gábor fölment Katalinért s Györgyért, a ki a gimnáziumban tanult, s Kálmán, bár szeretett volna még néhány napig Budapesten maradni, hogy résztvehessen egy majálisban, nem tudott ellentállni a vágnak, hogy Katalinnal utazhassék s éppen

a vonat indulásakor betoppant a Szentpáli kupéjába.

— Jó estét, itt vagyok én is. Meggondoltam, nem megyek a majálisra.

Katalin elpirult, lesütötte a szemeit. Zavarosan hebegte:

— És a tánczosaid?

— Kimentettem magamat. Különben is csak az első és a harmadik négyesre volt tánczosom.... Na meg, — tette utána egy kissé gondolkozva — a másodikra.

Nézte, figyelte Katalint, hogy milyen hatást tesz ez rá.

Mondta Katalin, most már nyugodtan:

— Akkor mégis el kellett volna menned.

— Bocsánat, — heveskedett Kálmán, — azt már csak én ítélem meg.

Közbe szólt Szentpáli:

— Eh, hagyjátok azt a majálist. Nagyon jól tetted, öcsém, hogy haza jössz. Eleget mulattál, most majd kezdődik a komoly munka. Itthon maradsz. Megválasztunk szolgabírónak. No, tudod, egyelőre.

— Az szép lesz, jegyezte meg Kálmán s gunyos mosoly villant meg ajkán.

Szentpáli nem vette észre, de annál jobban Katalin.

— Itthon marad Katalin is. Eleget tanult már. Ugy-e, kismama, elég volt már a tudományból? Segíteni kell a mamának. Szegény mama, nagyon megerőlteti magát.

— O, majd helyettesitem én mindénben! — szólt Katalin lelkesülten. — Meglásd, apa, olyan házi leány leszek, hogy..... Csakhogy ismét falun lehetek! Otthon! Járhatok a kertben. A mezőn, az erdőn! Gyülölöm a nagy várost. Fényes és hideg. Brr! Hát te Kálmán, ugy-e, te is gyülölöd a várost?

— Nem, — mondotta határozottan. — Sőt meg vagyok győződve, hogy te is meg fogod szeretni. Persze, most még nem ismered. Láttál nagy, fényes palotákat kívülről, de belülről még nem voltál. Mindig az intézetben, a falak közt, néha-néha kísétálni kettes sorokban, melletted a tanárnők, kik arra is vigyáznak, hogy nem néztek-e véletlenül az elhaladó fiatal emberekre. Fűlsüketítő láрма az utczákon. Összegabalyodva kocsik, omnibuszok, lóvasut, villamos-vasut s a tenger nép! Alig lehet mozogni. Elhiszem, hogy ez nem tetszik neked. De *belől* mi más. Budapest! Én ismerem belőlről!

— Én nem fogom megismerni.

— Meg fogod ismerni!

Szinte daczosan, kihívóan beszélt mindkettő. Összevillant a szemük. Azt mondta Katalin szemének a villanása:

— Ha igazán szeretsz engem, ott szeretsz élni, a hol én.

Azt mondta a Kálmáné is.

Gyönyörű holdas éj volt, a csillagok miriádjai ragyogtak az égen. Katalin fölállt s az ablakhoz támaszkodott. Belenézett a csöndes éjbe, s egyszerre azon vette észre magát, hogy szeméből megeredtek a könnyek. Ijedten nyúlt zsebkendőjéhez, hogy letörölje könnyeit. Abban a pillanatban állt melléje Kálmán. Megindultan ragadta meg a kezét, s mosolygást erőltetve suttogta:

— Te bohó, te.... Mindegy akárhol élünk, csak szeressük egymást.

Hozzá tette: Csak te szeress!

»Csak *te* szeress«, ismételte Baróthy Kálmán halkán s ez a pár szó elég volt, hogy a gyermekleány szivéről elűzze a borot. Szép fekete szemei büszkén, diadalmasan ragyogtak: Kálmán szereti őt igaz szeretettel!

Lehunyt a szemét, de nem tudott aludni: ébren álmodott. A vasuti kocsik kerekei is mintha mindazt zakatolták volna: Csak *te* szeress! Csak *te* szeress! S ebben a végtelen nagy boldogságban megjelent lelki szemei előtt

édes anyja szelid, jóságos arcza. Szeretettel nézett reá. Boldogság ragyogott arczán. Mintha a szavát is hallotta volna: Csak te boldog légy, Katalin, édes kicsi mamám!

Gyermeki szívét Isten megóvta bús sejtelemtől: a sötét éjszakában ragyogott az egész világ.

Egyszerre érezte, hogy virrad. Lassan fölnyílt szemepillája s álmodozva nézett ki az ablakon. Hajnali szürkület derengett az égen. A Királyhágó hatalmas sziklahegyei közt robogott a vonat. Kinyitotta az ablakot, s tele tüdővel szivta a nyári hajnal édes, illatos levegőjét. Áhitat fogta el egész valóját, végtelen gyönyörűséggel merült a vadregényes tájék csodálatába. A tiszta derült égből csak egy darabkát látott, de ez elég volt neki: tele volt a szive édes érzelmekkel, úgy érezte, hogy leköltözött szívébe a fényes menyország.

Lassanként eloszlott a félhomály, a hegyek tetején vérbe borult az ég alja: imhol, mindjárt fölragyog a nap. Oly rég nem látta fölkelni a napot. Boldog szive repesett az örömtől. Szerette volna, ha más is részt vesz örömében. Önkéntelen visszafordult, hogy szólítsa Kálmánt: jer, nézzed, fölkel a nap.

Lehangolta, hogy Kálmán félig ledőlve, alszik, jóízűen alszik. Aludott az apja is, az

öcsce is. Hát ezek aludjanak, de hogy tud most aludni Kálmán. Ha legalább ő róla álmodnék! De ki tudja?

Vajjon megszólítsa-e? Vajjon nem követ-e el illetlenséget, ha gyöngéden megérinti s fölkelti álmából?

Csodálatos, eddig ismeretlen érzés támadt szívében. A szeretet, melyet Kálmán iránt érez, többé már nemcsak a rokon szeretete, nem is gyermekes ábránd, a mi szívét eltölti, de egy leány igaz szerelme. A rokoni bizalmaskodó viszony helyébe egészen új, más természetű viszony lépett. Érezte, hogy ezután sok minden nem szabad Kálmánnal szemben, a mi eddig szabad és egészen természetes volt. De azért, ha véletlenül egy virág lesz a kezében, megpróbálta volna a szirmain: szabad? nem szabad? Tenger virág borította az ut szélét, lent a szűk völgyben csörtető patak partját, de neki egy szál virága sem volt. Ha mint a mesékben olvasta, eltalálnák a virágok az ő gondolatát és fölszállana hozzá egy! Csak egy! De a virágok nem találták el gondolatát, ellenben Kálmán, mintha megérezte volna, hirtelen fölpattant fektéből.

— Jó reggelt, Katóka! Jaj de szépet álmodtam!

Katalin duzzogva nézett rá.

— Szégyeld magadat. Oly mélyen aludtál, hogy nem is álmodhattál!

— De ha mondom, hogy álmodtam. Még pedig szépet, gyönyörűt. Ugy-e, te is álmodtál?

— Nem is aludtam.

— Te nem aludtál? Hisz láttam, sokáig néztelek, a mint behunyt szemmel ültél.

— A szemem be volt hunyva, de nem aludtam. S ha álmodtam is, ébren álmodtam.

— Oly szép voltál, Katóka!

— Ezt már oly sokszor mondtad. Ne légy unalmas.

— Sokszor, de nem *úgy*, mint most.

— Jer, — mondta Katalin, — hogy egyébre terelje a beszédet — most kel föl a nap. Nézzed, nézzed, de szép, de felséges! A sugarai már előre törnek, mindjárt kibukkan, mindjárt!

— Mért nézzem a napot, ha téged nézhetlek!

De azért mégis csak oda állt az ablakhoz. Katalin ujjongva köszöntötte a felkelő napot, mely diadalmasan tört elő s lángoló sugarainak özönét pazarul öntötte rájuk.

— Ó, de szép! Ó, de szép!

Önkénytelen suttogta Kálmán is:

— Ó, de szép! Ó, de szép!

De ő nemcsak a napra értette....

Még délig tartott az utazásuk vasuton s onnét két óránnyira feküdt a kastély. A dél-
előtt szinte észrevétlen repült el. Ismerős volt
nekik jóformán minden hegy, völgy, a merre
a vonat elrobogott, de most új meg új szép-
ségeket fedeztek fel itt is, ott is. A romokba
dült várak, dűledező udvarházak megeleve-
nedtek, megfiatalodtak, s szépeknek, csinosak-
nak látták a piszkos oláh putrikát is, melyeket
a legjobb akarattal sem lehet háznak nevezni.
S ha egy hófehér falu mosolygó házikót
láttak, nagy boldogságukban tündérpalotává
varázsolta szárnyas képzeletük, édes vágyódás
lepte meg szivüket: itt élni, itt, távol a nagy
világ zajától, ez lehet az igazi boldogság!

Kálmán nem értesítette szüleit hazajöve-
teléről. Oly hirtelen határozta el magát az
utazásra, hogy nem is értesithette. Azt hatá-
rozták az uton, hogy Katalinékhoz megy egye-
nesen, ott tölt pár napot s úgy megy haza:
meglepi az öregeket. Különben is a Katalinék
háza utban esett, innét alig egy pár óránnyira
laktak Baróthyék, a megye székhelyén.

— Aztán, — mondta Kálmán, — min-
den nap átlovagolok hozzátok.

A gőzös éleset fűttenyentett, közeledtek a
végállomáshoz. Katalin izgatottan hajolt előre,
alig hallotta Kálmán beszédjét. Lélekben már

ott csüngött édes anyja kebelén. A ki most épp oly izgatott, mint ő, s épp oly feszülten néz előre, szemeit arra a dombra szögezvén, melynek aljában először bukkan föl az a nagy fejü, villogó szemü szörnyeteg. Milyen csunya, s hányan várják repeső szívvvel!

Már látszott a pályaudvar, látni lehetett a föl s alá sétáló alakokat, már ismerős arcokat is lát Katalin.... oly sokan vannak, csak egyet nem lát: a mamát!

Egész testében megremegett, arczáról eltűnt a pirosság, mintha egy láthatlan kéz letörülte volna, mikor a vasut a pályaudvarra berobogott. Rémulten kapta vissza fejét az ablakból s magán kívül kapaszkodott apja karjába, ki éppen indulóban volt.

— Apa, nincs itt a mama! Ugy-e beteg!?
Szentpáli megdöbbenve nézett a leányra.

— Mi lelt?

— Te nem szóltál nekem! Ugy-e beteg?

— De Katókám! Egy kicsit gyöngélkedett a télen, de....

— O Istenem! S én be vidám, bohó voltam egész nap!

— Na na.... szedd össze magad. Mit szólnak az emberek... Siró szemmel érkezel meg...

Vigasztalta Katalint, de az ő szíve is elszorult s bús sejtelem nehezedett rá.

— Nehéz beteg lehet, ha nem jött elénk.

Ez a gondolat cikázott át agyán, s alig tudta elrejteni izgatottságát.

— Nincs itt! nincs! — tördelte a kezét Katalin s esze nélkül szaladott keresztül az állomás épületén.

A hintó ott állt a kijárat előtt.

— A mama?

A kocsis zavarodottan pödörte a bajuszát.

— Odahaza maradt, kisasszony. Egy kicsit beteg.

— Fekszik?

— Mióta a nagyságos úr elutazott.

— Súlyos beteg, ugy-e?

— Nem hinném, instálom.

— Hallod, apa, hallod? A mama beteg!

— Csöndesülj, Katókám. Én tudom, hogy nem komoly a betegsége. Meghült: ennyi az egész.

Az egész uton nem lehetett szavát venni. Görnyedten, összezsugorodva huzódott meg az ülés sarkában. Kálmán meg-megpróbálta, hogy szóra bírja Katalint, de sehogy sem sikerült. Mellette ült György. Ő is búsan nézett maga elé. Mintha temetésre mentek volna, olyan szomorúak, levertek voltak mind.

Ni ni, az ég egyszerre hogy beborult Katalin feje fölött! Könytől zavaros szemei

gyászfeketébe vontnak látják a kastélyt, mely búsan, mogorván tekint le a dombtetőről. Befordul a hintó a nagy bolthajtásos kapun; sîm, az udvar néptelen, csöndes, mint a temető.

De nem, még sem!

Ihol szalad elejbük Kornélka, utánuk lihegve, neki pirult arczczal az ikrek: Erzsike és Jolánka.

— Kismama! Kismama!

Tapsolva, ugrálva veszik körül a hintót. Egy pillanat s Katalin nyaka körül csüng a három gyerek. Megered a könny a szeméből, mint a zápor s zokogva öleli, csókolja őket:

— Édes kicsikéim! Beteg a mama! Az igazi mama!

Kornél egy nagy ember komolyságával fogja meg Katalin kezét s suttogva mondja:

— Csöndesen, lábujjhegyen, kismama. A mamának láza van.

Bent a hálószoa ajtaja előtt az orvos fogadja:

— Nem szabad a mamát felizgatni.... Csak csöndesen, csöndesen.

— Nagy láza van? Beszéljen az Istenért!

— esdekel Katalin.

De feleletet sem vár, betámolyog a szobába, utána az atyja és György.

— Katalin, Katalin... — suttogja Szentpáliné, s reszkető karjával magához öleli és csókolja hosszan, sokáig.

Ajka perzsel, mint a tűz.

— S te Gyuricza... De megnőttél!

Szomoru, lemondó mosoly vonaglik becsüset arcán.

Az orvos belép. Gyöngéden fogja meg Katalint.

— Jó lesz most magára hagyni a mamát. Megárt az izgalom.

— *Az én helyem itt van!* — mondta Katalin.

Intett a szobaleánynak, hogy kimehet s friss borogatást tett mamája homlokára.

Leült az ágy szélére, el nem mozdult onnét. Este hívták, hogy feküdjék le. Kiüzente:

— Nem vagyok álmos. Egész éjjel aludtam.

„Édes jó mamám!”

Egy perczig sem hunyta le szemét. Szorongva leste édes anyja minden mozdulatát. Mindegyre föléje hajolt s leste, figyelte az arcját. Szinte lopva, észrevétlen, ajkát a homlokához érintette. Mintha lángoló tűz csapott volna ki, érezte, hogy ajkát perzseli a tűz. Kétségbeesetten rakosgatta a hideg borogatást s le-le-térdelt az ágy mellé, könnyörögvén a jó Istenhez: szüntesse édes anyja szenvedését!

Éjfélkor, úgy tetszett, szünt a láz. Szentpáliné megkönnyebbülten sóhajtott föl. Révedezve nézett szét a homályosan világított szobában. Nem vette észre Katalint.

— Mamám, édes mamám! Jobban vagy, ugy-e?

Ráborult édes anyjára s csöndesen zokogva csókolta kezét, ajkát.

— Feküdj le, Katókám.

— Nem, nem, mamám! Ne küldj el! Engedd, hogy én ápoljalak!

— Hol az apa?

— A szomszéd szobában. Épp most volt bent az orvossal.

— A gyerekek?

— Alszanak.

— Mindenki alszik tehát. Csak ketten vagyunk ébren.... Mikor is érkeztetek meg? Most már emlékszem, hogy láttalak. Gyuriczát is. Mondjad, jól tanult?

— Csupa kitünőt hozott!

— Ó Istenem, de boldog vagyok! Csak tanuljon, tanuljon, mert máskülönben elpusztul.... A mai világban tanulni kell. Vége a régi jó világnak. Vége, Katalin, vége.... Hát te Katalin, — kérdezte hirtelen, váratlanúl, — tanultál-e kézimunkát?

Katalin csodálkozva, meglepetten nézett anyjára.

— Kézimunkát? Ó, igen, tanultam azt is. Ámbár nem fordítottak rá olyan nagy gondot az intézetben, mint a franczia nyelvre meg a zongorára. De én nagyon szeretem a kézimunkát s ha nem kellett, akkor is foglalkoztam vele. Majd reggel megmutatom a hímzéseimet. Azt hiszem, meg léssz elégedve velem.

Szentpáliné megsimogatta Katalin arcát.

— Ugy, úgy, Katókám. Ezt szeretem. A kézimunka nagyon fontos. Szükség esetén meg lehet vele szerezni a mindennapi kenyeret.

— Én is azt hiszem, édes mamám, de remélem, hogy nekem erre nem lesz szükségem.

Hosszú szünet következett. Szentpáliné fölnézett a plafondra s mintha valami különöset látott volna ott, szeme sokáig tapadt egy pontra. Aztán egyszerre csak fölemelkedett s szólt Katalinnak:

— Igazítsd meg a párnámat, Katóka. Egy kicsit ülni akarok. Így, így. Ó de reá áll a kezed. Pedig ezt nem tanultad, ugy-e?

— Nem, ezt nem tanultam, mamám. De hát ezt is tanulni kell? Na, az igazán szép volna, ha még kényelmes ülést sem tudnék csinálni. Az intézetben is magam vetettem meg az ágyamat, pedig nem lett volna szükséges. De, tudod, mamám, nem szeretem, ha mindent készen kapok. Ti ugyanis annyira elkényeztettek engem, édes jó mamám! Hanem én kifogtam ám rajtatok: nem kényesedtem el. Hidd el, mamám, nem, igazán nem.

Szentpáliné arczán boldog mosoly játszadozott. Gyöngye karjával átölelte Katalint, közelebb vont a magához s úgy biztatta:

— Beszélj, beszélj, úgy szeretem hallani. Hát nem vagy kényes?

— Igazán, nem vagyok az, édes mamám. Érzem, hogy meg tudnék élni a magam erejéből, emberségéből. S ez a tudat oly boldoggá tesz!

Egy könycsepp gördült le Szentpáliné arczán.

— Mama! Te sirsz! Akkor én nem beszélek....

— Beszélj, beszélj. A boldogság könye ez! Beszéded felvidít, s minden szavad egy követ vesz le szivemről!

— A te szivedről.... Istenem! Hát teher van a te sziveden?

Szentpáliné óvatosan körülnézett.

— Nincs nyitva az ajtó?

— Nincs, mamám.

— Figyelj hát ide, Katóka.

— Figyelek, — mondta Katalin alig hallhatóan. Érezte, hogy arcza elhalványodik, s szive hangosan dobog. Vajjon mit fog hallani? Ezerféle sejtelem cikázott át lelkén egy pillanat alatt.

— A gazdagság még nem boldogság, — kezdette Szentpáliné csöndesen, nyugodtan. — Engem legalább sohasem tett boldoggá. Ugy nőttem fel, hogy nem éreztem a ma és holnap gondját. Szüleim ellesték kívánságomat, mindent megszereztek a mire vágyakoztam s las-

sanként aztán a legbecsesebb dolgoknak sem láttam a becsét. Nem tudtam, honnét jó a pénz, csak láttam, hogy van. De nincs az a nagy vagyon, mely el ne fogyjon, Katóka, ha csak mindig és mindig elvesznek belőle, de hozzá nem tesznek. Nemde, Katóka?

— Ezt sokszor mondta egy professzorom is. Azoknak a leányoknak szólt ez, kiket a nagy vagyon gőgössé, elbizakodottá tett. De biztosíthatlak, mamám, hogy ez a lecke nem szólt nekem. A legszegényebb leányokkal voltam jó barátságban, azokkal már csak azért is rokonszenveztem, mert tudtam, hogy szegények. Gondoltam, elég baj nekik a szegénység, még éreztessenem is velük? Ó, ha láttad volna, mennyire vonzódtak hozzám ezek a leányok! Sokszor mondták: na, Katóka, rajtad ugyan nem látszik, hogy gazdag földesúr az apád.

Szinte szárazon, hidegen mondta Szentpáliné:

— A te apád nem is az, Katóka.

— Nem!? Hát mi?

— Szegény ember.

— Az én apám szegény ember!?

— Több annál, rosszabb annál: tönkrement földesúr.

— Ó Istenem! Lehetséges ez? És ez a kastély.... Ez a szép birtok....

— Csöndesülj, Katalin, ne izgasd fel magadat. Hisz te nagy leány vagy, okos leány vagy....

— De hisz ez lehetetlen, mamám!

Azt hitte az első pillanatban, hogy lázban beszél a mamája. Önkéntelen homlokára tette a kezét. Hideg volt, mint a márvány.

Szentpáliné eltalálta, hogy mire gondol Katalin. Nyugodtan mondta:

— Nincs lázam, Katóka. Biztosan tudom, hogy most nincs.

— Tehát igaz! És én éltem gondtalan! Szóttam a szép álmokat.... Vidám voltam, bohó voltam, míg te, édes jó mamám a kinok kinjait szenvedted át! Gyötrelmes napok, gyötrelmes, álmatlan éjszakák: az volt a te életed, míg én gond nélkül éltem messze tőled!

— Csöndesülj, Katalin, csöndesülj. Bizunk Istenben: ő a jókat nem hagyja el! Élünk ezentul tisztos szegénységben. Dolgozunk....

— Dolgozunk.... — suttogott Katalin, — dolgozunk.... Hisz én nem félek a munkától! De a gyermekek! A kicsikék! Mi lesz velük?

A szomszéd szobából lassu léptek halk nesze hallatszott át.

— Az apa ébren van, — riadt föl Katalin. — Istenem, talán hallott mindent!

— Szegény apa, — sóhajtott Szentpáliné. — Lásd, ő érette még jobban remegek. Megszokta a gondtalan jólétet. Hivatalt sohasem viselt.... A kicsikék majd csak megszokják a szegénységet, de az apának keserves lesz! S ki tudja...

Kimondja-e, a mire gondolt?...

— S ki tudja... — mondta utána gépiesen Katalin.

— Az én életem....

Nem tudta tovább mondani, erőt vett rajta a megindulás, a párnák közé temetkezett és sirt keservesen.

Siratta férjét, gyermekeit s legfőképpen Katalint, kinek most lenne a legnagyobb szüksége anyára, most, mikor a világba lép s im az a sors vár reá, hogy gyöngye leány létére anya helyett anyja legyen testvérkéinek!

Szentpáli Gábor ijedten nyitott be. Át-hallatszott szobájába a csöndes zokogás.

— Mi történt? Mért sir a mama?

Katalin az édes apja nyakába borult.

— Édes jó apácskám! Semmi, semmi.... Hisz az lehetetlen is, úgy-e, apa? A mama azt hiszi, hogy meghal.... Ugy-e, nem hal meg, apa? No látod, mama? Látod?

Szentpáliné lassanként lecsöndesedett. Idegeit kimerítette a nagy izgalom s behunyt szemmel feküdt az ágyban. Suttogott magában valamit, de szavát nem lehetett érteni. Arcza piros volt, egy kissé lázban égett, de elnyomta az álom s bár nyugtalanul, aludott reggelig. Ledült Katalin is a diványra, de nem azért, hogy elaludjék, hanem, hogy apját megnyugtassa. A mint apja kilépett a szobából, fölkel s lábujjhegyen anyja ágyához ment. Aztán lekuporodott a puha futószőnyegre, az ágy elé, s fejét az ágy szélére hajtotta.

Hallotta, hogy kint az apja föl s le sétál, meg-megáll és fájdalmasan föl-föl sóhajt. Mellette aludott az édes anyja, s hallotta, a mint álmában föl-fölsóhajt ő is.

A fali óra négyet mutatott. Virradott. Kimerülten dőlt végig a szőnyegen. Nyolcz óra volt, mire fölébredt. Nem tudta, hogyan került ide. Be volt szépen takarva egy könnyű nyári paplannal, melyet épp akkor igazított meg az édes anyja, az ágyból lehajolva hozzá, a mikor fölnyitotta a szemét. Az anyja tehát ébren volt, míg ő aludott! És betakarta!

— O, édes jó mamám!

Százszor is megcsókolta azokat az áldott jó kezeket.

Anya nélkül.

Egy éve, hogy Katalin hazajött az intézetből, fél éve mult, hogy — árva. Azon a szent estén, mikor minden házban, a hol gyermek van, apró, színes gyertyák lobognak a fenyőfa ágain, a Szentpáli-ház nagy ebédlőtermében gyászfátyolos hosszú gyertyák bús fénye lobogott egy ravatal körül. Azon a szent estén, mikor millió meg millió gyermek, édes izgalomtól kipirult arcczal tapsol, ugrál a ragyogó, csillogó karácsonyfa körül, a Szentpáli-gyerekek sirva, zokogva térdeltek a ravatal mellett, melyen a legjobb édes anya pihent....

Az eleven, vidám élet hová lett a Szentpáli-házból? Elvétve ide vetődik egy-egy távoli rokon, egy-egy jó szívű nagynéni, megnézi: mit csinálnak az árvák. De itt minden oly szomorú. Fekete gyász borult a házra, a kertre, a látogatók csak jönnek és menekülnek innét. Az ikrek, ezek a mindig nevetős arczú gyerekek, mintha nagy, komoly leányokká értek

volna, búsan, leverten járnak Katalin oldalán. Látják a kismama arczán a megmérhetetlen bánatot s rájuk ragad a bánat, nem mernek nevetni, szaladgálni. Ha csak egyszer látnának mosolyt a kismama arczán! De a kismama mosolyát nem látták a temetés óta, csak a könnyét.

— O kismama, kismama, mosolyogj már!

Kedvesen összetette a kezét Erzsike s úgy kérte, mintha imádkoznék: mosolyogj már.

— Édes, kicsi árvám! Hát mosolygok!

— Ó de szomoruan mosolyogsz! De megváltoztál, kismama! Emlékszel-e, mennyit szaladgáltál velünk a kertben? No, szaladj most is.

— Gyöngé vagyok most, édesem. Nem tudok, igazán, nem tudok szaladni.

Támolyogva, bizonytalan lépésekkel halad a kert széles útján. Az anyja ágya mellett annyi éjet virrasztott át! Virrasztott halálos, rettentő lelki gyötrelem közt. Ő, a gyöngé leány, daczosan állt szembe a Halállal, védőleg emelte anyja fölé, kétségbeesett harczra kelt, de hiába, hiába! A Halál volt az erősebb.

Ápolás és imádkozás: ez volt az ő élete egy fél esztendeig. Vajjon enyhítette-e legalább édes anyja testi és lelki szenvedéseit?

Valami csodás, jóleső nyugalom szállott szívére, midőn e kérdésre igennel válaszolha-

tott. Hányszor ölelte keblére az édes anyja: te vagy az én reménységem, Katalin! Ha téged látlak, enyhülnek fájdalmaim. Csak te élj, csak te maradj meg, nyugodtan nézek a Halál szemébe!

Ugy kell lenni, hogy ezek a szavak adtak erőt a hősie küzdelemre — az utolsó pillanatig. Csak akkor roskadott össze, mikor vége volt minden reménynek, mikor egy bús sóhaj-tással égbe szállt a nemes lélek. Akkor elborult szeme előtt az egész világ, zavaros képek kavargtak körülötte s egy szörnyű sikoltással összeomlott, eszméletlen terült el a halálos ágy mellett.

Mikor a családi kriptába betették a koporsót, Katalin, a szegény, testben, lélekben kimerült, meggyötrött Katalin, ágyban feküdt, eszméletlen. Nem borulhatott a koporsóra, mely a Szentpáli-ház üdvét örökre lezárta. Nem csókolhatta még egyszer, utóljára azt az áldott kezet. Mire fölnyitotta szemét, néma volt a ház, mint a temető, csak az orvos volt mellette. Fölzokogott szivetszaggatóan:

— Anyám, édes jó anyám!

Erővel kellett az orvosnak visszatartani. Föl akart kelni, látni akarta az édes anyját.

— Nem lehet, nem lehet, — mondta az orvos s könny lopódzott a szemébe.

— Miért nem lehet?

Az orvos megfogta a kezét, komolyan a szemébe nézett.

— Azért, mert a maga életére nagy szükség van!

Visszahanyatlott a párnára s alig hallhatóan suttogta:

— Igaz, igaz....

Katalin beteg volt, súlyos beteg. Az orvos rövid megfigyelés után tudta már a betegség nevét is: Katalin agytífuszba esett. Szinte természetesnek találta ezt az orvos, hisz tanuja volt annak, a mit Katalin tett egy félév leforgásán. Álmatlanul virrasztott át éjszakát éjszaka után s nem is étkezett rendesen. Csak azt csodálta, hogy ez a betegség hamarább nem következett be. De a fiatalság s a korához mérten nagy lelki erő nem csekély segítségére volt az orvosnak, ki különben is igazi becsvágygyal ápolta Katalint, hogy megmentse a — családnak. Az apró gyermekeknek.

Még a tél el sem mult, Katalin túl volt a katasztrófán s időnként fentjárt a szobákban. De a szabadba nem mehetett ki májusig. Az ő vidékén amugy is későn tavaszodik s ez évben különösen nagyon későn melegedett fel az idő. Esős, havas napok voltak még áprilisban is, de májusban aztán hirtelen jobbra

fordult az idő járása. Egy pár nap alatt virágba borultak a gyümölcsfák, nyiltak a kerti virágok s édes illat szállott be a nyitott ablakokon.

Ah, de igaz örömet okozott neki máskor egy ilyen szép májusi nap! Mohón szivta máskor a május üde, balzsamos levegőjét, kipirult arczczal járta be a virágos rétet, s ha lehet, leszedte volna a rét minden virágát. Nem gondolt a hervadásra, az enyészetre. Hogy minden mulandó a földön. De most, hajh, most nem tudta bánat nélkül nézni a nyiló virágokat. Szomoru mosolylyal nézett rájuk: Szegény virágok! Minek nyiltok, mikor ugyanis hervadás, enyészet a sorsotok!

Nézvén a rét virágait, lelkében megelevenült az a nap, mikor a vasuti kocsi ablakából gyermekes vágyódással nézte a völgy virágait s óhajtotta, hogy bár eltalálnák az ő gondolatját és fölszállana hozzá egy virágszál. És ő megkérdené: szabad? nem szabad? Ó de szép reggel volt az! Vajjon nem volt-e álom? Egy szép, csalóka álom?

Mi is történt azóta?

A mint megérkeztek az állomásra, az ég beborult fölötte. Emlékszik, hogy Kálmán vigasztalni igyekezett, de ő alig hallotta a szavait. Másnap Kálmán hazament.

— Isten veled, Katalin. Holnap átjövök. Ez volt a búcsuszava.

Anyja betegsége sokkal inkább lefoglalta egész valóját, semhogy másnap csak ki is nézett volna az ablakon: vajjon jön-e. De hiába is várta volna, Kálmán nem jött el. Negyednap mulva jött s ügyetlen kifogásokkal mentette magát.

Ő mondta:

— Ne mentegetőzz, Kálmán. Jól tudom én, hogy neked most itt unalmas volna.

Kálmán tiltakozott.

De hiába tiltakozott, ő belátott Kálmán lelkébe. A szülei is oly ritkán jöttek el, hogy az valósággal felháborította. Keserűen fakadt ki nem egyszer magában: Nincsenek igaz szívvvel hozzánk! Tudják, bizonyosan tudják, hogy a bukás szélén állunk. Lassanként visszahuzódnak tőlünk.

Ez fájt, erősen fájt Katalinnak. Láttja jól, leolvasta az édes anyja arczáról, hogy ez a közöny, ez a hidegség nagy fájdalmat okoz neki, bár nem mondta soha. Csak Kálmánra kérdezett néha.

— Mit csinál Kálmán? Oly ritkán jön most ide.

Mondta Katalin:

— Bizonyosan a szigorlatra készül.

Maga sem hitte, a mit mond. Az anyja sem hitte.

Őszszel Kálmán felutazott Budapestre. Kérdezte Szentpáli Gábort, hogy elvigye-e magával Györgyöt.

— Köszönöm, öcsém, de Györgyöt Udvarhelyre viszem. Ott olcsóbb az élet. Beadom az internátusba. Odaviszem Kornélt is.

Katalin megfigyelte, hogy milyen hatást tesz Kálmánra ez a mondás: *olcsóbb élet*.

Kálmán egy kicsit összerendezte. De azt senki sem vette észre, csak ő. A szive összeszorult. Mintha vasmarokkal szorongatták volna. Ebben a pillanatban érezte meg, hogy Kálmánt el fogja veszíteni. Hiába küzdött és küzd azóta is e gondolat ellen: kétségbeejtő világossággal lát a Kálmán lelkébe. Kálmán szereti őt, de nem a komoly férfi szerelmével. Kálmánt nem fogja kielégíteni az ő tiszta szerelme, neki vagyon is kell. Ha ő kezdettől fogva szegény leány, talán akkor soha meg sem látja. Arra sem tartja érdemesnek, hogy egy pillantást vessen rá.

A temetésre le sem jött, de irt egy hosszú részvét-levelet. Akkor nem olvashatta, most elolvassa újra meg újra. Vajjon őszinte-e az a néhány sor, mit külön ír neki? Azt írja: »Enyhüljön fájdalmad, édes Katóka, s ne feledd

hogy igazán szeret, fájdalmadban őszintén részt vesz — Kálmán.«

Nem, nem! Nem lehet ez hazugság! Mi érdeke volna? Kálmán még mindig szereti őt, s ha ritkán járt el hozzájuk a nyáron, ezért nem őt lehet okolni. Megérezte, hogy közé és Kálmán közé állott valaki s ez nem lehetett más, mint a Kálmán apja. Senki annyira nem lehet tájékozva az ők vagyoni viszonyaikról, mint az öreg Baróthy.

De ha Kálmán gyenge lesz!

Sorra vizsgálta Kálmán jellemének vonásait s kétségbeesetten látta megrajzolódni Kálmán jellemképét. Nem találta e képben az erős akaratu, szilárd jellemű ifjut, ki bizik a maga erejében, tehetségében, nem ijed meg a szegénységtől, nem retten vissza az élet küzdelmeitől s halad az uton, melyet becsületes szive kijelölt.

A kép, melyet Kálmánról rajzolt, mélyen lehangolta. Olyan sötétnek, sivárnak látta a jövőndőt!

Bús gondolataiban az ikrek zavarták meg. Hozzá sompolyogtak s olyan édesen hívták: jere, kismama, a kertbe. Olyan szép a kert!

Igazi megváltás volt ez neki, hogy kizavarták gondolataiból. Átkarolta a gyerekeket, szeretettel csókolta meg.

— Jertek, jertek.

Kimentek a kertbe, de nem tudott felvidulni. Hiába biztatták az ikrek: — mosolyogj, kismama, — mosolygott, de olyan szomorú volt a mosolygása, hogy a gyerekek majd sírva fakadtak.

Alig tettek néhány lépést, fáradtan ült le egy padra. Az ikrek el-elszaladtak, virágot szedtek s szaladtak vissza a kismamához.

— Nesze, kismama, virág!

— Ugy-e, szép?

— Szedjünk még?

— Csak szedjétek, szedjétek.

— Szedünk apának is!

— Apának is.

— Kismama.... Hová megy az apa? — kérdezte Jolánka.

Katalin csodálkozva nézett Jolánkára.

— Honnét tudod, hogy elmegy az apa?

— Ott a kocsi az ajtó előtt.

Csakugyan ott állott a kocsi. Négy ló volt elébe fogva. Katalinnak, maga sem tudta, miért, hangosan kezdett dobogni a szive. Izgatottan sietett előre, be a házba.

Az apja haragosan járt föl s alá a szobában. Éppen arra lépett be, hogy zsémbelt a szobalányra.

— Hallatlan! Egy nyakkendőt sem tud megkötni becsületesen.

— Majd megkötöm én, — szólalt meg Katalin, kit eddig észre sem vett az apja.

— Jere, jere, — fordult Katalinhoz egy kissé zavarodottan.

— Hová mégy, apa? — kérdezte, miközben a nyakkendőt csokorra kötötte.

— A városba, — felelt röviden Szentpáli.

Megnézte magát a tükörben, mikor Katalin kész volt a nyakkendőkötéssel.

— Nagyon jó. Látszik, hogy van izlésed. Megcsókolta a gyermekeket, gyorsan a hintóba ült s elhajtatott.

Katalin elmélázva nézett apja után. Valami különös sejtelen támadt a szívében. Mikor a hintó eltűnt, betámolygott a szalonba. Az asztalkán egy fölbontott levél hevert. Csak rátekintett és megismerte az öreg Baróthy kezeírását. Delejes erővel vonzották a betűk, nem tudott uralkodni magán. Vajjon mit írhat Baróthy?

Az volt a levélben:

„Kedves Gábor! Még ma jere be a városba. Beszéltem Boronkainéval. Hajlandó a házasságra. Ne szalaszd el a kedvező alkalmat: ez a házasság még megmenthet a bukástól. Baróthy.«

Kihullott a kezéből a levél. Félaléltnan rogyott le a székbe. Tehát az apja házasodik! Az ő anyja helyére....

Nem tudta, nem akarta befejezni gondolatát.

És még ő készítette el a látogatásra! Mily nagy gonddal kötötte meg a nyakkendőt!

Az ikrek beszaladtak hozzá. Hevesen ölelte magához a gyermekeket.

— Nem! Nem! Ne féljete! Az enyém maradtok! Nem lesz más mamátok!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az a szép álom.

Egész nap ez a név üldözte: Boronkainé. Este korán lefeküdt az ikrekkel (tudta, hogy hiába várja az apját), de szemére nem jött álom: folyvást az a nő állott előtte, a kit majd így kell szólítania: anyám.

Kell? Nem, nem! Ezt a szót nem fogja kiejteni. Hisz az ő apja nem anyát hoz a házhoz, hanem egy *asszonyt*, a kinek, hir szerint, sok pénze van.

Mély keserőséggel töltötte el a szivét a gondolat, hogy az ő édes apjuk, csak a vagyon megmentésére gondol, reájuk nem; hogy az ő édes anyjuknak, ennek a művelt, fenkölt lelkű, aranyshivü asszonynak a helyét bitorolni fogja egy közönséges, műveletlen polgár-asszony, kinek sok pénze van s csak egy hiányzik, az, hogy felesége legyen egy régi, előkelő nemes családból való embernek.

Katalin ismerte látásból és hiréből Boronkainét. Duszgazdag cserzővargának volt az özvegye. Férje pár év előtt halt meg s a java-

korbeli asszonyra nagy vagyont hagyott. Igaz, hogy a vagyonhoz négy gyermek is maradt: két leány és két fiú. Az idősebb leány Katalinnal lehetett egykorú. Nem egyszer látta a városban. Feltűnő, izléstelen ruhában látta mindig, a minek különben nem a leány volt az oka. Az anyjának sok pénze volt, de nem volt izlése s maga is, leánya is rikitó színű, szörnyen izléstelen ruhákat viselt. Sohasem beszélt velük, ám arczukról leolvasta a gazdag, de műveletlen emberek ostoba gögjét.

És ezek majd beköltöznek a Szentpáli-házba. Az asszony elfoglalja az ő anyja helyét, a mostohatestvérekkel meg nekik meg kell osztoznuk. Jó lesz, ha még ők nem lesznek a — megtűrtek. Mert Boronkainé nem lesz anyyira ostoba, hogy ne tudná, minő áldozatot hoz. Vagy tán nem ezzel a tudattal lép a házba s csak később tudja meg, hogy az ő férje már a tönkrejutás szélén állott, mikor feleségül vette?

Ez a gondolat megrémitette Katalint. Félt, erősen félt, hogy édes apja nem tárja fel őszintén Boronkainé előtt a helyzetet s még rosszabb napok következnek a Szentpáli-házra, mint ha egyszerűen megadják magukat sorsuknak s bevárják a katasztrófát: jöjjön, a minek jönni kell.

Boronkainé tényleg közönséges, minden műveltség nélkül való asszony volt, de bár hiuságának hizelgett a felajánlott frigy, mely által atyafiságba juthat a főispánnal is, éppenséggel nem volt ostoba. Ha nem is ismerte tövéről hegyére Szentpáli anyagi helyzetét, tudta, hogy nagy adósságok terhelik a nemesi birtokot, hisz ő neki magának is adósa volt Szentpáli több ezer forinttal, miről a szegény Szentpálinénak sejtelme sem volt. A kis városban nyílt titok volt, hogy Boronkainé nagyon is gyümölcsözőleg forgatja a pénzét, melyet nem a takarékpénztárakban helyezett el, hanem megszorult földesuraknak és tisztviselőknek adott kölcsönöket — uzsora-kamatokra. Katalin erről az oldaláról nem ismerte, nem is ismerhette Boronkainét, de valami titkos ösztön azt sugta neki, hogy apja, szegény apja keservesen csalódik számításában.

A derék cserzővarga még életében biztosította gyermekei részére a vagyon fele részét s csak a másik felével rendelkezett az özvegy. Ez a fele rész is elég lett volna arra, hogy Szentpálit megmentse a bukástól, de a minden közönségessége mellett is számító eszü asszony erre nem is gondolt.

Katalin meggyőződésén apja tervéről, magába fojtotta szive keserüségét, lelke aggodal-

maít, s vezette a házat, mintha semmi sem történt volna. Szentpáli jóformán minden nap bekocsikázott a városba, s bár látszott rajta, hogy szeretne valamit közölni Katalinnal, nem találta meg a formát, melyben közölje tervét. Katalin sem kérte ennél többet soha:

— A városba mégy, apa?

— A városba.

Ez a kérdés s ez a felelet nap nap után ismétlődött. Szentpáli bizonyára szerette volna, ha Katalin egyszer azt is megkérdezi: miért mégy oda, apa? De Katalin érezte, hogy ez illetlenség volna tőle.

Szinte fásultan várta a történendőket. Az egész nyáron át alig beszélt mással, csupán az ikrekkel meg a fiútestvéreivel s épp elég ideje volt arra, hogy számot vessen magával, előkészítse magát a jövőre, gondolkozzék a maga és testvérei sorsán. És teljesen megérlelődött benne az az elhatározás, hogy csak addig marad a szülei házában, a míg bizonyos a felől, hogy az *övék* s egy pillanatig sem fogja enni annak az asszonynak a kenyerét. Sőt, a mint teheti, megszabadítja a kegyelemkenyértől az ikreket is. A fiúk inkább tudnak magukon segíteni. Ha szegénységgel, nyomorúsággal is, valahogy csak végigjárják a gimnáziumot, aztán majd csak megszerzik a mindennapit.

Akárcsak egy hadvezér a haditervet, ő is megcsinálta a maga tervét főbb vonásokban. Az volt tervének a magva, hogy *új otthont* teremtsen magának és testvéreinek. De habár ideális lélek volt, nem ámitotta magát hiu ábrándokkal. Láta, világosan látta, hogy nagy, nehéz küzdelmek teszik próbára majd erejét, bátorságát, de nem riadt vissza a küzdelmektől. Szinte kívánta, hogy a katasztrófa, ha amugy is elébb-utóbb bekövetkezik, jöjjön mielőbb, mert itt-hon csak elzsibbad ereje bizonytalan, félszeg helyzetében.

Már-már rajta kapta magát, hogy szeretne innét szabadulni. Nehéz, nyomasztó volt neki itt a levegő. Egy nagy pusztta közepén sem lehetett volna elhagyatottabb, mint a szülei házában. Kihez forduljon? Kinek öntse ki szive keserüségét? Minden nap kijárt anyja sirjához, de mintha félt volna attól, hogy a sirban sem hagyja pihenni, csak sirt, csak sirt, de nem panaszkolta el szive fájdalmát. És maga előtt sem merte bevallani, hogy legnagyobb fájdalmat egy már-már szertefoszlott szép álom okoz szívének. A mit eddig nem akart hinni, most már szinte bizonyos volt a felől, hogy Kálmánt elszakítják tőle. Csöndesen, feltűnés nélkül. Végre is, hivatalosan nem voltak jegyesek, *csak* lélekben. Oly könnyű félreállani....

Im, maholnap eltelik a nyár s Kálmán, bár alig egy pár órányira van tőle, egész nyáron alig volt náluk háromszor. Akkor is kedvetlen, bosszus, ideges, kiállhatatlan volt. Utolsó látogatásakor homályos célzásokat tett, melyek azonban Katalinnak elég világosak voltak.

— Nem tudom, mit akar az apám, — mondotta Kálmán. — Most egyszerre azt akarja, hogy hivatalt keressek, mégpedig a fővárosban.

— S te azt nem érted?

— Hogy érteném! Eddig mind azt hajtotta, hogy gazda legyek s itthon vállaljak hivatalt.

Katalin szomoruan mosolygott.

— Látod, én tudom, mit akar a bácsi. Azt akarja, hogy minél messzebb légy tőlem. Azt akarja, hogy gazdag leányt végy feleségül. Mert tudd meg, Kálmán, hogy én szegény leány vagyok.

— Azt én tudom.

— Nos?

— Nos! Mit törődöm én a te szegénységeddel! Szeretlek s vége!

Katalin nyugodtan, minden felindulás nélkül mondta:

— Fiatalos fellobbanás s azzal — vége.

— Ej, de öreges, de bölcs vagy!

— Gyermekek vagyok, nem vagyok sem öreges, sem bölcs, de nyitott szemmel járok, Kálmán, és sok mindent látok, a mit te nem látsz. Egyébként az is lehet, hogy öreges vagyok. Ez az esztendő, érzem, hogy megöregített. Nem az vagyok, a ki voltam, Kálmán!

— Katalin....

— Igen, Kálmán, én megöregedtem időnek előtte. Most kellene lépnem a világba s el kell zárkóznom a világ elől. Anya nélkül a leány utszéli virág, melyet minden jövőmenő elgázolhat. És aztán.... ismétlem, szegény vagyok! Többet mondok: maholnap az léssz te is!

Oly hirtelen, váratlanul mondotta ezt, hogy Kálmán visszahökkent s egész bele-sáppadott.

— Én!? Szegény!? Hisz meg van a birtokunk!

— Ó, a mienk is meg van még! Csak-hogy el fogják árverezni. Egy pár évig kinlódik, erőlködik szegény apa, aztán megütik a dobot. Nem titok az előttem: drága jó mamám mindent elmondott nekem.

— És azt is ő mondta....

— Azt is ő mondta, hogy titeket is vesze-delem fenyeget. Titeket és sok más régi jó

családot a megyében, s a szomszéd megyékben. Sorba mennek tönkre az egykor gazdag, előkelő családok s felszínre kerekedik az alsóosztály. Hja, az dolgozik! Mi meg nem dolgozunk, Kálmán. Te is csak fogyasztasz. Megmondjam az igazat?

— Mondjad, mondjad.

— Hallottam, hogy sokat, nagyon sokat költöttél Pesten. Különösen huszár-önkéntes korodban. Adósságot, adósságra csináltál. Ki fizeti ezt ki?

— Az apa.

— A meddig lesz miből.

Kálmán idegesen járt-kelt a szobában.

— Eh! Ez unalmas téma.

— Ó, ez nagyon unalmas téma, s igazán nem fiatal embernek és leánynak való. Csak rá akartalak vezetni, Kálmán, hogy miért fogsz elhagyni engem, talán akkor, mikor legnagyobb szükségem volna egy erős férfi támaszára.

— Katalin, ne sértegezz!

— Nem sértegetlek, Kálmán! Csak eléd rajzolom a jövőndöt, melyet magányos óráimban, bús elhagyatottságomban megrajzoltam már magamnak. Ó, Istenem, hányszor szerettem volna elkeseregni valakinek búmat, bánatomat,

s nem volt kinek! Neked szerettem volna legjobban s te mindenféle ürügygyel távol tartottad magadat. A télen egyszer lejöttél s báloztál, bár alig négy hete temettük az édes anyámat. Még szép volt tőled, hogy hirtelen visszautaztál és szégyenletted szemem elé állani. Most, e nyáron hazajöttél. Harmadszor vagy itt.

— De....

— Tudom, mit akarsz mondani. Jönnél mindennap, de édes apád azt mondja: minek jársz annyit Szentpáliékhoz, annak *már* nincs értelme. Hallod, Kálmán, már nincs. És te nem jössz. Nem is jöhetsz, mert apáddal nem szállhatsz szembe, hogy követnéd aztán szived sugallatát. Nem szállhatsz szembe, nem azért, mert ő az apa, te meg gyermeke vagy, hanem, mert nem vagy *független*. Ha apád leveszi rólad a kezét: véged. Mit kezdesz? Diplomád nincs.

— Lesz.

Mondta, de maga sem hitte. Katalin sem hitte.

— Nem, nem, Kálmán! Nem hiszem, nem tudom hinni, hogy te ne riadj vissza a szegénységtől, a küzdelemtől. Nos, ha nem tudsz szegény lenni, akkor a mi utaink elváltak. Dolgoznod, sokat kell dolgoznod, Kálmán, ha azt akarod, hogy tied legyek.

— Dolgozni fogok!

Oly idegenül hangzott ez a szó, hogy szinte megijedt tőle, a mikor kiejtette. »Dolgozni fogok!« Mily könnyű azt kimondani! Zavarodottan nézett Katalinra, vajjon milyen hatást tett rá ez a kijelentése. Ez a fogadalma.

Katalinnak könny csillogott a szemében
Halkan rebegte:

— Bárcsak úgy lenne....

— Isten veled, Katalin, — nyujtotta kezét
Kálmán, Isten veled.

— Hová?

— Haza és aztán mielőbb vissza Budapestre. Megkezdem a munkát.

— Isten veled, Kálmán.

Ez volt Kálmán harmadik látogatása a nyáron. Akkor haza ment s hazulról a fürdőre. De szükségét érezte, hogy mentse magát Katalin előtt s megírta neki: »mennem kellett — a mamával.«

Katalin meg jól tudta, hogy Baróthy né inkább a fürdőre kísérteti magát a fiával, semhoggy visszaeressze nyár közepén a fővárosba. Minek? Hogy még több adósságot csináljon?

Olvasván Kálmán rövid levelét, szinte diadalmasan kiáltott fel, ámbár a diadalban

majd megszakadt a szive: tudtam, hogy nem elég erős!

Aztán, mintha egyszerre elhagyta volna ereje, lankadtan dőlt le egy karszékre s úgy suttogetta maga elé: szép álom volt, szép.... jaj de szép..... szertefoszlott..... eltűnt..... elenyészett.....

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az új mama.

Fehér szemfedő borult erdőre, mezőre. Fehér az egész világ. S mintha többé nem is lenne tavasz, sűrű pelyhekben szakad most is a hó.

Katalin búsan néz ki a havas világba, de alig lát néhány lépésnyire, a sűrű pelyhek eltakarják szeme előtt a kertjük alatt kanyargó országutat is. Izgatottan fordul el az ablaktól, kipirult, lázas arczczal jár föl s alá a szobában. Az ikrek a kandalló előtt hanczuroznak, a puha szőnyegen, s hívják Katalint is: jere, kismama, játszá! velünk.

— Ma nincs kedvem, gyerekek.

Nem találta helyét, újra meg újra az ablakhoz szalad, de hiába erőlteti meg a szemét: nem lát ki az országutra. Végre is fáradtan ül le a nagy karosszékbe, a vigan pattogó kandalló elé s belemerül a tűz világába. Mellette settenkednek a gyerekek, hizelegve czírogatják a kismamát.

— Ne búsulj, kismama.

— Ne sirj, kismama.

Katalin letörli könnyeit, hevesen öleli magához az ikreket, mintha valaki el akarná rabolni őket.

— Nem, nem! Én leszek a kismamátok ezután is!

Jolánka ráveti nagy, okos szemét:

— Kismama.... Mikor jó az új mama?

— Ma.

Kérdi Erzsike:

— De mi, ugy-e, ezután is a te szobádban hálunk?

— Az enyémben.

— Kismama... Az új mama gyerekeinek is kismamája léssz te?

— Azok már nagy gyerekek, drágám. Aztán azoknak van ám igazi mamájuk.

— Hogy hívják őket? Szép nevök van?

— A legnagyobbik neve Róza. Éppakkora leány, mint én.

— Róza? Ez szép név!

— Az utána következő neve: Anna. Ez is nagy leány ám. Már tizennégy éves.

— Ez is szép név. Ő is szép?

— Még nem láttam.

— Rózát sem?

— Őt láttam. Szép leány. Szebb, mint én.

— No azt nem hiszem! — mondta Jolánka.

— De én sem, — mondta Erzsike.

— Aztán jó egy fiú: Aladár. Nagyobb Kornélnál. S még egy fiú: Tihamér. Ez akkora, mint Kornél.

Jolánka összezsapta a kezét:

— Szent Isten! De sokan leszünk!

Mondta Katalin:

— A kik szeretik egymást, kicsi helyen is elférnek.

— Az igaz, — hagyta helyben Jolánka roppant komolyan.

Olyan komoly arczczal mondta, hogy Katalin önkéntelen elkaczagta magát. Összevisszacsókolta Jolánkát:

— O te, kis bölcs, te! Édes öregem!

A fali óra négyet ütött.

— Már itt lehetnének, — gondolta Katalin.

Kora reggel, mikor az apja elment, azt mondta, hogy még délelőtt meglesz az esküvő. Természetesen, csak a tanuk lesznek jelen s egy pár rokon a Boronkainé házánál. Bár letelt a gyászév, Szentpáli eleve megnyugtatta Katalint, hogy nem lesz semmi vendégség, esküvő után egy rövid ebéd s jönnek haza. Azt mondta Katalinnak, mikor elbúcsuzott tőle:

— Meleg szobákkal, jó vacsorával és — szeretettel várj, Katalin. Érettetek teszem ezt a lépést.

Katalin engedelmesen kezét csókolta.

— Ugy lesz, édes apám.

Arról, hogy házasodik, az esküvő előtt alig egy héttel szólt Katalinnak. Mondanom sem kell, hogy Katalint nem lepték meg atyja szavai. Meg is mondta:

— Tudom, édes apám, hogy házasodol. Tudtam már akkor, mikor először kötöttem csokorra a nyakkendődet. Te vagy a család feje, te tudod, mi a helyes. Nekem nem lehet szavam.

— Nyugodt lehetsz, gyermekem, — mondta Szentpáli, — hogy ti érettetek házasodom másodszor. Nem lehettek anya nélkül.

Szentpáli bizonyára meg volt győződve arról, hogy gyermekei érdekében házasodik meg, mert hisz, ha megmenti a birtokát, gyermekeinek menti meg. Talán azt is hitte, hogy Boronkainé, ha nem is pótolja egészen gyermekeinek anyját, nem lesz »gonosz mostoha.« De ha voltak is aggodalmai e tekintetben, megnyugtatta az a gondolat, hogy Katalin már nagy leány s szükség esetén meg tudja védeni magát és testvéreit. Aztán végre is — ő lesz ezután is a család feje.

— Tehát: meleg szobák, jó vacsora és — szeretet.

Katalin végigjárta a szobákat, rendelkezett a cselédeknek, maga is tett, vett, rendezett. Maga terített asztalt, aztán újra meg újra szemlét tartott a szobákban: helyén van-e minden. Ma még ő viseli a háziasszonyi tisztét, holnaptól kezdve az új mama lesz a ház asszonya.

Bármennyire is ohajtotta volna magára erőszakolni, már az apja kedvéért is, hogy Boronkainét többnek tekintse, mint a ház új asszonyát, ez sehogysem sikerült neki. Egyszerűen át fogja adni a házat, aztán rajta lesz, hogy magaviseletében ne találhasson kifogást atyjának a felesége, de szeretet.... Lehet-e a szívet szeretetre erőltetni? Lehet-e tőle kívánni, hogy egy neki tökéletesen idegen, ismeretlen asszonyt anyjául fogadjon el?

Csak most jutott eszébe, hogy még nem is gondolkozott azon: minek szólítsa apja feleségét. Mamának?

— Soha, soha! Ez lehetetlen!

Mama! Mennyi melegség ebben a röpke szóban! Ez a szó maga a szeretet. Ez a szó egy szép költemény.

— Mama! Illethet-e e szó mást, mint azt a lényt, ki életet adott nekük; a ki szíve vérével

táplált; a kinek a haragja is szeretet-s a mosolygása: menyország; a ki nemcsak életet ad nekünk, de minden pillanatban kész megváltani a mi életünket az övével! Betegség ha ér: sem éjjele, sem nappala. Remegő szívvél virraszt ágyunk felett, de válságos pillanatokban hőssé válik, harczra kél magával a rettenetes Halállal.

Mama! Nincs szó, mely oly hiven fejezné ki az *önfeláldozást*, a maga jólétéről való lemondást, mint ez a szó: mama! Ez az egyetlen szó, melyet minden gyermek ismer, bármely nyelvet beszéljen s királynak, koldusnak csak addig boldog a gyermeke, míg van, a kinek mondja: mama!

— Nem, nem! Lehet az új asszony derék, nemes, az én anyám helyét nem pótolhatja! — kiáltott fel Katalin önkéntelen.

Ijedten nézett körül, nem hallja-e valaki. Egyedül volt az ebédlő szobában. Épp most került a sor arra, hogy elhelyezze a tányérokat. Alúl kezdette s úgy ment fölfelé, az asztal fejéhez. A keze reszketett, a mint letette a tányért arra a helyre, a hová édes anyja hálála óta mindig tettek tányért, de ülni senki sem ülhetett oda.

Mától kezdve vége a hallgatag kegyeletnek. Az üres székre le fog ülni egy asszony.

— Ah! itt vannak!

Zavarodottan szaladgált erre, arra, hol egyik, hol másik szobába tévedt, csak kifelé nem: mintha lábai megtagadták volna a szolgálatot ebben az egy irányban. Hallotta az apja szavát:

— Hamar, hamar, egymásután! Hol Katalin? Hát a kis leányok? A verandán mért nem ég a lámpa? Czudar idő!

A cselédek összeszaladtak, egyik erre, másik arra kapkodott, szedték, czipelték a nehéz málhákat nagy zajjal, dörömböléssel. Közben az új asszony és leányai is kikászolódtak a nehéz bundákból. Látszott rajtuk, hogy keresik a szemükkel Katalint. Keresztül haladtak a verandán, benyitottak a nagy tágas előszobába, melyben már meg volt gyújtva a függőlámpa.

— Hol van Katalin? — kérdezte újra Szentpáli, ki észrevette felesége arczán, hogy egyáltalán nincs megelégedve a fogadással.

E pillanatban kinyílt az ebédlő-szoba ajtaja s Katalin elfogódottan, némán állt az érkezők előtt. Szinte feledett kezet csókolni az édes apjának. Szentpáli homlokon csókolta Katalint s azzal a melegséggel, melyet régóta nem tapasztalt az édes atyjánál — mennyi

könnyet hullatott e miatt is! — megfogta Katalin kezét s úgy mutatta be feleségének:

— Ime, az én Katókám!

Aztán Katalinra nézett, szinte esdőleg:

— Szeresd az új mamát, Katóka! Ő is szeretni fog téged.

Katalin mélyen meghajolt az új mama előtt, a ki, mintha betanult szerepet játszott volna végig, áradozva ölelte keblére Katalint, újra meg újra megcsókolta arczát jobbfelől is, balfelől is, aztán egymás nyakába tuszkolta a mostoha testvéreket:

— Csókoljátok meg egymást! Úgy, úgy!

Róza, ki éppenséggel nem volt az a szép leány, a kinek Katalin az ikrek előtt mondotta, sőt inkább csunyának lehetett mondani, mint szépnek, szinte visszaszitó kedvességgel borult Katalin nyakába.

— Ó, én tudom, hogy mi jó *pajtások* leszünk! Sok szépet hallottam rólad!

— Én is sok szépet hallottam rólad, — mondta a kisebbik leány a nénje után s nyakába ugrott Katalinnak.

Kis tömzsi leány volt Anna, éppen ellentéte Rózának, a ki hosszú, vézna teremtes volt, de Katalinra sokkal kedvezőbb hatást tett a fiatalabb testvér. Alig helyezkedtek el

a barátságos meleg szobában, már körülbelől megrajzolta a maga véleményét a két testvérről. Rózát kaján, irigy természetűnek vélte, Annáról meg az volt a véleménye, hogy egy kicsit butácska, de jó szívű.

— És az ikrek? — kérdezte az új mama, jó negyedórával megérkezésük után.

— Ó, az ikrek már alszanak, — mondotta Katalin.

— Ily korán?

— Hét órakor szoktam lefektetni, egy kicsit mesélek nekik, aztán csakhamar elalszanak. De ma az öreg dadájuk altatta el.

— S miért nem te? — kérdezte Széntpáli.

— A szobák rendezésével voltam elfoglalva.

Az új mama és leányai az ebédlőből benyitottak a szomszéd szobába. Katalin ment utánuk. Ment az apja is.

— Ez a ti hálószojátok, — fordult Katalin a leányokhoz. — Jobbra lesz a fiuk szobája: a Boronkai fiuk szobája. De hol vannak a fiuk? — kérdezte Katalin, kinek a megérkezés pillanatában fel sem tűnt, hogy a fiuk nem jöttek el.

— A fiuk? A kollegiumban. Ott, a hol György és Kornél.

— Balra, — folytatta Katalin, — az apa szobája és ott az.... öné....

Szóttalanul haladtak keresztül a szobán. Egyszerre elnémultak mind.

— És ez a szoba? S mellette a másik? — kérdezte az új mama, a mint az ő szobájából kiléptek.

— Ez az enyém és az ikreké. Mellette a fiuké.

— Szép, nagyon szép szoba! — jegyezte meg az új mama. — Ugy tetszik nekem, hogy ez a legszebb szoba.

Katalin nem tudta legyőzni felindulását. Könybe lábadt a szeme, szinte zokogásba fult a hangja, a mint mondta:

— Lehet, hogy a legszebb, de a *legszerencsésebb* is! Itt halt meg az én édes jó anyám!

Az új mama összerezzent, mintha hideg szél süvöltött volna be az ablakon. Kint valóban tombolt a szél, csapkodta a havat az ablakokhoz, valahol a kertben nagy recsegéssel, ropogással döndült a földre valamelyik öreg fa. Babonás félelem szállotta meg az új lakókat, ijedten siettek át az ebédlőbe, egyedül Katalin állt a szoba közepén, most már nyugodtan, fölemelt fővel. Csak a lángvessző hiányzott a kezéből. Ugy állt ott, mint Isten angyala

a paradicsomban, a ki Ádámot és Évát kiüzte onnét....

Nem ment utánuk, bent maradt a szobában. Nem is küldöttek érte. Letérdelt az ikek ágya mellé, gyöngéden megcsókolta az alvó gyermekeket s diadalmasan suttogta:

— Aludjatok, aludjatok, édes madárkáim. Csak az Isten veheti el meleg fészketeket!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az első nap.

Kellemes, zsibbasztó melegség áradt szét az ebédlő-szobában, de az új mama testén hideg borzongás futott végig. Valami babonás félelem szállotta meg s helyet foglalván az asztalnál, háttal a Katalin szobájának, minden neszre összerezszent, azt hitte, nyilik az ajtó és egyszerre csak megérinti vállát egy fagyos kéz: a Szentpáliné keze. Hallotta Katalin csöndes zokogását s úgy tetszett, mintha panaszkodnék valakinek. S az a valaki mintha csöndesitené: ne sirj, ne sirj. Az égből is vigyázok reád.

Odakint nem akart szünni a hóvihar, s ez csak növelte félelmét. Babonás képzelődése a sirból feljött halottakat látott elvonulni az ablakok mellett s úgy tetszett neki, hogy egy sápadt, nyulánk asszony meg is állott az ablak előtt és mind ő reá néz, egyedül ő reá. Rémült sikoltással huzódott Szentpáli mellé, ki jobbján ült. Fogvaczogva hebegte:

— Félek, félek....

Szentpáli, ki eddig is kinos zavarban ült az asztalnál, ijedten fogta meg a felesége kezét.

— Mi bajod? Olyan hideg a kezed!

— Nézd csak, nem leskelődik valaki az ablakon?

Szentpáli az ablakra nézett.

— Az ablakon? Nincs ott senki. Képzeldől bizonyosan.

Hogy megnyugtassa feleségét, sorba végig járta az ablakokat.

— Mondhatom, hogy senki sincs itt. Hanem az igaz, hogy czudar idő van. Mi jó, hogy siettünk. Ha még egy órát késünk az indulással, talán eltemet a hófuvás.

Gyöngéden átkarolta feleségét:

— Ne félj. Tudom én, mi bánt téged. De ne haragudj Katalinra: nagyon, de nagyon szerette az édes anyját.

Közbe szólt a csacska Anna:

— Ne, ne, máma, ne haragudj Katalinra. Lásd, mikor azt mondta: itt halt meg az édes anyám, nekem igazán kicsordult a könny a szememből s úgy megnyilalt a szívem!

Róza halkán megjegyezte, de úgy, hogy csak Anna hallotta:

— Eh, affektál. Affektálsz te is.

— Én affektálok!? — csattant föl Anna.

— Kikérem magamnak! Hallod, mama, azt mondja, hogy én affektálok!

Ez a váratlan összekocczanás szinte áldás volt e szomorú pillanatban, legalább egy kissé másfelé terelte figyelmüket. Mohón ragadta meg a mama ezt a kedvező alkalmat.

— Mi ez? Már kezdődik? Nem szégyelletek magatokat? Azt hiszitek, hogy ezután mindent tehettek?

Máskor ily csekély szóváltást észre sem vett, most örült, hogy kipörölheti magát.

— De mikor azt mondja, — tör ki az érzékeny szivü Annuska, — hogy Katalin affektál s hogy én is affektálok. Hát te — fordult Rózához — affektálnád a bánatot, ha meghalna az édes anyánk!?

— Egy szót se többet, — szólt a mama haragosan. Már akár affektál, akár nem, Katalin kisasszony, — s ezt már Szentpáli felé fordulva mondotta — most én vagyok a mamája, nekem hát ne komédiázzék.

— De Róza... — csitította Szentpáli. — Ne vedd rossz néven tőle...

Szeliden, szinte gyámoltalanul kérte a feleségét, hogy ne haragudjék Katalinra.

A jó Annuska ijedten nézett körül, vajjon Katalin nem lépett-e be észrevétlenül.

— Hál' Istennek, — sóhajtott fel megkönnyebbülten.

— Nem, én azt nem türöm, — folytatta az új mama — hogy rajtam kívül még egy másik mama is legyen. Ő is csak gyermek, mint a többi! S ha nem tetszik neki az én személyem, menjen férjhez, akkor aztán tehet, a mit akar.

— No az nem lesz oly hamar, — jegyezte meg gunyosan Róza — úgy vettem észre, hogy Baróthy Kálmán mást gondolt...

Ez már több volt, mint a mennyit Szentpáli eltűrhetett.

— Kisaszony, — mondotta hidegen — az idő már későre jár, jó lesz lefeküdni.

— Hány óra? — kérdezte a mama. — Csak kilencz óra? Az én leányaim, — mondta erős nyomatékkal a mama — tíz órakor szoktak lefeküdni.

— A mint tetszik, — jegyezte meg bosszusan Szentpáli.

Eközben Annuska észrevétlenül fölkel az asztaltól s a Katalin szobájába sompolygott. Óvatosan kinyitotta az ajtót s benézett. Meg akart győződni, hogy Katalin alszik-e.

A szobában halvány fényvel világított a mécses. A Katalin ágya üres volt. Nem is nézett

a másik ágyra, ijedten huzódott vissza s kikelt képpel szaladt vissza az asztalhoz.

— Hol voltál? — rivalt rá az anyja.

— Katalin... Katalin... — hebegte Annuska.

Szentpáli rémulten ugrott fel az asztal mellől.

— Szólj, mi történt?

— Üres az ágy!

— Ah! — kiáltott fel a mama s vele Róza gunyosan. — Ez szép!

Mentek mind a Katalin szobájába.

A Katalin ágya valóban üres volt, de a másik ágyban hárman feküdtek. Katalin az ágy külső szélén feküdt, belül az ikrek. Átkarolta őket s így aludtak mind a hárman. Édesen, csöndesen.

A mama fölszisszent, mintha kigyó csipte volna meg, de a mint nézte az alvó gyermekeket, szívéen mégis erőt vett valami kimondhatatlan érzés: kissé megindultan állott az ágy előtt. Szótlanul nézte Róza is a kedves, megható képet, de sokkal üresebb volt a szíve, semhogy meghatotta volna. Gunyos mosoly lebbent meg ajkán, s szinte kimondta, a mit gondolt: furcsa gusztus így feküdni, mikor lehet kényelmesen is. Annuska a könyeit törülgette. Olyan jól esett e gyermek könye Szent-

pálinak. Önkéntelen magához szorította Annuska fejét s megcsókolta. Aztán szó nélkül kijöttek a szobából.

— Édes árváim, — suttogta magában Szentpáli.

Most érezte először, hogy talán mégsem cselekedett bölcsen, midőn második házasságra lépett. Most már látta, világossan látta, hogy anya helyett nem hozott anyát gyermekeinek. Amint-hogy, be kellett vallania maga előtt, nem is erre gondolt első sorban. Az ő szeme előtt csupán a birtok megmentése lebegett. De nem volt elég lelki ereje arra, hogy második felesége előtt őszintén, nyíltan feltárja a való helyzetet, úgy a mint feltárta volt előtte az a feledhetetlen, drága jó asszony. Azt hitte, hogy magától értendő dolog, ha az az asszony, a kit ő egyszerű polgárasszonyból előkelő urnővé tesz, ennek fejében pénzével megmenti őt a bukástól. Bizott abban, hogy Boronkainé is így gondolkozik, holott amint csak hamar meggyőződhetett, Boronkainé erre éppenséggel nem gondolt, legfennebb arra, hogy az ő vagyona szaporítja a Szentpáli-vagyont s így együtt majd nagy házat vihetnek, nagy lábon élhetnek, az egész vármegye uriaszonyainak nagy boszuságára. Csupán annak az elég tekintélyes összegnek megfizetéséről mondott le nagylelkűen, melylyel

Szentpáli neki adósa volt, a többbit, ha van — és Boronkainé gondolta, hogy van — fizessék a nemesi birtok.

A mire eddig nem gondolt, mert nem akart arra gondolni, most, mindjárt az első estén súlyos aggodalomként nehezedett a lelkére. Feleségül vett egy közönséges asszonyt, a kivel nem is tudta, hogy majd hogyan jelenik meg a megyei előkelő családoknál, s ime, már aggódik, hogy ráadásul még tönkre is kell mennie. Azt már látja, azt már tudja, hogy igazi mostohát hozott a házhoz, kiben nincs még az a finomság, mely a rossz indulatot, legalább a világ előtt, enyhíti. Az első estén ijesztően vetődött előre a jövőendő szomorú árnyéka. Láttá már a harczot a mostoha és az ő gyermekei közt és látta a két anya gyermekei közt. Más-más természet, más-más nevelés: tűz és víz. Ezek a gyermekek nem fognak megférni egy fődél alatt.

Álmatlanul virrasztotta át a hosszú téli éjszakát. Alig várta, hogy hajnalodjék, meg sem várta a virradatot, fölkelte és kiment az udvarra. Sorba járta a gazdasági épületeket, fölverte álmukból a cselédeket, zsémbelt, egy legényt fel is pofozott, mert a lovak üres jászol előtt szundikáltak.

— No! Majd csinálom én rendet! — kiabált.

A cselédek szájtátva bámultak a gazdájokra. Emberemlékezet óta nem látták hajnalkor az istállóban. S mikor visszament a házba, összebujtak s tanakodtak ezen a csudás változáson.

Mondta az öreg béres:

— Ti nem tudtok semmit, de én láttam, a mit láttam.

— Ugyan mit látott kend?

— Láttam a meghalt nagyságos asszonyt. Essék ki a szemem, ha nem láttam este, mikor vizet mertem a kutból. Fehér lepedőben körülszaladta a kastélyt háromszor, s minden fordulónál megállott az ebédlő szoba ablaka alatt. Ott sokáig benézett, aztán felszállott s eltűnt a fergetegben. Bizonyosan úgy lesz az, legények, hogy a nagyságos úr is észrevette s azért nem tudott aludni.

— No az úgy lehet, — erősítették a többiek.

Jámbor együgyűségükben szentül hitték, hogy a boldogult nagyságos asszony kijár éjjelente a kriptából s most, hogy Szentpáli megházasodott, minden éjjel megjelenik majd...

Ezek a jámbor emberek szinte örültek, hogy néhai jó asszonyuk feljár a sirból. Nem tudták, milyen asszony az új asszony, de ha tőlük függ, nem engedték volna meg gazdájoknak, hogy megházasodjék. Ösztönszerűleg

féltették Katalint, a kis nagyságát, a ki éppen olyan jó volt irántuk, mint volt az édes anyja s előre féltek az új asszonytól. Megérezték, hogy vége a régi jó világnak, egészen vége. Im, még csak este jött meg az új asszony s gazdájok már mennyire megváltozott. Eddig alig törődött velük, most már zsémbel, sőt veri is őket.

Mogorván lézengettek az udvaron, a gazdasági épületekben s mikor az új asszony déltájban Szentpálival végig járta a belső gazdaságot, bizalmatlanul huzódtak félre, alig emelintették meg a kalapjukat.

Az új asszonyt meglepték a látottak. Városi asszony volt, nem értett a gazdasághoz s csak úgy ragyogott az arcza, látván a jászlak előtt a hosszú szarvú, czimeres ökröket, egy másik istállóban a teheneket, bivalyokat, borjakat, a harmadik istállóban a lovakat és csikókat. A ki közelebbről nem ismerte Szentpáli viszonyait, hatalmas nagy gazdaságot sejtett, a minthogy az egész gazdagság úgy állt e pillanatban, mint fénykorában, de csak — látszólag. A kastély, az uradalom, a marhaállomány mind meg volt, de csak — látszólag. A mely pillanatban föllépnek a hitelezők, egy borjú nem sok, annyi sem marad ebből a nagy, ebből a szép gazdaságból.

— Igazán szép gazdaság, — mondotta mindegyre az új asszony.

— Ugy-e szép. Na, majd tavasszal meg nézed a birtokot is. A szántókat, a kaszálókat, az erdőt.

Kart karba öltve, felvidult arcczal, élénk beszélgetés közt mentek elé a kastélyba. Épp akkor kanyarodott a kastély főbejárata elé egy fiakker. Egy pápaszemes fiatal úr ült a fiakkerben.

— Ki ez az úr? — kérdezte az asszony.

Szentpáli figyelmesen nézte meg. — vagy husz lépésre lehettek még tőle — de egyáltalán nem emlékezett, hogy látta volna valaha ezt az urat.

— Nem ismerem, nem láttam soha. Idegen, nem e vidékről való.

De e pillanatban már sejtette is, hogy ki lehet a váratlan vendég s a szive hangosan kezdett dobogni. Érezte, hogy arcza elhalványodik s alig tudott annyira uralkodni magán, hogy felesége észre ne vegye kinos nyugtalanságát.

A pápaszemes úr, ki nem lehetett több harmincz évesnél, fűrgén, szinte otthoniasan ugrott le a kocsiból, s szinte bizalmaskodó mosollyal ment Szentpáliék elé:

— Némde nagyságos Szentpáli úrhoz van szerencsém?

— Én vagyok. És ön...

— Az én nevem — hadarta az idegen, miközben balkezével az arany-óralánczon csüngő bizsukkal játszadozott — Blum Alfréd Budapestről. A Weisz és Társa bank- és bizományi üzlet főkönyvelője vagyok. Épp tegnap hallottam — hadart tovább Blum Alfréd úr — az örvendetes eseményt. Megengedik, hogy gratuláljak?

Szentpáli fanyar mosolylyal nyujtotta kezét az édeskés fiatal embernek, ki tüneményszerű gyorsasággal csókolt kezét az új asszonynak.

Ha Blum Alfrédet legalább Virág Alfrédnek hívják s nem a Weisz és Társa bank- és bizományi üzlet főkönyvelője, hanem vidéki földes úr, Szentpálinét boldoggá tette volna ez a kézcsók, de így ösztönszerűleg rosszat sejtett s kérdőleg nézett az urára.

Szentpáli kitért a néma kérdés elől s mintha nem is vette volna észre, összeszedte magát és udvariasan tessékelte befelé Blum Alfréd urat. Sőt, a mint beléptek az előszobába, már örült is a ritka szerencsének, de nem a lakószobák felé, hanem egyenesen a dolgozó szobájába vezette vendégét.

— Csak menj be a gyerekekhez, — szólt a feleségének. — Mindjárt jövök én is.

Beléptek a dolgozó szobába, az asszony meg némi habozás után a szalonba lépett. De nem volt maradása, egyre erősebben fogta el valami rossz sejtelem s nem törődve azzal, hogy illetlenséget követ el, lábujjhegyen a dolgozó szoba ajtajához lépett, a fülét az ajtóhoz nyomta, hadd hallja: mit akar Blum Alfréd úr.

Kezdetben alig hallott egy-egy szót, de később Blum Alfréd úr mind hangosabban kezdett beszélni s Szentpáliné mintha hallotta volna a férje csitító, kérő szavát is: Csendesesen, az Istenért, csendesesen!

— Azt hiszem, — mondta élénken Blum Alfréd — az én főnökeimet nem lehet türelmetlenséggel vádolni. Két év óta a kamatokat is rendetlenül kapjuk. Mások azonnal felmondták volna a kölcsönt. Mit gondol, nagyságos úr, ötvenezer forint! Ez nem tréfa!

Szentpáliné belefogódzott az ajtó kilincsébe. Szinte leszédült e roppant összeg hallatára.

— Nem, ez nem tréfa, — ismételte Blum Alfréd. — Főnökeim egyáltalán nem hajlandók megujítani az egy hónap múlva lejáró váltót. Azért jöttem, hogy erre személyesen figyelmeztessenem.

— Tönkre akarnak tenni? — hallatszott ki Szentpáli könyörgő, suttogó hangja.

— Ha nagyságodnak csak ez az adóssága volna, akkor főnökeim nem féltenék a pénzüket. Így azonban félnek. De tudja mit, van egy mód....

— Mi az? — kapott utána mohón Szentpáli.

— Irassa alá ő nagyságával is a váltókat, azt hiszem, hogy akkor főnökeim megújítják a kölcsönt.

— A feleségemmel.... Azzal kezdem a házas életünket... Nem, ez nem lehet!

— Nem bizony! — nyitott be képéből kikelten az asszony. — Nem bizony! — ismételte durván. — Nem azért lettem a feleséged, hogy kifizessem az adósságaidat. Ha csináltad az adósságot, fizesd is. Nem elég, hogy elengedtem az enyémet....

— Róza....

— Ne is számitsen reám az úr, — fordult Blum Alfrédhez. — A mi pénzem van, az kell nekem is. A mi a gyermekeimé, az az övék, ahhoz nem nyulhat senki. Milyen jó volna, hogy én megváltsam a birtokot a Szentpáli fattyuknak!

— Róza! — ordított Szentpáli, — ki ne ejtsd többet ezt a szót!

Lángban égett az arcza, szeme, erei kidagadtak a homlokán.

Szentpáliné tanácsosnak vélte távozni s szinte meghunyászkodva lépett ki a szobából, de a mint végig ment a szobákon, ismét feltámadt a haragja s magán kívül kiabálta: a Szentpáli fattyuknak! Szép volna! Abból nem esztek! Soha! Soha!

— Nagyságos úr, — szólt hidegen Blum Alfréd — sajnálom, de, úgy látszik, hogy itt csak egy megoldás van: ha lefizeti egy hónap múlva az ötvenezer forintot. Ellen esetben végrehajtatjuk a követelést.

Szentpáli rá sem nézett. A szék támlájára hajtotta fejét, maga elé bámult s szótlanul hagyta eltávozni Blum Alfrédet, ki egy pár pillanat múlva már a fiakkerben ült és elhajtatott.

Észre sem vette, hogy Katalin belépett a szobába. Csak akkor riadt fel, mikor Katalin zokogva a nyakába borult:

— Apám, édes jó apám!

— Katókám!

Megeredt a köny Szentpáli szeméből is.

Olyan jól esett zaklatott lelkének, hogy szíve szerint kisírhatta magát az ő édes Katókájával.

Aztán izgatottan még, de láthatóan megkönnyebbült lélekkel kelt föl dolgozó asztala mellől s kezét összefonva mellén sétált föl s alá a szobában. Behallatszott feleségének egy-egy indulatos szava a harmadik szobából, hallotta újra meg újra a felkiáltását: a Szentpáli fattyuknak! Csak várjatok! — de valami csudálatos jótékony hatása volt rá, hogy kisírhatta magát: nem törődött a viharral, mely házában tombolt. Mióta felesége meghalt, egyedül hordozta a fenyegető katasztrófa terhét s ez erősen megviselte. Bár tudta, hogy Katalint az utolsó két esztendő nagy leánygyá érlelte, gondosan elrejtette előle súlyos anyagi helyzetét. Sejtelme sem volt arról, hogy Katalin, ha nem is ismeri a részleteket, de nagyjában tudja, hogy a Szentpáli-ház ingadozó alapon áll s csak egy szélfuvintás kell ahhoz, hogy romokba dőljön.

Katalin jól tudta, hogy miért házasodik az apja, de végre is fiatal leány volt, a ki nem szólhat bele az apja dolgába. A mit ösztöne megszugott neki, hogy a gazdag özvegy hiuságának hizeleg, ha a Szentpáli nevet viselheti, de majd, ha beüt a katasztrófa, félre áll és nem lesz segítségére az ő apjának, ezt már az első nap igazolta. Tehát ő helyesen okoskodott fiatal leány létére is, mikor a két rossz

közül azt tartotta kevésbé rossznak, ha *magukban* lesznek, mikor a bukás bekövetkezik, mint hogy egy család helyett két család legyen egy földel alatt, mely régóta összeomlással fenyeget.

Az özvegynek könnyű lesz a dolga: van pénze bőven, gyermekei is gazdagon élnek látva, de mi lesz az ő édes apjával és az ő testvéreivel?

A Boronkainé kegyelemkenyerét egyék?

Lehet-e ennél irtózatosabb élet? Nem jobb-e ennél a tisztességes szegénység?

Ezek a gondolatok foglalkoztatták Katalint most is, ülven apja nagy karosszékében, míg Szentpáli fel s alá sétált. Közbe-közbe Szentpáli megállott Katalin előtt és beszélt. Szivéről óriási teher esett le, hogy beszélhet a leányának, feltárhatja előtte a valót, mit oly régóta rejteget.

— Tehát tudd meg, Katókám, tönkre mentünk.

Mondta Katalin:

— Én már rég tudom, édes apa.

— Rég tudod? Kitől tudod?

— Szegény jó mama a halálos ágyán mindent elmondott nekem.

— És te úgy tettél, mintha semmiről sem tudnál!

— Mit értem volna el vele, ha megmondom neked, hogy tudok mindent. Mondhattam volna-e, én, a te leányod: apa, ne házasodj, mert érzem, hogy ez a házasság nagy szerencsétlenséget hoz a házunkra. Hogy maradjunk mi csak magunkban, s ha dobra kerül minden: majd megsegít a jó Isten. Ó, apa, hisz én nem félek a munkától! György is már ez évben érettségit tesz. Már ő is segíthet magán. Kornél is valahogy végig küzdi a gimnáziumot, ha nélkülözések közt is. Az ikreket meg a kezem munkájával is eltartanám.

— S mit kezdjek én?

— Ó Istenem, Istenem, szegény apa.... Igaz igaz... Te nem szoktad meg a nehéz munkát. S hogy megszokjad, idős vagy már ahhoz. De talán Baróthy bácsi juttat neked valami hivatalt. Ő már sok emberen segített. Csak rajtad ne segítene?

— Nem bizom benne. Egyáltalában torpig vagyok az atyafiakkal, — fakadt ki Szentpáli keserűen. — Nem vetted észre, hogy Baróthyék alig kétszer voltak itt édes anyád halála után? Ó, ők tudják, hogy tönkrejuttattam! Kálmán is....

Megakadt a hangja, nem tudta tovább folytatni. Zavarodottan nézett Katalinra. Tekin-

tetében mély sajnálkozás ült. Sajnálta, szánta Katalint.

Katalint bántotta ez, büszkén egyenesedett föl, arca lángba borult.

— Apa! tudom, mire gondolsz! Nincs szükségem a szánakozásra, hidd el nekem. Ó, régóta látom én azt, hogy Kálmánt a szülei tiltják a házunktól. Sok keserű napom volt e miatt, de a keserűségnek már vége. Rég tisztában vagyok azzal, hogy a Kálmáné nem leszek soha. Különben is, azt hiszem, édes apa, hogy sokkal komolyabb dolgok várnak reánk, semhogy azzal törődjünk, vajjon Kálmán feleségül vesz-e vagy nem. Én tudom, hogy nem. Ne is vegyen!

— Katalin....

— Ne, ne! Ne is vegyen. Nem is mennék hozzá.

— Nem mennél hozzá.... Miért nem?

— Apa. Hallgass ide. Kálmánban nincs *karakter*. Értetted, édes apa, nincs karaktere. Ő nagyon jól tudja, hogy mi tönkre mentünk. Én magam megmondottam neki.

— És ő mit szólt?

— Mit szólt! Hát édes Istenem, fogadkozott, hogy ő azzal nem törődik. Ha az apja le is veszi róla a kezét, azzal sem törődik. Dolgozni fog, azt mondta. Azt fogadta.

Elbúcsuzott tőlem a nyáron, hogy visszamegy Budapestre, összeszedi magát.... Tudtam már akkor, hogy ez csak pillanatnyi felhevülés nála. Igazam volt. Másnap fürdőre kísérte az édes anyját. Ott maradt késő őszig. S a mint hallom, kitünően mulatott.... Most meg Budapesten mulat. Mindössze egy levelet irt. Az is mily üres, mily sivár volt! Igazán csudálom, hogy azt az egy levelet is irta. Mit akar velem? Magát bolondítja vagy engem? Vagy mindkettőnket? És azt hiszed, apa, hogy tán komolyan munkához látott? Ő persze azt hiszi, hogy én semmit sem tudok az ő budapesti életéről. Ó, apa, apa, sokat, nagyon sokat tudok. Talán sokkal többet mint a mennyit tudnom kellene!...

Kezébe temette arczát, nem tudott uralkodni keserű érzelmein s zokogásba fultak a szavai.

— Édes Katókám! Ne sirj....

Idegesen, szaggatottan folytatta:

— Kálmán könnyelmű fiatal ember. Szélházi, csélcsap. Közönséges hozományvadász. Érted, apa? Hozományvadász!

— De ki mondta ezt neked?

— Sűrűn kapok leveleket egy volt iskola-társamtól.

— S hátha félre vezet? Hátha nem a valót írja az az iskolatársad? Katalin! Ne ítélj elhamarkodottan!

— Hisz ha úgy volna. De én érzem, én tudom, hogy nincs azokban a levelekben hazugság. Azt is tudom, hogy ennek a volt iskolatársamnak egy barátnőjét akarja feleségül venni. S ha adják, el is veszi, mert az gazdag, nagyon gazdag leány. Baróthy bácsi pedig — s itt merőn nézett atyjára — úgy vettem észre, nem gazdag már.

— Hát te mindent tudsz!? — kiáltott fel Szentpáli szinte rémülten.

— Mindent, — mondta Katalin — mindent. Ugy látszik, azzal vert meg az Isten, hogy mindent tudjak, mikor talán még semmit sem kellene tudnom!

Nyugodtabban, alig hallhatóan folytatta, mintha félne, hogy valaki meghallja:

— Kálmán nagylábon él. Rengeteg pénzt költ, rengeteg adósságokat csinált. Az apja már nem győzi. Meglásd, apa, hogy Baróthy bácsi is a te sorsodra jut. Meglásd. Hanem egy fiatal embernek könnyebb a dolga, mint egy leánynak. Kálmán megházasodhatik, gazdag leányt vehet el, mielőtt a világ megtudná, hogy tönkre mentek. Ő nem oly bolond, mint én, hogy megmondja: szegény vagyok. De

hogy is vallja be, mikor nem teheti hozzá: de tudok dolgozni!

— Katókám, Katókám, te rémképeket látsz. Meglásd, Kálmán nem az, a kinek te képzeled. Az atyja sem áll még oly rosszul.

— Szegény jó apa.... Csak vigasztald magadat s vigasztalj engem. Ugy-e, arra gondolsz, hogy Kálmán haza jön, itt hivatalt kap, elvesz engem és....

— Megmentjük a birtokot! — vágott közbe Szentpáli. — Most már nincs előtted titkolni valóm. Ugy beszélek veled, mintha édes anyáddal beszélnek. Ne legyen titkunk egymás előtt, kéz a kézben, egymást támogatva haladjunk a cél felé!

Katalin szomorúan, lemondólag mosolygott.

— Már késő, apa. Már késő....

E pillanatban kocsi gördült az ajtó elé. Szentpáli az ablakhoz sietett, Katalin gépiesen ment utána. Nem tudta visszafojtani, felsikoltott:

— Kálmán!

Csakugyan Kálmán volt. Tudták, hogy nem volt odahaza mostanában, tehát csak Budapestről jöhetett. De még egy pár szó váltására sem lehetett idejük, Kálmán benyitott a dolgozó szobába, megpillantván az ablaknál Szentpálit és Katalint.

Katalin érezte, hogy arcza elsáppad, hallotta a szive dobogását s keze remegett, a mint szótlanul nyujtotta Kálmán felé.

— Váratlan vendég vagyok, ugy-e?

— Bizony váratlan, öcsém, de Isten hozott,
— fogadta Szentpáli látható zavarral.

Hirtelenében nem tudta megállapítani, hogy a legjobbkor vagy a legrosszabbkor jött-e Kálmán. Körülbelől éppen ebéd ideje volt s Szentpáli kinos zavarba jött: nem tudta, hogy majd mit csináljon, marassza-e, ne-e Kálmánt ebédre. Mit tegyen? Kimenjen a feleségéhez és megalázkodják, könyörögjön neki, hogy úgy viselkedjék, mintha semmi sem történt volna.... És ha feleségét nem bírhatja erre? Milyen botrány, mindjárt az első nap!

Valamit hebegett, magukra hagyta Katalint és Kálmánt s ment a feleségéhez.

— Nagyon megleptelek, nemde? — kezdte a beszédet Kálmán, mikor magukra maradtak.

— Nem tagadom, nagyon megleptél, — mondotta Katalin. — Nem hittem, hogy még lássalak valaha.

Kálmán úgy tett, mintha nem hallotta volna az utolsó szavakat.

— Csak nem gondolod, hogy kikerülöm a házatokat, mikor erre visz az utam? Tettem én ezt valaha?

— Valóban, ez nagyon szép tőled, — mondotta Katalin gúnyosan. — Nem kerülöd ki a házunkat. Ugyanezt tette ma egy pesti úr is. Ez is *erre járt* és nem kerülte ki a házunkat.

— Kérlek, te mindjárt félreértesz.

— Dehogy, Kálmán. Én értelek téged. Értem minden szavadat, még azt is, a melyet elhallgatsz. Tehát haza jöttél.... Persze rövid időre, mert a munka, ó, a munka!... Sokat dolgozol, nemde?

— Katalin! Te gúnyolódol velem! Ezt nem tűröm.

— Én gúnyolódom? Mikor utolszor itt jártál, erősen fogadkoztál, hogy visszamégy Budapestre — dolgozni. Nem mentél ugyan vissza azonnal, de pár hónapja ismét ott vagy és remélem, dolgoztál, sokat dolgoztál.

— Persze, persze, dolgoztam....

— A mennyiben a bálozás, az estélyekre, zsurokra való járás szintén munka. Ó, ez nagy munka. Képzelem, mennyire kimerített.

— Katalin!

— Ne komédiázzunk, Kálmán. Mondd meg nekem nyíltan, őszintén: Katalin, oldozz

fel a szavam alól, add vissza szabadságomat. Az én apám is a tönkrejutás szélén áll, szegény leányt nem vehetek feleségül, mert nem tudok — dolgozni.

— Katalin!

— Látod, — folytatta Katalin nyugodtan — ez becsületes fiatal emberhez illő beszéd volna. De a mit te téssz én velem, az hitvány játék, Kálmán. Nem méltó hozzád, nem érdemlem én. Ha te tudnád, mennyit szenvedek úgy is! Ha te tudnád, hogy éjjel-nappal gyötörődöm, nem a magam, de a testvéreim sorsa miatt, nem üznél játékot a szivemmel, hanem haladnál a magad utján, s hagynál engem is, hadd menjek a magamén. Most visszajöttél megint, minek jöttél vissza? Hogy ismételd: ne félj, Katalin, én csak téged szeretlek. Nem törődöm a szülei tilalommal, nem a szegénységgel, dolgozni fogok, s élünk boldogan!

— Kérlek, Katalin, hagyd ezt a komoly hangot. Roppant unalmas. Folyton a szegénységet emlegeted. Mit akarsz? Elijeszteni engem? Látod, te folyton a szegénységgel ijesztgetsz engem és ijesztgeted magadat, pedig nem vagy szegény. Nem, nem! Én tudom.

Katalin csodálkozva, tágra nyílt szemekkel nézett Kálmánra.

— Én nem vagyok szegény? Ki mondta ezt neked?

— Tudom. Vagy tán nem volt meg az esküvő?

Katalin rémülten sikoltott fel:

— Kálmán! Kálmán! Hát.... hát.... te azért jöttél vissza! Ó Istenem! Istenem!

Lerogyott a székre, két kezével eltakarta a szemét. Azt hitte, hogy mindjárt kiég a szeghentől.

Szörnyü világosság gyult az agyában. Egyszerre megtalálta a magyarázatot mindenre, a mi eddig homályos volt előtte. Kálmánt bizonyosan az apja biztatta fel, hogy csak jőjjön haza, mert Szentpáli ismét rendbe jön a második házassága által s akkor Katalin újra gazdag leány lesz.

Felháborította ez a gondolat, s szívébe nyilalt a rettentő csalódás. Többnek hitte mégis Kálmánt. Többnek, mert — szerette. Csak most tudta meg, hogy mennyire szeret-hette ezt az ifjut, most, mikor a szeretet helyét lángoló gyűlölet foglalta el.

— Gyülölöm, gyülölöm, — suttozta magában, s nem volt ereje, hogy rátekintsen.

— Itt van még? — beszélt hátra, arc-
czal egészen a szék hátának fordulva.

— Itt vagyok, Katalin, — szólalt meg Kálmán, összeszedve magát. — S nem is megyek el, míg meg nem hallgatsz. Te azt hiszed....

— Nem, én nem hiszek már semmit! — szakította félbe Katalin. — Ne beszéljen, hagyjon el!

— Nem megyek, Katalin. Te azt hiszed, hogy hűtlen lettem volna hozzád, ha....

— Nemcsak hiszem, de tudom is! — fordult feléje hirtelen.

Aztán felállott, merőn a szemébe nézett.

— Most már én is azt mondom, legyen vége a komédiának. Elhiszem, hogy szeret, higgye el ön is, hogy én is szerettem igazán, mélyen. Szeret, de gyáva. Hallja? Gyáva. Most visszajött, mert azt hiszi, hogy újra gazdag vagyok. Csalódik, rettenetesen csalódik, uram! Tudja meg, hogy épp most, egy pár órával elébb kiabálta a mostohám, hogy nem váltja meg a Szentpáli fattyuknak a birtokot. Érti? Okosabb ám az a közönséges asszony, mint önök gondolták!

— Mese-beszéd. Az az asszony meg fogja váltani a birtokot.

Oly határozottan mondta ezt Kálmán, mintha írásból olvasta volna. Katalin egy pillanatig tétovázva nézett körül. Ugy tet-

szett neki, mintha valaki az ajtón hallgatódznék. Közelebb lépett Kálmánhoz.

— Az meg lehet. De akkor is a maga gyermekeinek váltja meg.

Katalin nem csalódott, az ajtón hallgatódzott valaki.

Róza volt. Hirtelen benyitott a szobába, s mintha nem tudott volna Kálmán ittlétéről, meglepetést színelve állott meg az ajtó nyílása közt.

— Á! Baróthy úr! Nem is tudtam, hogy megérkezett.

Aztán Katalinhoz fordult:

— Katalin, jer ebédelni. Nemde, Baróthy úr is itt ebédel?

Ezt Katalintól kérdezte, nem Baróthytól.

Katalin hidegen válaszolt:

— Ezt kérdezd meg Baróthy úrtól.

— Hát akkor megkérdem Baróthy úrtól. Ugy-e, velünk ebédel?

Kedves, szeretetreméltó igyekezett lenni, a mi nagyon nehezen sikerült neki.

Kálmán meghajtotta magát s némán követte a leányokat.

Szentpáli és felesége már ott volt az ebédlőben. Nyoma sem látszott rajtuk a nemrég lezajlott viharnek. Az új asszony émelygős kedvességgel fogadta Baróthy Kálmánt s Róza

és Anna között mutatott neki helyet. Katalin az asztal másik oldalára ült, az ikrek közé.

Az ebédnél nem sokat beszéltek. Katalin csupán az ikrekkel foglalkozott. Ő maga alig evett. Egész idő alatt azon törte a fejét, hogy mi történhetett apja és az új mama között. Érezte, hogy van valami készülőben s hogy az a valami csak rosszat hozhat rá és testvéreire.

S a mint néha lopva Kálmánra tekintett, a ki láthatólag kényelmetlenül érezte magát a két leány között, önkéntelenül eszébe jutott Kálmán utolsó mondása: Az az asszony meg fogja váltani a birtokot. Ő meg mindjárt rámondta: meg, de a maga gyermekeinek.

Lassanként ki kezdett bontakozni előtte az egész terv, melyet ez a közönséges, de annál ravaszabb asszony forral magában. Belátott az asszony lelkébe.

Ebéd után a szalonba vonultak mind. Csak Katalin maradt hátra az ikrekkel.

— Hát te nem jössz, Katalin? — kérdezte az apja.

— Nem, — válaszolt Katalin röviden s az ikrekkel a szobájába ment.

Szentpáli tétovázva állt meg egy pillanatra. Látszott rajta, hogy szeretne Katalin után menni. De mégis csak bement a szalonba.

Kálmán.

Mikor Szentpáli kiment a feleségéhez, hogy lecsöndesítse bár arra a rövid időre, míg Kálmán náluk lesz, az asszony még mindig magán kívül, szinte szaladó léptekben ment egyik szobából a másikba, törve, zuzva mindent, a mi keze ügyébe került. Csunya, visszataszító volt most a különben jóképű asszony s Szentpáli egy pillanatra habozva állott meg: ne forduljon-e meg szó nélkül s Kálmánt meg valami ürügygyel küldje haza. De mégis arra határozta el magát, hogy megszólítja.

— Róza....

— Nem, nem! — tiltakozott az asszony — hiába kérsz, nem irom alá a váltót! Nem azért lettem a feleséged, hogy a birtokot megmentsem neked és gyermekeidnek!

— Eszem ágában sem volt, hogy ezt kérjem tőled, — szólt csöndesen Szentpáli — ámbár, ha erre kérnélek, akkor sem volna

okod erre a túlságos fellobbanásra. Végre is, ha megváltanád a birtokot, nemcsak nekem és gyermekeimnek váltanád meg.

— Mit akarsz? — kérdezte nyersen az asszony.

— Semmi különöset. Csak azt akarom, hogy egy pár óráig viseld magadat Szentpáli Gábornéhoz illő módon. Csak arra kérek: légy *úri asszony*.

— Talán nem vagyok az!?

— Az vagy, Róza, az vagy. Lásd, itt van Baróthy Kálmán....

— Á! A Katalin kisasszony vőlegénye?

— Az én leányomnak még eddig nincs vőlegénye. Sőt biztosíthatlak róla, hogy Katalin sohasem lesz a Baróthy Kálmán felesége. Katalin tudja, hogy szegény leány....

— Szép tőle!

— Kérlek! — toppantott türelmetlenül Szentpáli, — maraszthatom-e ebédre Kálmánt vagy nem? Mi köztünk, régi nemes emberek közt ősi szokás, hogy a vendégektől nem is kérdik: meddig marad. Addig marad, a meddig jól érzi magát s a vendég nem tartja szükségesnek, hogy a házi gazda vagy asszony marassza ebédre. Itt marad egyszerűen. Ez természetes, magától értetődő. Vagy talán te nem így tudod?

— De így tudom, — mondotta váratlanul, szégyelvén mutatni, hogy nem tudja, mik egy úri asszony kötelességei. — Azt hiszed, az én házamnál nem fordultak meg úri vendégek? Ó, sokkal különbek is, — tette hozzá otromba göggel — mint Baróthy Kálmán úr.

— Tehát szívesen fogadod?

— Szívesen, nagyon szívesen. Hidd el nekem, hogy nagyon szívesen.

Arcza egészen megváltozott, szinte felderült s különös mosoly villant meg ajka körül.

Szentpáli hitetlenül nézett rá. Másodszor is kérdezte:

— Csakugyan szívesen fogadod? Komo-lyan beszélsz?

— Szívesen, szívesen. Hányszor mondjam még, hogy szívesen!

Annyira izgatott volt Szentpáli, hogy nem tűnt föl neki e hirtelen változás s nem is jutott eszébe, hogy e változásnak mélyebb, messzebb menő okát keresse. Aközben a szobába lépett Róza. Csodálkozva nézte hol az anyját, hol Szentpált, nem akart hinni szemének. Egy pár percczel előbb még hallotta a heves összeszólalkozást s im, most mindkettő csöndes, nyugodt, szinte jókedvű.

— Gyere, gyere, — fordult hozzá az

anyja. — Szólj a szobaleánynak, hogy teritsen. Aztán menj a papa dolgozó szobájába s hivjad Katalint és Kálmánt.

Róza most még jobban elámult. Olyan élenken, jókedvűen mondta ezt az anyja, mintha igazán örülne, hogy itt van Kálmán, a Katalin vőlegénye. Nagy szemeket meresztett, de aztán vállat vont s kiment. A mint kifelé haladt, önkéntelen kérdezte magától:

— Vajjon mi történt a mamával?

Magát Szentpálit is zavarba hozta a hirtelen, meglepő fordulat, de nem volt ideje a gondolkozásra: belépett Katalin és Róza, utánuk Kálmán. Az ebéd alatt sem gondolt semmire, örült, hogy a felesége tőle telhetőleg kedves Kálmán iránt s ez őt egyelőre kielégítette. A társalgás nem volt valami nagyon eleven, nem is beszéltek sokat, s Katalin úgy tett, mintha egyáltalán nem is hallaná, hogy mit beszélnek. Őt az új mama arcza érdekelte, — Kálmánra alig tekintett. S az új mama arczáról leolvasta, hogy valami pokoli terv fogamzott meg a lelkében. Talán az életét merte volna rátenni, hogy ez az asszony meggondolta a dolgot s a birtokot meg fogja váltani, csakhogy, természetesen, a gyermekeinek. S megváltván a birtokot, elhódítja tőle Kálmánt, — az ő leánya részére.

E pillanatban oly nagyon el volt keseredve Kálmán iránt, több ennél: annyira gyűlölte őt, hogy nem is okozott bánatot ez a gondolat. Nem tudta Kálmánt irigyelni Rózától. Mintegy megnyugvással gondolta: összeillenek egymáshoz. De a pokoli tervtől, melyet leolvasni vélt az új mama arczáról, mégis megborzadt. Nem az bántotta, hogy idegen kézre kerül a birtok, hanem, hogy az apja ellenséget hozott a házba. Abba már félig-meddig bele is nyugodott volt, hogy apja egy közönséges, műveletlen asszonyt hozott a házhoz, de arra nem is gondolt, hogy ez az asszony furfangos, gonosz lelkű is lehet. Most egyszerre világos lett előtte, hogy ellenség van a háznál, még pedig komoly ellenség s csüggedten gondolt arra, hogy ő ezzel az ellenséggel nem veheti fel a harczot.

Őt, ki tiszta légkörben nőtt fel; a ki édes anyja mellett és az intézetben is csak szépet, jót látott; őt, kinek szívét eddig csak nemes eszmények hevítették: a gonoszságnak, hitványságnak csak a sejtése is megrémítette s már most érezte ereje zsibbadását, képtelenségét a gonoszszal való küzdelemre.

Ebéd után némán meghajtotta magát, sietett az ikrekkel a szobájába és onnét ki sem mozdult egész nap. Este felé Kálmán

búcsut vett Szenpáliéktól, búcsuzni akart Katalintól is, de Katalin nem mutatta magát. Kiüzent, hogy fáj a feje, s Kálmánnak el kellett menni, a nélkül, hogy Katalintól elbúcsuzhatott volna.

— Mióta az a nagy betegsége volt, gyakran fáj a feje, — mondotta Szentpáli. De maga sem hitte ezt. Ismerte Katalint, tudta jól, hogy nem akar találkozni Kálmánnal.

Szentpáliné alig titkolhatta el az örömét. Azt magyarázta ki Katalin visszavonulásából, hogy duzzog Kálmánra (neki egyelőre ez is örömet okozott), de eszébe jutott Szentpáli határozott kijelentése is: Katalin sohasem lesz a Kálmán felesége — s bár nem tudta, mi történt Katalin és Kálmán között, csupa jót, kedvezőt sejtett ebből a maga részére.

Helyesebben: a leánya részére.

Megerősítette ebben az is, hogy Kálmán egész délután udvarolt Rózának, bár — ő ezt azonban nem vette észre — nem valami jó kedvvel. Azt sem vette észre, hogy Kálmán mind-egyre kérdezni akarta, hol van Katalin, mért nem jó be Katalin. A figyelmes szemlélő azt is észrevehette volna, hogy szeretett volna megugrani tőlük — Katalinhoz, de végre is: egy szóval sem említette Katalint s ez elég volt a mamának.

— Minden jól indul!

Ez a gondolat villant át az új mama lelkén, mikor Katalin kiüzent, hogy fáj a feje.

— No, majd máskor, — mondotta fenszóval az asszony, alig tudva eltitkolni örömet, — majd máskor, ismételte mintha vigasztalni akarta volna Kálmánt. — Hiszen lesz szerencsénk, úgy-e, Baróthy úr?

— Sokáig itthon marad, úgy-e? — kérdezte Róza.

— Azt hiszem, a farsangot idehaza töltöm, — felelt Kálmán szórakozottan.

Alig tudta elfojtani a bosszuságát. Szeretett volna Katalinnal beszélni. Szerette volna meggyőzni, hogy csalódik a föltevésében. Hogy szereti őt igazán, érdek nélkül; hogy lehet őt vádolni könnyelműséggel, lehet vádolni minden rosszal, csak azzal nem, hogy szive hűtlenné lett volna Katalin iránt.

Megigérte, hogy gyakran el fog látogatni, ámbár a búcsu pillanatában nem tudta, hogy mire határozza majd magát.

Ülvén a kocsiban, végig gondolta a lefolyt nap minden mozzanatát s kétségbeesetten látta be, hogy Katalinnak igaza volt: szereti ezt a leányt, de, ha nem hitte volna, hogy a Szentpáli-ház fölött elvonult a veszedelem, ő ma nem lett volna itt.... Igen, igen, Katalin belátott

az ő lelkébe, lerántotta róla a leplet. Katalin nyomorultnak tartja őt, megveti, gyűlöli és — Katalinnak igaza van! Katalin érzi, hisz éreznie kell, hogy szereti őt, de szerelmét semmire sem becsüli, mert meggyőződött az ő gyávaságáról. Hogyan győzze meg Katalint ennek az ellenkezőjéről, a mikor maga is kénytelen elismerni, hogy úgy van: gyáva, gyáva, gyáva!

A kocsis csudálkozva nézett hátra. Kálmán csak ekkor vette észre, hogy hangosan gondolkozik. Fejére huzta a bundát, hogy ne lásson és ne lássa őt senki. Azt hitte, hogy nemcsak magát takarja el, hanem nyomorultságát is, ha fejére huzta a bundát. De hiába: egész uton üldözte saját szavainak a visszhangja: gyáva, gyáva, gyáva!

Fölvonult lelkében egész élete, életének sivársága, a munka nélkül elpazarolt ifjúság. Egyszer fogadást tett Katalinnak, de nem volt ereje, hogy szavának álljon. Ismét csak belevetette magát a nagyvárosi élet forgatagába s folytatta tovább a munkátlan, könnyelmű, zajos életet. S mikor már-már elmerülés fenyegette, hitvány hozomány-vadásznak csapott föl, már azon az uton is volt, hogy szerencsétlenné tegyen egy leányt, a kit nem szeretett, de a kinek sok pénze van. Maga az apja ajánlotta: házasodj meg, mert rajtad már csak

egy jó házasság segíthet. Tőlem hiába vársz segítséget, én nem győzöm tovább mértéktelen költekezéseidet. Aztán jött a másik levél: jere haza, Szentpáli házasodik, rendbe jön, most majd elveheted Katalint.

Bár a nagyvárosi élet, a társaság, a melyben forgott, fásulttá tették a szívét s csaknem kiölték lelkéből az idealizmust, ujjongva fogadta a nem remélt fordulatot: sietett haza. Sietett Katalinhoz. Szertelen örömében nem is gondolt arra, hogy egy fiatal, tapasztalatlan leány, ha még oly éles szemű is, a kulisszák mögé lásson. Aztán arra az élmelygős kedvességre gondolt, melyet a Katalin mostohája mutatott iránta s szégyenkezve vallotta be magának, hogy Katalin meglátta azt, a mire sem ő, sem az öreg Baróthy nem gondolt. A mai nap tapasztalatai után szinte bizonyos volt ő is abban, hogy az új asszony, ha meg is váltja a Szentpáli-birtokot, nem a Szentpáli-gyerekeknek váltja meg, hanem a maga gyerekeinek. És apróra vizsgálván ennek az asszonynak a viselkedését, nem volt nehéz ebből kitalálni Szentpáliné titkos tervét: őt meg el akarja hódítani Katalintól s a nyakába akarja varrni Rózát.

Önkéntelenül tiltakozva emelte föl kezét: nem! nem! Ez még is nagy hitványság volna

tőle, ha meg lehetne nyerni ehhez a rút játékhoz. De ugyane pillanatban erős csüggedés szállotta meg lelkét. Ha jót is mert állani magáról, hogy Rózát nem veszi feleségül, nem merte biztatni magát, hogy Katalin az övé lesz minden áron. Van-e benne erő, képesség, hogy családot alapítson vagyon nélkül? Azt az időt, melyet a tanulásnak kellett volna szentelni, egyszerűen ellopta. Apját a végromlás felé kergette. Sejtí apja titkos kívánságát is: nemcsak saját magát, de apját is meg kell mentenie a bukástól egy jó házasság által.

Komoran, szörnyű rossz kedvvel lépett a szülei házba. Apját és anyját, kik nem tudták ugyan bizonyosan, de számítottak a hazajövetelére, együtt találta: éppen vacsoránál ültek. Apja szinte ridegen fogadta, csak az anyja fogadta a régi meleg szeretettel.

Hiába, az anyák hitvallása az örök, változhatatlan szeretet. A fájdalom, mit az anyának a szive vérén táplált gyermek okoz, még növeli a féltő, remegő, gyermekük jövő sorsáért aggódó szeretetet. Így volt Baróthyiné is. Isten a megmondhatója, mennyi könnyet hullatott Kálmán miatt, mennyi keserűséget okozott anyai szívének e fiatal ember könnyelműsége, de azért nemcsak a férjével szemben,

de magában is mindig tudott mentséget találni Kálmán könnyelműségére.

Mig az édes anya nagy gondossággal rakta fia tányérjára a legízesebb falatokat, az apa mindjárt a dologra tért. Alig ült asztalhoz Kálmán, az volt első kérdése:

— Voltál Szentpáliéknál?

— Voltam.

— Hogy fogadott az új asszony?

— Nagyon iparkodott szegény, hogy minél kedvesebb legyen irántam.

— És Katalin? — szólt közbe Baróthyne. Kálmán arcza elsötétedett.

— Katalin.... Azt hiszem, csak azért jöttem haza, hogy utaink örökre elváljanak.

— Már mint Katalin és te? — kérdezte Baróthyne, szinte hitetlenül nézve Kálmánra.

— Igen, a mi utaink, úgy érzem, örökre elváltak.

Az öreg Baróthy izgatottan, türelmetlenül ütött az asztalra.

— Mi történt köztetek?

— Semmi különös, — felelt Kálmán, nyugodtságot erőltetve magára, — csak anyyi, hogy Katalin leleplezett engem. Na meg téged is, apa.

— Mit beszélsz!?

— A dolog igen egyszerű. Katalinnak egy barátnője megírta, hogy feleségül akarok venni egy budapesti gazdag leányt. Ez igaz. Most meg, hogy visszajöttem s biztosítottam, hogy csak őt szeretem most is.... Ez is igaz!

— Jó, jó, beszélj!

— Katalin azt mondta: ő szegény. Én visszavágtam: ne komédiázz. Tudom, hogy ismét gazdag vagy, hisz az esküvő meg volt

— Ügyetlen! — kiáltott szörnyű haraggal Baróthy.

— Elismerem, hogy ügyetlenség volt tőlem. De azt hiszem, hogy Katalinnak csakugyan igaza van: az ő szegénységén semmit sem változtat az apja házassága. Éppen odaérkezésem előtt volt Szentpálinál egy budapesti bank tisztviselője. Megtudtam, hogy Szentpáli és felesége közt heves jelenet volt. Magam is azt hiszem most már, a mit Katalin: az új asszony megváltja a birtokot, de akkor is magának váltja meg. Illetőleg az ő gyermekeinek. Hisz ez természetes is.

Baróthy magánkívül kelt föl az asztaltól.

— Ügyetlen! Gyámoltalan!

— Ki?

— Szentpáli! Megmondtam neki, hogy tiszta bort öntsön a pohárba, mielőtt házasságra lép azzal az asszonnyal. Ó, a boldogtalan! Hát

minek vette el valóképpen azt az asszonyt! Ha legalább előkelő uri asszony volna. Közülünk való! Most már tisztán látom az egész dolgot. A házasság előtt nem szólt az asszonynak az adósságokról. Pedig bizonyos vagyok abban, hogy ez az asszony, csak azért, hogy Szentpáliné lehessen, készörömet vállalta volna el az adósságot. Most persze már Szentpáliné, bent ül a kastélyban, teheti, a mit akar. Mit bánja ő, ha dobra ütik is a Szentpáli-kastélyt, ő azért Szentpáliné marad. Neki van, a miből éljen s majd Szentpáli is élhet kegyelemkenyéren! Ugy lesz, úgy!

— Nem egészen úgy lesz, — szólt közbe Baróthyne olyan nyugodtan, mintha a legközönyösebb kérdésről lett volna szó. — Az az asszony nem fog kivonulni a Szentpáli-kastélyból. Sokkal jobban ismerem én az efajta asszonyok ostoba hiuságát.

— Hát mit fog tenni?

— Megvárja, míg csaknem árverésre kerül a dolog s maga veszi meg a kastélyt is, a birtokot is. Majd aztán nagy kegyesen megengedi, hogy Szentpáli ott maradjon. Talán a gyermekeket is megtüri. Szegény gyermekek!

— Gondolod, hogy így lesz?

— Bizonyos vagyok benne.

— Én is, — erősítette Kálmán. — S Katalin is épp így gondolkozik.

— E szerint, — fordult az öreg Baróthy a fiához — szó sem lehet arról, hogy feleségül vedd Katalint!

— Légy nyugodt, apa, Katalin rég feloldott engem. Pedig szeret, tudom, hogy szeret! S én oly nyomorult vagyok!....

Szeméből kicsordult a könny, tehetetlensége, nyomorultsága érzetében.

— Látod, látod, — mondotta az öreg Baróthy s hangján érezni lehetett a megindultságot, — apai tanácsaimat sohasem vetted komolyan. Ugy éltél, mint egy mágnás fiú, holott tudtad, hogy az én birtokom jövedelméből ez nem telik. Maholnap megüthetik a dobot a mi házunk felett is. Eddig is csak nagy összeköttetéseim háritották el fejemről a veszedelmet. Mi lesz velünk? Tanulni nem tanultál. Diplomád nincs. Mi lesz belőled? Most kénytelen léssz szived ellenére házasodni, hogy megmentsd a birtokot.

— Hát megházasodom szivem ellenére, — mondotta Kálmán fásultan.

— Elveszed azt a pesti leányt?

— El, ha adják.

— Gondolod, hogy nem?

— A szülők minden esetre azt akarják, hogy valami állásom legyen. Ugy látszik, nem sokat adnak a székelv nemesi birtokra. Pedig aligha tudják, hogy ezen is több az adósság, mint a mennyit megér.

— Állást! Miféle állást lehet szerezni neked? Mire volnál képes?

— Az nem kérdés, — jegyezte meg Kálmán könnyedén, — a fő, hogy legyen. Hányan kapnak hivatalt, előkelő állást ebben az országban, a kiknek nincs diplomájuk, csak nagy protekciójuk. Mindenki kap, csak én ne kapnék? Különben közeledik a képviselőválasztás, és én nagykorú vagyok. Mibe kerül neked, hogy megválasztass képviselőnek!

— Ez nem állás.

— De lehet a képviselőség által szerezni. Tudod, apa, ez ma már így szokás. A ki másként nem boldogul, megválasztatja magát képviselőnek s a mint azzá lett, nincs többé szükség diplomára: egyszeribe okos, képzett, nagy műveltségű ember, s ha meg tudja kedveltetni magát a miniszterekkel: valamelyik beviszi a miniszteriumba — miniszteri tanácsosnak. Emlitsek neveket?

— Hagyjad, hagyjad, jól ismerem őket. Nagy részök végzett földesúr, mint jó magad.

Tudod, én régi szabású ember vagyok, az én erkölcsi érzésem felháborodik az ilyesmik láttára. De végre is, a világ folyásán nem változtathatok. Hát csak rajta, fiatal ember! Vegyülj a többi stréberek közé, lökd félre, a ki utadba áll, boldogulj a te hited szerint.

Kálmán csudálkozva nézett az apjára.

— Megbocsáss, apa, de igazán nem értem keserü kifakadásodat. Te magad mondtad, hogy *rajtunk*, rajtatok és rajtam csak egy jó házasság segít. Csakhogy ez a jó házasság nem megy oly könnyen. Valamit kell kezdenem. Dolgozni nem tudok, tehát — képviselő leszek. Remélem, nem léptetsz föl valakit ellenem? Juttatsz nekem egy tiszta, jó, kényelmes kerületet.

— Hiszen ez nem volna nehéz, de félek, fiam, hogy rajtad ez sem segít, sőt biztosabban örvénybe jutsz. Tovább folytatod a nagy uri, könnyelmű életet s majd a jó házasság sem segít. Azt szeretném, ha itthon maradsz gazdának.

— Gazdának? Min gazdáskodjam?

— Az én birtokomon.

— De ha dőbra kerül!

— Nem kerül, ha úgy házasodol, a mint én gondolom.

Habozva tette utána: — a mint éppen most megvillant a fejében.

— És kit vegyek el? Ebben a vármegyében nincs hozzám való gazdag leány.

— Van.

— Ki? Erre kíváncsi vagyok.

— Na, erre én is, — szólalt meg Baróthyiné, ki eddig nem szólt bele az apa és fiú beszédébe.

— Ki? Hát Boronkai Róza!

— Apám!

— Bálint!

Egyszerre kiáltott fel a fiú és anyja. Nem akarták hinni, hogy jól hallották-e, a mit hallottak.

— Nos, mit lep meg ez annyira! Ugy tetszik nekem, hogy megbotránykoztok. Igazán nem értem.

— Nem, apa, ilyen alávalóságot ne kívánj tőlem, te, a ki éppen most tartottál nekem erkölcsi prédikációt. Mindenki mást elvehetek, csak Boronkai Rózát nem, a Katalin mostoha-testvérét. Ily durva sértésre nem volnék képes. Mert ez durva sértés volna Katalinnal szemben. Nem úgy gondolod te is, mamám?

— De úgy. Ilyen házasságba soha bele nem egyezném! Jegyezd meg — fordult a fér-

jéhez — egy Baróthy Kálmán, még ha tönkrement, akkor sem veheti feleségül egy cserző-varga leányát.

— Nem veheti feleségül! Hát Szentpáli nem vehette feleségül egy cserző-varga özvegyét?

— Az más. Különben semmi közöm ahhoz, hogy mit tett és mit tesz a te sógorod. Ahhoz azonban van közöm, hogy mit tesz a fiam.

— Nem, nem, apa, bocsáss meg, de ezt csakugyan nem tehetném. Ha már Katalin nem lehet az enyém, nem bántom meg azzal, hogy a mostoha-tesvérét veszem el. Ha már csakugyan fel kell áldozni magamat és szivemet, engedd, meg, hogy a magam akarata szerint áldozzam fel.

— Kálmánnak igaza van, — mondta Baróthyne. — Most csak maradjon itthon, érintkezzék az emberekkel. A nyáron pedig megválasztatjuk képviselőnek.

— Hát legyen képviselő! — hagyta rá Baróthy s bosszusan távozott hálószozája felé. Az ajtóban még megállott s visszafordult: Az én tanácsomat sohasem hallgattátok meg, járatok hát ezután is a magatok útján!

Becsapta maga után az ajtót, hogy csakúgy tánczoltak belé az ablakok.

Anyja és fia némán ült az asztalnál. Sokáig nem jött szó az ajkukra. Gépiesen keltek föl

az asztaltól, s megcsókolva egymást, mentek ők is, kiki a maga hálósobájába.

Csakhamar csönd volt az egész házban. Csönd volt kint a városban is. Aludtak az emberek. Aludt az egész világ. Kálmán legalább azt hitte, hogy alszik az egész világ, csak az ő szemére nem jó álom.

Ugyanezt hitte akkor éjjel szegény Katalin is....

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Út a válság felé.

Az »első nap« vihara hamar lecsöndesült a Szentpáli-házban. Az új asszony úgy viselkedett férjével szemben, mintha semmi sem történt volna. Ő már valóban kész volt a terveivel, — mert hogy Katalin eltalálta ez asszony titkos gondolatait, ezt nemsokára igazolták a tények — s kész lévén terveivel, többé nem nyugtalanította az anyagi romlás, mely végre is nem őt fenyegette. Az ő számítása igen egyszerű volt. Megvárja, míg megütik a dobot a Szentpáli-ház fölött, akkor megveszi ő maga, természetesen, a maga részére. A világ előtt Szentpáli lesz a gazda, valójában ő. A Szentpáli gyermekek pedig boldoguljanak, a hogy tudnak. Köszönjék meg, ha megtűri a háznál, ha enni ad nekik.

Kálmán távozása után különös jó kedve volt s vacsoránál fölemlítette az urának, hogy mielőbb látogatást kell tenniök Baróthyéknál. Szentpáli ezt természetesnek találta, bár éppen-

séggel nem volt kedve semmiféle látogatásra. Egyáltalán nem értette felesége hirtelen változását. Mig őt éjjel-nappal nehéz gondok nyugtalanították s beleszédült, ha a tenger adóságra gondolt, mely birtokát terhelte, felesége napról-napra jobb kedvű lett s feltünően kedves volt nemcsak hozzá, de Katalinhoz és az ikrekhez is. Még bosszantotta is Katalin fagyos hidegsége, ki udvarias volt mostohája iránt, de ez az udvariasság inkább bántó volt, s csak oly műveletlen asszony, a minő Szentpáliné, nem vehette észre a sértést, mely a hideg udvariasságban, a tulságosan alázatos engedelmességben rejlett. Ha Katalinhoz szólt, az ő válasza rendesen ez a két szó volt: parancsára, asszonyom. Ha azt mondta: mért nem szólítasz mamának, Katalin néma maradt s rendesen az apjának kellett felelni helyette:

— Majd megszokja. Tudod, még szokatlan neki.

Az ikrek alig mozdultak el Katalin mellől, s a két család jóformán csak az ebédlőben találkozott. Katalin a nap nagy részét a szobájában töltötte kézimunka mellett vagy könyveit olvasgatta, az ikrek meg szinte félve dugták ki a fejüket a szobából Katalin nélkül, mintha attól tartottak volna szegények, hogy valaki elrabolja őket a kismamától.

Egy ilyen alkalommal rajta kapták Rózát, a mint az ők szobájuk ajtaja mellett áll szorosán. Róza fülig vörösödött, valamit hebegett, de mennél jobban ki akarta magyarázni magát, annál jobban belé zavarodott.

— Sohse magyarázgasd, — mondta Katalin nyugodtan, mosolyogva, — kíváncsi voltál, hogy mit beszélgetünk, ennyi az egész. Jere be: a te szobád is ez, épp úgy, mint az enyém.

Róza összeszedte magát s kihívóan vágta vissza:

— Azt én is gondolom, hogy épp úgy enyém ez a szoba, mint a tied.

— Sőt nemsokára tied lesz egészen, — jegyezte meg Katalin erős hangsúlyozással.

— Az enyém?!

— Nos igen, a tied és a testvéreidé.

— Nem értem....

— Kedves Róza, te sok mindent nem értesz. Majd megérted, ha színről-szinre látod. De beszéljünk egyébről, a mi téged jobban érdekel. Ül le már, *nálam*.

Róza habozva ült le s kényelmetlenül feszengett a székben. Ugy érezte magát, mintha fogoly volna. Szeretett volna menekülni, de röstellette ott hagyni Katalint.

— Hallom, — folytatta Katalin — hogy bálba készülsz.

Róza arcza kevélyen, diadalmasan ragyogott föl.

— Igen, bálba készülök. Az első bál! Hát te csakugyan nem jössz el?

— Nem, Róza, én nem megyek el. Megmondtam már a mamádnak is. És azt hiszem, ezzel csak örömet szereztem neki.

— Kérem, kérem!

— Csak hagyjuk, Róza. Talán szabad örömet okoznom? De végre is, azt csak elhiszed nekem, hogy nincs kedvem a bálozásra.

— Ugyan kérlek! Hisz már letelt a gyászév!

— A gyászév! Nekem nem, Róza! Nekem az sohasem telik le!

— Ó, tudjuk, tudjuk, — mondotta Róza gunyosan, sértő célzással, — tudjuk az igazi okot.

— Te tudod az igazi okot? Az igazit megmondtam, te mást nem tudhatsz.

— S ha százszor mondod, én meg akkor is azt mondom, hogy Baróthy Kálmán miatt nem jössz!

— Róza! Többet ezt ne mondd nekem!

Olyan hangon mondta ezt, hogy Rózának elment a kedve a kötekedéstől. Ijedten rezzent össze, zavartan dadogott valamit s csaknem futva távozott Katalin szobájából.

A farsangra rövid vakációzt kaptak a Szentpáli és Boronkai fiúk is. Egy kocsin jöttek haza, de sehogysem tudtak fölmelegedni egymás iránt. Kornél, a kisebbik Szentpáli fiú, ki egyforma korú volt a Boronkai fiúkkal, egy kissé megbarátkozott ugyan velük, de György, kit még csak néhány hónap választott el az érettségítől, valami megmagyarázhatatlan ellenszenvet érzett a Boronkai fiúk iránt. Jól tudta, hogy ezek a fiúk ártatlanok az új állapotokban, de még eddig jóformán alig látta a mostoháját s ellenszenvét, melyet önkéntelen érzett a mostoha iránt, csak a fiúkkal éreztethette. Katalin már jelezte volt neki levélben, hogy mi veszedelem fenyegeti őket, az ő leveléből értesült a mostoha titkos terveiről is, s szíve, mielőtt újra átlépte a szülei ház küszöbét, tele volt gyűlölettel a mostoha iránt. Kinos hét volt, mit György a Szentpáli-házban töltött, s míg ezelőtt, bár nagy kedvvel és ambícióval tanult, fájó szívvel vált meg a szülei háztól, most, mintha lidércnyomástól szabadult volna meg, mikor a vakációnak vége lett.

A két család gyermekei alig érintkeztek egymással s ha fölkeltek az asztaltól, ösztönszerűleg huzódtak két irányba, kiki a maga fészkébe. Az volt a legkellemesebb

napjuk, mikor Szentpáli a feleségével látogatást tett Baróthyéknál. Mintha rabságból szabadultak volna meg, úgy érezték magukat egész nap. Pedig ekkor is a nap jó részét a szobájukban töltötték. Mily boldogok voltak az árvák, hogy kiönthetik szívük keservét! De közben gondjuk volt rá, nehogy valamelyik Boronkai-gyerek hallgatódzék az ajtón. Hol Jolánka, hol Erzsike kukucs-kált ki s egy párszor elriogatták a Boronkai fiúkat, kik vihogva szaladtak tovább....

De bár újra meg újra megzavarták a Boronkai fiúk, e napon mégis szívök szerint kikesereghehték magukat s Katalin és György meg is állapították tervüket a jövőre nézvést. Ha oly ember hallja ezt a tervet, aki már ismeri az életet, a ki küzdött a megélhetés, a mindennapi kenyér megszerzésének súlyos gondjaival, nyilván megmosolyogja őket s lelohasztja a saját erejükben való nagy bizodalmat. Ugyan mit kezdhet egy fiatal leány, a ki eddig nem ismerte a mindennapi kenyér gondját? És ha csak egyedül magára gondolna! De Katalin új fészket akart verni, maga és testvérei számára!

Nem ámitotta magát azzal, mint sok regényes hajlamú fiatal leány, hogy csak ki kell tüznie valamely célzt s azt el is éri

akadályok nélkül; hogy válságos pillanatokban valami titkos varázserő segítségére lesz, mint a mesebeli hősnél szokás. Tudta, hogy nagyra vállalkozik, érezte, hogy útjában sokszor találkozik majd a Nyomorral, talán kísérő társa is lesz, de ez az érzés nemhogy elcsüggesztette volna, sőt inkább lelkesítette, megerősítette elhatározásában. Válsós lelkében megerősödött a hit, hogy Isten őt nagy és magasztos hivatásra szánta; az ő élete nem lehet oly közönséges, mint a legtöbb leányé: az ő hivatása anyát pótolni, fölnevelni, szárnyára eresztani testvéreit.... Magával, a maga sorsával nem törődött.

Boldog, végtelenül boldog volt, mikor meggyőződött arról, hogy György több a testvérnél: György rokon lélek ő vele, ép úgy irtózik a kegyelemkenyérnek a gondolatától is, mint ő s kész követni őt a nagyvilágba, fészket verni akárhol, csak itt nem élni, csak egyedül itt nem, hol szivük szerint ki sem sirhatják magukat, a hol titkolniok kell a sebet, mit szivükön édes anyjuk halála ejtett.

Mikor estefelé haza jöttek Szentpáliék a látogatásból, Katalin arcza szokatlanul derült volt, a mi nem is kerülte el a figyelmet. Katalin és György egymás mellett ült a vacsora

alatt, egymáshoz simultak, mint egy boldog szerelmes pár, arcuk, szemük mosolygott, s míg a mostoha a látogatásról meg a közelgető bálról beszélt, ők boldogan néztek egymás szemébe : lelkük a jövőben kalandozott, s ha nem is mutatott ez a jövő rózsás képet, a gondolat, hogy a maguk emberségéből élnek majd, szívüket soha még nem érzett boldogsággal töltötte el. Hiába figyelte Róza oly élesen Katalin arcát, míg a bálról folyt a beszéd, hogy vajjon nem olvashatja-e le az irigységet: Katalin arcáról minden egyebet lehetett olvasni, csak irigységet nem. Az sem tett rá semmi hatást, mikor a mostoha eldicsekedte, hogy Kálmán is ott lesz a bálban, s Rózának annyi tánczosa lesz, hogy majd azt sem tudja, kivel tánczoljon.

— Te is ott léssz, ugy-e, György? — kérdezte a mostoha.

— Nem leszek ott, — felelt György szárazon.

— Te nem léssz ott? — kérdezte Szentpáli csodálkozva. — Kisebb diák korodban nagyon szerettél bálozni.

— Az akkor volt, — mondta György. — Azóta nagyot változott a természetem.

Szentpáli tanácsosnak vélte, hogy ne folytassa tovább ezt a témát. Lesütötte a sze-

mét, merőn nézte a tányér fenekét, míg késével idegesen babrált az abroszon.

Mint mikor a hegedü húrja hirtelen elszakad s vége szakad a muzsikának, úgy szakadt vége itt is az élénk társalgásnak. Szerencsére, vége volt a vacsorának, felkeltek az asztaltól s a Szentpáli-gyerekek, mintegy vezényszóra, jó éjszakát kívántak s visszahúzódtak a fészkükbe. Szentpáli szomorú arcczal, hosszan nézett utánuk s nem nyomhatott el egy önkéntelen kitörő sóhajt. Érezte, hogy gyermekei nem azok többé, a kik voltak, szívükben nincs többé az a szeretet iránta, mely első felesége életében annyiszor árasztott melegséget az ő szívére is. Fájt, erősen fájt ez apai szívének, s annál erősebben fájt, mert érezte azt is, hogy ez a szeretet többé aligha tér vissza gyermekei szívébe.

Komoran kelt föl az asztaltól.

— Nem theázol? — kérdezte a felesége.

— Ma nem. Fáradt vagyok. Lefekszem.

Ment egyenest a hálósobába. A felesége nyugtalanul ment utána.

— Mi bajod? — kérdezte az asszony, mikor magukban voltak.

— Mi bajom! — tört ki keserűen Szentpáli — s te még ezt kérded! Nem vagy-e tanuja nagy lelki gyötrelmeimnek! Jól tudod,

hogy a bukás szélén állok s ez nem elég, most már látom, hogy a gyermekeim sincsenek hozzám a régi melegséggel! És nekik igazuk van!

— Igazuk!? Na ez szép beszéd. Majd segítenék én ezen a te helyedben!

— A szeretetet nem lehet erőszakolni, jegyezd meg magadnak. Nem mondom én, hogy nem szeretnek már a gyermekeim, de tény, hogy nincsenek hozzám a régi bizalommal.

— Természetesen, ennek én vagyok az oka! — pattant föl a mostoha. — Én idegenítettem el tőled? Derék urfiak s kisasszonyok, azt mondhatom. Alig állnak szóba velem s az én gyermekeimmel! Lenéznek, megvetnek, mintha nem tudnák, ki s mi vagyok. De lesz ez másként is! Lesz! Lesz! Majd alább száll a büszkeségük, ha....

Szentpáli izgatottan vágott közbe:

— Elég! Elég! Tudom már, mit akarsz mondani. Arra gondolsz, hogy néhány hét múlva utczára kerülünk, úgy-e? Légy nyugodt, történjék akármi, nem alázom meg magamat, nem foglak kérni, hogy ments meg a bukástól. Majd mutat az Isten valami utat, módot, megélek a gyermekeimmel, ha szegénységben, nyomorúságban is! Te visszamégy a

városba a te gyermekeiddel. Neked van házad elég, élhetsz kényelemben.... Te arra, én erre... Nagyon jól lesz ez így.

— Mit akarsz? — riadt fel az asszony.

— El akarsz válni?

— És te nem? — nézett rá Szentpáli csodálkozva.

— Eszemben sincs! Nem azért lettem Szentpáliné, hogy két hónap múlva ismét özvegy legyek!

— De érts meg: én tönkremegyek, nekem semmim sem marad, talán a vánkost is kivesszik a gyermekeim feje alól: mi értelme volna, hogy tovább együtt éljünk?

Az asszony egy macska sunyiságával húzódott férjéhez, megfogta a kezét, mely reszkett a felindulástól. Suttogva, alig hallhatóan mondta:

— Nem fogunk elválni, Gábor. Ugyan mért válnánk el? Én majd megváltom a birtokot.

— Megváltod! Tréfálsz?

— Nem tréfálok. Számot vetettem s azt hiszem, hogy, ha a mi kiadott pénzem van itt-ott, beszédem, abból kifizethetek minden adósságot. Hanem aztán az én nevemre iratjuk a birtokot....

— A te nevedre!? Soha!

— Soha?... Hátha megveszem a birtokot árverésen? Akkor sem írják az én nevemre?

— De mért akarod, hogy a te neveden legyen? Mért nem legalább kettőnk nevén? Hisz két annyit ér ez a birtok, mint a mennyi adósság van rajta!

— Hát akkor csak licitáltasd el! Majd meglátjuk, elég lesz-e az adósságra.

Szentpáli rémülten nézett a feleségére. Még csak most látta, hogy nem olyan nagyon közönséges asszonynyal van dolga, mint eleve képzelte. Szorongva, szinte megadással kérdezte:

— De hát mit akarsz valóképpen?

— Azt akarom, hogy az én nevemen legyen a birtok. Szép volna igazán! Én most kifizetem az adósságokat, a te neveden hagyom a birtokot, te meg új adósságokat csinálsz. Nekem is vannak gyermekeim!

Ez az utolsó szó belenyilallott a Szentpáli szívébe. »Gyermekeim!« Hisz épp azokra gondol ő is! Fölkapta e szót:

— És nekem nincsenek? Mi lesz az én gyermekeimmel? Akkor dobod ki, a mikor neked tetszik. Kidobsz engem is, a gyermekeket is!

— Gondolj rólam akármit, nem bánom. Ha tetszik, akkor is enyém lesz a Szentpáli-birtok, ha nem tetszik: akkor is!

— Hát igen, jól van, — mondta Szentpáli egy kissé lecsillapodva, — megveszed a birtokot. Ezt teheted. De mit gondolsz rólam? Miféle szerepem lesz azután nekem ennél a háznál?

— Mi lesz, mi! Furcsa kérdés. A világ előtt azután is te léssz az úr. Én úgy sem értek a gazdasághoz. Te léssz a gazda.

— S a gyermekeim?

— Ki bántja a te gyermekeidet? Éppen úgy élnek itt, mint eddig. Taníttasd a fiúkat tovább. Az én fiaimat is, a te fiaidat is. A leányokat, ha megnőttek, férjhez adjuk. Az igaz, hogy a te leányaidnak nem lesz olyan nagy hozománya, mint az én leányaimnak, de azért csak akad férj nekik is....

— Ó édes Istenem! — kiáltott föl Szentpáli, — mit kellett megélnem! Mit!

Arczát a kezébe temette s hosszan, sokáig ült szótlanul, majd izgatottan kelt föl, mindegyre homlokához kapott: azt hitte, szétreped a feje. Közel állott a megőrüléshez. Hirtelen a kilincsre tette kezét.

— Hová még? — kérdezte az asszony ijedten.

— Szabad levegőre. Azt hiszem, megfulladok!

— De Gábor! Most hideg van. Meghülsz. Maradj itt.

— Nem, nem!

— Felébresztetted a gyermekeket.

Ezhatott. Erőtlenül hanyatlott le a diványra. arcza sápadt volt, úgy feküdt ott mint egy halott.

Az asszony rémülten fogta meg a kezét.

— Gábor! Mi bajod?

Szentpáli bánatos mosolylyal nyugtatta meg:

— Semmi, semmi.

Aztán egy kis szünet után hozzá tette:

— A birtokkal tehetsz, a mit akarsz. Váltsd meg, ha kedved van rá. Én úgy sem tehetek ellene. De kikötöm magamnak a jogot, hogy, ha én nem tehetem, gyermekeim visszaválthassák....

— O azt nem bánom, — mondta az asszony s diadalmasan nézett arra felé, hol az ő gyermekei aludtak. Nem vette észre, hogy férje is e pillanatban nyugodtabb volt s arczán egy vékonyka sugár villant meg: a remény egy alig látható sugara. Azzal a gondolattal hunyta le szemét: hátha Isten megsegíti valamelyik Szentpáli fiút s visszaválthatja ősei örökét?....

Az első bál.

Az első bál! Valami titkos varázserő lehet e pár szóban, melynek hallatára hangoosan dobog a fiatal leány szive, édes izgalom pirja fösti rózsásra a halovány arcot.

Az első bál!

Az első lépés a világba.

A nagyok világába.

A gyermekszobából egyszerre át egy fényesen világított terembe, hol frakkos ifjak fogadják mosolyogva az iruló-piruló, bátor-talanul lépő leánykákat, kik egy pár forduló után nagy leányoknak érzik magukat s szünetkor csodálkoznak magukon, hogy ezért voltak izgatottak oly hosszú időn keresztül.... Hiszen ha ezt előre lehetne tudni! Mi jó, hogy nem lehet. Csak így marad meg egy egész életre édes emléknek az első bál, mely oly sok kedves ábrándot fakaszt a fiatal szivekben....

.... Katalin az asztal mellett ül, kedves könyvében, a *Kárpáthy Zoltán*-ban lapozgat,

de ma szórakozott s azokat a sorokat sem tudja figyelemmel olvasni, melyeket alá-aláhu-zogatott, mikor először olvasta. És azután sokszor. Hiába erőltette magát, hogy elterelje figyelmét a szomszéd szobákból áthallatszó örvendezéstől, hall minden szót és szívébe nyilallik minden szó.

Boronkai Rózát készítik az első bálra. Két hét óta dolgozik a háznál egy szabónő. Zakatol a gép, elcsendesül, újra meg újra próbálják a báli ruhát, itt fedeznek fel egy kis hibát, meg ott fedeznek fel, hol elpityeredik Róza, hol meg felujjong, a szerint a mint a ruhapróba kiüt. És Katalin ül egymagában, mint a mesebeli Hamupipőke. Vele senki sem törődik. Az ikreket is elfoglalja a maguk játéka: ők is a babájukat öltöztetik az első bálra. Kicsi szívének nem sejtí, hogy ártatlan játéka bántja Katalint.

Most ő is készülne az első bálra, ha élne az édes anyja! Mehetne így is, de szíve fel-lázad ennek a gondolata ellen is. Alig egy éve, hogy szívtépő sikoltással esett össze anyja ravatala mellett s ő oda menjen, hol mosoly ül minden arczon! Az ő bálozásának vége, mielőtt megízlelte volna. Aztán.... mit is keresne ő ott? Csak feszélyezné Kálmánt, kinek a látszat kedvéért első sorban vele kellene

foglalkoznia, s ezzel maga ellen bőszipené a mostohát. Ezt ugyan könnyen elviselné, ha nem látná világosan előre, hogy feldúlná a házi békét, mely, legalább látszólag, az első nap kitört vihar után hirtelen, csodálatos hirtelen állott helyre.

Egyébként is: ő már Kálmánnal leszámolt végkép. Ő legalább azt hitte. Mert abban nem volt bizonyos, hogy a *szíve* is leszámolt volna... Még egy pár hónap legfönnebb az ő élete itt, aztán következik — mi, azt ki tudhatná előre? Kálmán tisztában lehet már ő felőle. Háromszor adta tudtára, hogy nem akar találkozni vele. Először, mikor váratlanul haza jött Budapestről s este, mikor el akart tőle búcsúzni, kiüzente, hogy beteg. Aztán jött Kálmán a szüleivel, visszaadni a látogatást. Egy pár közönyös szót váltott vele s szerét ejtette, hogy elmeneküljön a társaságból a szobájába, az ikekhez. Csak a vendégek távozásakor mutatta magát ismét, egyszerűen kezét nyújtott Kálmánnak... És jött Kálmán újra s az egész napot Róza társaságában volt kénytelen eltölteni. Kálmán alig tudta eltitkolni a bosszúságát s távozóban minden engedelemkérés nélkül benyitott Katalin szobájába.

— Isten veled, Katalin. Ma is fáj a fejed?
Mondta Katalin, látható megindulás nélkül:

— Mindig, valahányszor ide jössz.

— Akkor nem jövök többet.

— A mint tetszik.

Ez a bál előtt pár nappal történt s így nem tűnhetett fel Kálmán elmaradása. Mert a mostoha szinte kierőszakolta tőle az ígéretet, hogy lehetőleg minden nap eljön.

Most, hogy a könyv lapozgatása közben mindezt végig gondolta, úgy tetszett neki, hogy mégis túlságosan szigorú volt Kálmán iránt. Végre is, Kálmán gyöngé, de nem rossz jellemű. S felujulván benne a gyermekkori édes emlékek s annak a néhány órának az emléke, mikor együtt állottak a vasúti kocsi ablakánál, szíve ellágyult, s ha most látja Kálmánt, bizonyára nem tud uralkodni érzelmein: bucsúzik tőle, de nem ridegen. Megmondaná: Isten veled, Kálmán. Mi egymásé nem lehetünk, de én nem feledlek téged s gyermekkorunk ragyogó napjait!

Merengéséből Róza ujjongása riasztotta föl.

— Ó de szép! Ó de csinos! — ujjongott Róza s tapsolt.

Szinte látta Katalin, hogy mint forog maga körül, aztán meg-megáll a tükör előtt, gyönyörködven kipirult arczczal a pompás báli ruhában. Egyszerre nagy zajjal nyílt meg az ajtó, s beröppent Róza. Jött utána boldogan

a mama is. Megállott Katalin előtt, aztán perdült egyet.

— Nézd, Katalin! Jól áll? Szép? Ugy-e szép? Ugy-e csinos?

Katalin fölkelte az asztal mellől s valóságos szemlét tartott a ruhán. Hosszan, alaposan vizsgálta a ruhát, egészben és apró részleteiben.

— Nos? Nos? — kérdezte izgatottan Róza. — Talán hibát találtál?

— Igen, — mondta Katalin nyugodtan. — Ránczot vet a bal vállán.

— No lám, ezt én észre sem vettem! — sipitott a mama.

— Pedig ez nagy hiba, — folytatta Katalin. — Itt még nem tűnik föl oly nagyon, de a fényes bálteremben azonnal szembe ötlük. Mondhatom, hogy a ki ezt a ruhát szabta, nem ért a szabáshoz.

— Nem ért a szabáshoz! — nevetett föl Róza — hallod, mama?

— Igen is, nem ért. Én sokkal jobban szabtam volna ki.

— No de már ez mégis nagy elbizakodottság! — tört ki Róza, a ki, bár maga is látta most már a hibát, szerette volna bebizonyítani, hogy a ruha hibátlan, csak hogy Katalinnak ne legyen igaza.

— Ismétlem, hogy én jobban szabtam volna ki.

— Talán bizony tanultad a szabást?
— kérdezte Róza gúnyosan.

— Persze, hogy tanultam.

— Be kár, hogy nem tudtam, — szólt közbe a mama. — No lám, akkor veled szabtam volna ki!

— Csakhogy én nem szabtam volna ki!
— mondotta Katalin, erősen megnyomván a szavakat.

— Nem!? S ha én parancsolom?

— Ilyesmit nem parancsolhat nekem ön. Azért, mert tudok szabni, még nem vagyok szabó. Legalább ez idő szerint nem.

— Hát én majd megmutatom, — kiabált a mama, — hogy azt teszi a nagyságos kisasszony, a mit én parancsolok, ha enni akar az én kenyeremből!

— Az ön kenyereből? — kérdezte Katalin meglepetten.

— Igen is, az én kenyeremből! Azt eszi már két napja a nagyságos kisasszony. Értette?

Katalinnak hideg borzongás futott végig a testén. Fejét szédülni érezte, bele kapaszkodott az asztalba, hogy el ne essék. Az ikrek sikoltozva szaladtak hozzá: Kis mama! Kis mama! Forgott vele az egész világ. El volt

készülve arra, hogy a mostoha megváltja maga részére a birtokot s most mégis készületlenül találta. Mintha félálomban lett volna, úgy mondta:

— Már két napja eszem az ön kenyerét....

Aztán keserves sirásra fakadt, s messze elhallatszott szívet tépő jajszava: Ó Istenem! Istenem!

Magán kívül rohant ki a szobából, utána sirva az ikrek.

— Hol az apa!? Hol az apa!?

Szaladott az apja dolgozó szobájába. Ott ült az asztala mellett Szentpáli, mélyen elmerülve valami különös, furcsa írásokba.

— Apa! Igaz, a mit az az asszony mondott?

Szentpáli halálsápadtan nézett Katalinra. Világos volt előtte az első pillanatban, hogy mi történhetett. Kezébe temette arcát s remegő, akadozó hangon mondta:

— Igaz, Katalin, igaz. A birtokról beszélt, ugy-e?

— Azt mondta, hogy két napja már az ő kenyerét eszem. Ezt én nem tudtam, apa! Miért nem mondtad?

— Katalin! Vigyázz! Te számon kéred apád cselekedetét, a mihez nincs jogod.

— Bocsáss meg, apa, — szólta Katalin kissé lecsendesülten, — igazad van, nincs jogom erre. Elvette eszemet ez a hirtelen változás. Tudtam, hogy előbb-utóbb elveszítjük a birtokot, de azt hittem, hogy lesz még egy pár hónapom. Hát ha így van, legyen így. Hallgass meg, apa. Én többet abból a kenyérből, mely nem a tied, nem eszem.

— Katalin!

— Nem, édes apa, nem.

— De mit téssz?

— Dolgozni fogok!

— Hol?

— Majd a jó Isten utat mutat nekem.

— Gyermekes ábrándozás.

— Majd meglátod, hogy nem az, s meglátod azt is, hogy másként nem tehettem.

— Nézd, Katókám, a kép nem oly sötét, mint a minőnek te látod. A mama átvette a birtokot, de vissza lehet tőle váltani.... Arra nem is gondoltam, hogy a mama szól a változásról. Megigérte....

— Szépen megtartotta a szavát, mondhatom. Engem nem fog nevelni egy oly aszszony, a ki mindjárt megszegi a szavát. S biztos lehetsz benne, hogy a húgaimat is megszabadítom innét.

— Bolondokat beszélsz. — toppantott türelmetlenül Szentpáli. — Úgy látszik, a sok regény megzavarta a fejedet. Nem tudom, miféle sületlenségen jár az eszed. Eredj a szobádba és légy ezután szivesebb, nyájasabb a mamához. Hallod, Katókám? — folytatta szelidebben, szinte kérőleg, — légy szivesebb. Nemcsak magadért, de mindnyájunkért.

Katalin apja kezére hajolt s hosszú, forró csókot nyomott rá. Aztán hevesen átkarolta a nyakát:

— Csókolj meg, édes apa! Úgy, úgy!

— Látod, látod, — mosolygott Szentpáli megilletődve, így szeretlek én. A régi, jó engedelmes Katóka vagy újra.

Nem érezte meg Katalin forró csókjából, hogy ez a csók bucsú-csók volt....

Katalin visszament a szobájába. Szó nélkül haladt el a mostoha meg Róza mellett, kik gúnyos, kérdő pillantást vetettek felé. Az volt ebben a pillantásban: nos, nem volt igazam? Nem vette, nem akarta észre venni a sértő tekintetet, büszkén haladt végig az ebédlőn. Leolvashatták arczáról: legyetek nyugodtak, nem eszem többet a kenyeretekből. Szaladva szaladtak utána az ikrek, kik félve tekintgettek körül, vajjon nem bántják-e újra a kismamát. Remegve húzódtak meg a szoba

sarkában s hiába biztatta Katalin, nem fogta szegénykéket a játék.

Katalin izgatottan tett, vett a ruhás-szekrényben, aztán kicsi könyvszekrényébe pillantott, hirtelen átfutotta a könyvek czimét, majd a mamájáról rá maradtott ékszeres-ládácskát nyitotta ki. Egész kis vagyont rejtegetett ez a ládácska, de minden darab egy drága emlék volt, olyan, melytől csak a legnagyobb nyomor szakithat el. Itt volt megtakarított pénze is. Eddig nem igen törődött a pénzzel, maga sem tudta, hogy mi je van. A szive hangosan dobogott, számolván az arany és ezüst pénzdarabokat. Mind a régi jó időkből valók voltak, mikor minden egyes alkalommal elhalmozták szülei, a rokonok mindenféle ajándékkal: pénzzel, csecsebecsékkel. Összeszámolta a pénzét: kerek száz forintja volt. Ez éppen elég arra, hogy feljusson Budapestre, s felvigye majd Györgyöt is. A további megmutatja a jövő. Erősen bizott abban, hogy eltartja magát két keze munkájával, s nem telhetik bele sok idő, magához veheti az ikreket is. Ott, abban a nagy városban nem fogja ismerni senki őt, ott nem látják a szegénységet, a nélkülözést.

Ki-kinézett az ablakon, nem áll-e elő a hintó. Türelmetlenül várta, hogy apjáék bemenjenek a városba. Ma este lesz a bál s tudta,

hogy még délre bemennek, a mostoha ottani lakására. Ott öltözködnek fel a bálra.

Nehéz kő esett le a szivéről, mikor a hintó eléállott. Hirtelen becsukta a szekrényeket, s mintha semmi sem történt volna, játékba fogott az ikrekkel. Sejtette, hogy apja be fog tekinteni hozzájuk, mielőtt elutazik. Csakugyan jött az apja. Elfogódott, zavart volt. Érezte helyzete visszásságát: ő bálba megy a mostoha leányával, míg az édes leánya itthon ül. Szükségét érezte a mentegetődzésnek.

— Isten veled, Katókám. Vigyázz a gyerekekre. Én bekisérem a mamát a városba. A bálba azonban aligha megyek föl.

— Csak menj föl, apa, — mondta Katalin s mosolyogni próbált. — Mulass jól. Eleget búsultál.

Szentpáli sorba csókolta a gyermekeket, aztán elsietett. Kint már türelmetlenül várta a felesége és Róza, kik be sem néztek Katalinhoz. Egy pár pillanat s a nehéz, fődeles hintó kirobogott az udvarból. Katalin látta, a mint eltűnik az országút kanyarulatánál, nehéz, szomorú sóhaj lebbent el ajkáról s azzal neki látott a készülődésnek. Az öreg dadával, — a gyermekeken kívül az egyetlen lény e házbán, ki igaz szeretettel volt Katalin iránt, — behozatta az utazó-kosarát.

— Hová készülődik a kisasszony? — kérdezte a dada csodálkozva.

Katalin el volt készülve e kérdésre. Vidámságot erőltetett arczára s azt mondta:

— Hej, édes dadókám, nem is sejti, miben jár az én fejem. Emlékszik-e a Hamupipőke meséjére?

— Már hogy ne emlékezném, hiszen hány-szor meséltem el magának!

— No, lássa, én is úgy teszek, mint Hamupipőke. Itthon hagytak, nem vittek bálba. Nem baj, megyek magam.

— Jaj, lelkem, kisasszonykám, nem lesz baj ebből?

— Már mi baj lehetne? Az apa, tudom, örülni fog. Ugy is bántotta, hogy nem megyek. Csak menjen, édes dadókám, szóljon az öreg kocsisnak, hogy készüljön, mert este felé én is bemegyek a városba.

Kiküldte a dadát, hogy nyugodtabban szedhesse össze holmiját. Hamar kész volt a csomagolással. A legszükségesebb ruhaneműt rakta kosárba, a ruha közé bedugta az ékszeres ládácskáját, egy pár kedves könyvét, meg a pénze jó részét. Csak annyit tartott magánál, a mennyit elégnék gondolt az utazásra.

Mikor kész volt a csomagolással, jókedvűen hanczurozott az ikrekkel, bujócskát ját-

szott, babát öltöztetett, majd főzőcskét játszott, közben mesélt nekik Hamupipőkéről, így késztvén elé az ikreket a válásra.

— Úgy, édeskéim, úgy, én is bálba megyek, mint Hamupipőke. Ti itt maradtok a dadussal. Az mesél nektek. Aztán szépen elalszotok s álmodtok Hamupipőkéről.

Mondta Jolánka:

— De hátha elvisz a királyfi a várába? Ki lesz a mi kismamánk?

— Ó te kis csacsi! Hát akkor befogatok hat aranyszörű paripát aranyos, bársonyos hintóba s eljövök az én két kis tündérkémért. Viszem őket is abba a ragyogó fényes várba.

— Igazat beszélsz, kismama?

— Hát hazudtam én valaha? Ha a királyfi elvisz, érettetek jövök.

— Ó de jó lesz! — tapsoltak az ikrek.

Egész nap könyben csillogott Katalin szeme, de az ikrek ma nem látták ezt, boldogok voltak, hisz ilyen vignak még nem látták a kismamát, mióta a mama meghalt. Ebéd után Katalin lefektette, hogy aludjanak egy keveset s ezt az időt arra használta, hogy kiszaladt a kriptához, rá borult a vasrácsos ajtóra és kisírta magát szive szerint. Aztán összekulcsolta kezét, fölneézett az égre s imádkozott:

— Édes jó anyám! Tekints le az égből leányodra! Legyen velem a te jóságos lelked szomorú vándorlásomban, s adj erőt, ha csüggedek!

Ingadozó járással indult be a kastélyba. Szerencsére, nem látta senki. Az ikrek még aludtak. Rájok borult és csókolta hosszan, sokáig.

— Isten veletek, kicsi árváim! Édes anyánk emlékére esküszöm, hogy nem hagylak sokáig bús árvaságban!

Mintha megérezték volna az ikrek, hogy a kismama igazán bucsúzik, egyszerre emelkedett föl szemük pillája.

— Kismama....

— Nos, álmodtatok Hamupipókéről?

— Nem, — mondta Jolánka elszontyolodva, — én nem álmodtam róla.

— Én sem, — mondta Erzsike.

— Hát akkor majd éjjel látjátok.

A dada belépett.

— Csakugyan elmegy a kisasszony?

— Persze hogy elmegyek. Szólt a kocsisnak?

— Szóltam. Akármikor befoghat.

— Még csak várjon. Előbb uzsonnázunk.

Behozatta az uzsonnát a szobájokba. Alig tudta visszafojtani könyeit, a mint uzsonnához

ültek. Az utolsó uzsonna a szülei házában! Szíve majd megszakadt a gondolatra, hogy holnap ezeknek a gyerekeknek nem lesz kis-mamájuk, igazi árvák, elhagyottak lesznek. Tudta, hogy a dada hűséges cseléd, jó gondját viseli a kicsikéknek, de hát mégis csak — cseléd, nem védheti meg a mostoha esetleges durvaságai ellen.

Az elébb még izgatottan várta az alkonyatot, most mindegyre rémülten nézett az óramutatóra, mely szörnyű gyorsasággal haladt elébb, elébb. Mindjárt mennie kell. Most jutott eszébe, hogy atyjának még nem is irt. Lázassietséggel vetett pár sort egy papírszeletre. Azt irta:

»Bocsáss meg, édes jó apa, nem vagyok képes itt maradni tovább. Majd belátod, hogy igazam volt. A mint oly helyzetbe jutok, magamhoz veszem Jolánkát és Erzsikét is. Előre látom, hogy ez nem is lehet másként, s te magad örülsz, hogy szegénykék megszabadulnak.... Hiába ne is keress. Majd életjelt adok én magamról úgy is, a mihelyt lehet és kell. Kezedet csókolja, szerencsétlen leányod, Katóka.«

— Befoghat a kocsis? — szólt be a dada.
Habozva mondta:

— Be. Fogjon be.

Kivitték a kosarat, csakhamar eléállott a hintó, Katalin hevesen ölelte magához az ikreket, újra meg újra csókolta, de a szó torkán akadt. Hanem a mire kiment, összeszedte magát, s erősen hagyakozott a dadának.

— Vigyázzon a leánykákra, mint a szeme világára, dadókám. Ha kimennek a házból, adjon rájuk felöltőt. Este meséljen nekik. Mondja el, édes daduskám, a Hamupipőkét. Isten áldja meg.

Az országútról, mig csak a kocsi el nem tűnt a fordulónál, folyton integetett kendőjével az ikreknek, kik szomorúan állottak az ablaknál. A minek napközben örültek gyermekes örömmel, hogy Katóka bálba megy Hamupipőke módjára, most már nem örültek. Hiszen ha az a bál itt volna a kastélyban! De a kismamát most majd nem látják egész este. Éjjel, ha felébrednek, nem lesz mellettük. Reggel, mikor fölkelnek, ki mosolyog rájuk? Ki fésüli meg?

Sötét este volt, mire Katalin a városba ért. Behajtatott egy vendéglőbe, szobát nyitattott magának, hirtelen pár sort irt Györgynek s azzal a kocsist beküldötte a kollegiumba. Csakhamar jött György, képéből kikelve.

— Katókám! Hogy kerülsz ide?

— Ne ijedj meg, Gyuriczám. Semmi egyéb nem történt, mint a mire már el voltunk készülve.

Elmondta a lefolyt nap történetét.

— De ez szörnyű! Azt hittem, hogy még megvárhatjuk legalább azt az időt, míg én az érettségivel kész leszek.

— Neked itt kell maradnod addig. Én azonban megyek előre. Te majd utánam jössz. Addig valahogy eltelik neked is.

— De én nem megyek többet haza!

— Haza fogsz menni látogatóba. Végre is, az édes apát s azokat a szegény kis leánykákat meg kell látogatnod. Tudsz valami pénzt szerezni addig is, a magad emberségéből?

— Hogyne tudnék! Husvétkor és pünkösdkor én is legáczióba megyek, mint a többi szegény diák. Megtanulok öt prédikációt: ennyi az egész. Az a pénz, amit ezért kapok, éppen elég lesz nekem.

— Ha nem lesz elég, irj nekem. Száz forintom van, György! Ugy-e sok pénz?

— Csak tartsd meg, nekem egy krajczár sem kell. A fő, hogy te ne láss szűkséget. Az érettségi után megyek azonnal én is.

— Most pedig, — mondta Katalin, — szerezz nekem egy bérkocsit. A mienkkel nem mehetek vasútra.

Visszaküldötték a kocsijukat, egy félóra múlva bérkocsiba ültek s kihajtottak az állomáshoz.

A városháza előtt haladt el a kocsi. Annak a nagytermében volt a bál. Lehallatszott a zene, látták a tánczó párok körvonalait, a mint ellebegtek az ablakok mellett. Kéz kézben, szorosan egymáshoz simulva ültek a kocsiban, nem szóltak, csak egy hosszú sóhaj fejezte ki, a mit szivük érzett.

A pályaház csendes volt. Alig utazott egy pár ember, az is ismeretlen. Úgy látszik, a főnök is a bálban volt. Egy altiszt adta ki a jegyet. Ügyet sem vetett rájuk. Éppen elsőt csengettek. Még egy hosszú csók s Katalin felszállt a vonatra. Egyedül volt a kupében. Be jó, hogy egyedül lehet!

A gőzös éleset fütytyentett s lomhán neki indult a havas éjszakának....

(Az első rész vége.)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

2020. évi

MÁSODIK RÉSZ.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A költő özvegyénél.

Zimankós idő volt, a hópelyhek szilajul csapkodták a vasuti kocsi ablakát, kint vak sötétség: Katalin csak sejtette, mely vidéken rohog át a vonat, az ablakon át nem látott egyebet a sötét, rejtelmes éjszakánál. Fázódva huzódott meg az ülés sarkában, lábát bepólyázta egy téli kendőbe s mintha hosszú, mély álomból ébredt volna föl, rendezni kezdte gondolatait.

Semmi kétség, — bizonyitgatta magában, — Budapest felé megy a vonat. Holnap este ott lesz abban a rengeteg nagy városban, melynek külsejét is csak felületesen ismeri, belsejéből pedig semmi egyebet a leánynevelő-intézetnél, melyben négy évig fogoly módjára élt, csak ritkán vezették ki az utcára. Valóképpen tehát egy ismeretlen világba utazik, feneketlen tengerre száll egy törékeny kis csónakon: vajjon nem merül-e el? De hallani vélte a bátorító szózatot: ha Isten velünk, ki ellenünk!

— Velem lesz az Isten! — kiáltott fel önkénytelen s édes gyönyörűséggel engedte át magát az ábrándozásnak.

Lassanként elnyomta a jótevő álom. Szobájában volt az ikrekkel, játszott velük s egyszerre csak belépett az édes anyja hófehér ruhában. Arcza szelid, jóságos volt, mint egész életében. Megsimogatta Katalin fejét, lehajolt az ikrekhez, megcsókolta. Aztán megcsókolta őt is, hirtelen kisietett, de az ajtóból visszafordult, arczáról eltűnt a mosoly, s olyan komolyan mondta: eredj, Katóka, eredj, ne vesztegelj! Verj fészket az árváknak!

Álmában látta-e ezt a jelenést, vagy ébren álmodozva gondolta volt el, mielőtt álom jött szemére: maga sem tudta, mikor fölrezzent az éles füttyentésre. Kinézett az ablakon: a Királyhágó vidékén törtetett a vonat. Nehezen, lohogva haladt a havas úton, s Katalin búsan bámult ki a fehér világba. A szűk völgyet, a hegyeket vastag hólepel borította. Mennyi virág volt itt egyszer!.... Akkor, a mikor oly végtelen boldoggá tette Kálmán e néhány szava: Csak te szeress!

Csaknem indulatosan fordult el a havas tájéktól, visszaült a helyére. Erőszakosan kergette el magától a mult emlékeit, s mintegy kényszerítette magát, hogy egyedül csak a

jövőre gondoljon. Eddig arra nem is gondolt, hogy, Budapestre érkezvén, hol tölti az első éjet. Visszarettent attól, hogy szállóba menjen, hol bizonyosan furcsa szemmel vizsgálják majd a szállóbeli cselédek. Ki s miféle úri leány lehet, a ki egymaga állit be a szállóba?

Végig futott iskolatársai során, a kiknek szüleihez nagy néha kikérték az intézetből, vajjon menjen-e valamelyikhez éjszakai szállásra. A gazdagabbakat mindjárt első pillanatban kitörülte a gondolatban összeállított lisztából. Ezekhez már azért sem mehetne, mert így mindjárt elterjedne szélesebb körökben a hire, hogy Szentpáli Gábornak — a kinek neve eléggé ismerős volt Budapesten — a leánya itt van Budapesten és — munkát keres. Szánalom és részvét tárgya lenne, s ez őt bántaná kimondhatatlanul. Egyelőre ne tudjanak róla ezek. Talán elkövetkezik az ideje, hogy büszkén, bátran tekinthet a gazdag ismerősök szemébe is, most azonban még alamizsna nyújtásával bántanak meg lelkét, mely sohasem volt anynyira érzékeny, mint most.

Mint mikor a nap hirtelen kisüt, s az elébb még komor ég felderül, úgy derült fel Katalin arcza is, eszébe jutván egy név: Uzoni Etelka. »A poéta leánya«, a mint az intézetben nevezgették. Apja akkor halt meg, mikor

fényes tehetségével már-már meghódítá az olvasóközönséget s Etelka a legnagyobb szegénységben maradt hátra édes anyjával. Szerencsére, az apja emlékeért, bevették az intézetbe ingyenesnek, az édes anyja pedig regényeket fordított a lapoknak, ebből tengette életét. A legsilányabb kereset a világon: a jóllakásra kevés, az éhenhalásra sok, de *valami*. Két szobácska s egy konyha, ez volt a lakásuk s az egyik szobát rendesen albérbe adták.

Katalin mindig örömmel ment Etelkáékhoz, szívét megihatotta az özvegy hősies küzdelme s ha módját ejthette, olyan formában, hogy nem lehetett visszautasítani, sokszor segített Etelkán. Igaz szeretettel gondolt mindig az özvegyre és leányára, kik tisztos szegénységükben megelégedettek voltak, nem vádolták a világot háládatlansággal s ha időnként egy pár forintot kaptak az irói segély-egyesülettől: hálás szívvvel gondoltak azokra a nemeskeblű emberekre, kiknek jóságából egy-egy morzsa jutott nekik is. A ki tanuja volt az ő megelégedésüknek, szinte megkivánta a tisztos szegénységet, a mindennapi megélhetés gondját, hisz így minden szerzett csekélység becsesebb volt, minden falat ízesebb.

Este tíz órakor robogott be a vonat a pesti pályaudvarba. Sűrűn lepték el a perront

a várakozók, talán mindenkire várt valaki öleléssel, csókkal: ő csupa idegen arcot látott. Megkönnyebbülten lélegzett föl, hogy nem lát ismerőst a gomolygó tömegben, őt sem ismerik, ő sem ismer senkit. Gyorsan kisurrant a pályaház ajtaján, kiváltotta a kosarát, aztán sietve felült egy kocsiba. Mondta a kocsisnak:

— Rákos-utca 4!

Ott lakott a költő özvegye. Csak mikor a kocsi neki vágott a körútnak, fogta el aggodalom, hátha azóta Uzoniné tovább költözött. Izgatottan szállt le a kocsiból, a rákos-utcai 4. számú ház előtt. A kapú be volt zárva. Csöngetett.

— Itt lakik özvegy Uzoniné? — kérdezte remegve a házmestert.

— Itt.

Nehéz kő esett le a szívéről. Kifizette a kocsist, felvitette a kosarat a második emeletre. Az özvegy lakásában még égett a lámpa. A függöny nyílásán át látta, hogy Uzoniné az asztalnál ül, előtte egy könyv és ir. Szegény asszony! Regényt fordít most is. Három év előtt, mikor utoljára látta, ugyanígy ült az asztalnál, akkor is regényt fordított. Ötven krajczárt fizettek egy tárczára való közleményért. Az asztal másik felén ült Etelka, a hímző-ráma fölé hajolva. Arcza oly halovány!

Csöngetett.

Anya és leánya meglepetten néztek föl: vajjon ki jöhet hozzájuk tíz óra után. Egy kis cselédleány nyitott ajtót. Ez az ajtó a konyhába nyílt, a konyha mellett volt a dolgozó, a nappali, a hálószoja: minden egyben. Egy másik szoba szintén a konyhából nyílt: ebben szegény diákok laktak rendesen.

Etelka kiszaladt a konyhába. Nem akart hinni a szemének, mikor meglátta Katalint.

— Katóka! Te itt!

— Itt, itt, édes Etelkám!

Hosszan, sokáig ölelte, csókolta egymást a két fiatal leány. Katalin szíven erőt vett a megindulás, egyszerre tört ki kebléből az utolsó évek sok, nagy szenvedése, keserősége s zokogásba fultak szavai, ismételvén:

— Itt, itt....

E közben kijött az özvegy is.

— Katóka! Ó, ó, édes jó Istenem! Mi történt? Jere be, Katókám.

Gyöngéden megfogta Katalin karját s bevezette a kis szobába.

— Átfáztál? Honnét jössz? Hogy kerülsz ide? Igazán nem tudom, hogy mit kérdezzek tőled. Etelka, tégy fát a tűzre. Ide, ide, a kályha mellé. Melegedj.

Katalin ráborult az özvegy kezére.

— Nem fádom, édes néni. Fölmelegszen én itt, ha nincs is tűz a kályhában.

— Kit gyászolsz? — kérdezte Etelka megdöbbenéssel, a mint Katalin gyászfátyolos kalapját levette.

— Az édes anyámat, — felelt Katalin végtelen bánattal s szeméből újra megeredtek a könnyek.

— Az édes anyádat! Ó, szent Isten! S mi erről nem tudtunk. Nem vettük észre. S az édes apád.... Csak nem halt meg ő is?

— Nem.... Azaz hogy megházasodott. Ismered a gonosz mostoha meséjét, Etelkám?

— Elüldözött?

— Nem. Magam akaratából jöttem el.

— S az apád eleresztett?

— Nem kérdeztem.

Az özvegy ijedten csapta össze a kezét.

— Ne ijedjen meg, édes néni. Megszöktem, de ha mindent tud, igazat fog nekem adni, hogy másként nem cselekedhettem. Hallgassanak meg.

Elmondott mindent, színezés nélkül, egyszerűen. Éppen tizenkettőt ütött az óra, mikor a szomorú történet végére ért.

— Tehettem-e másként, édes néni?

— Szegény leány! És most mihez fogsz?

— Dolgozni fogok.

— Mit?

— Magam sem tudom még. Holnap neki indulok a városnak s addig járok, míg valahol munkát nem találok.

— Munkát.... — mondotta az özvegy szomorúan, bánatos mosolylyal. Annyian keresik a munkát s oly kevesen találnak! Mennyi nyomor ebben a fényes városban, Katóka! Mi még élünk valahogy. Mi a szegénység arisztokracziája vagyunk. Látnod, mint kinlódok, görnyedezek az asztalnál: az egész életem regényfordítás. Szörnyű keveset fizetnek érte, de még jó, hogy akad egy pár újság, mely juttat nekem is egy-egy regényt lefordításra. Ha látnád, mennyi megalázást kell tűrnom a szerkesztőségekben, éretlen, csupasz szájú hírlapíróktól. Megkeserítik apró tűszúrásaikkal, fordításom kritizálásával ezt a sovány kenyeret is. Az egyik irigyli ezt a pár forintot is tőlem, a másiknak a szeméből kiolvasom: csak a férjed emlékének köszönheted, hogy fordítani valót kapsz, mert bizony sok stiláris hiba van a fordításodban. De elnyelem a keserűséget, mert hát élni kell! Nézd Etelkát. Szeme beesett, arcza sáppadt. Éjjel, nappal a varrógép mellett, vagy hímző-rámája fölött. Időnek előtte megvénül.

Szólt a leány:

— Ó, édes mamám, ne búsitson ez téged, csak melletted vénüljek meg!

— Ugy volt, — folytatta az özvegy — hogy Etelkát beadjuk a budai tanítónő-képzőbe. A felvételi vizsgát letette kitünően. Elmentem a miniszterhez, a ki jól ismerte szegény uramat. Most is meg van a köszönő levele, melyet az uramhoz intézett a miniszter jubileumára irt ódáért. Mondtam a miniszternek: Kegyelmes uram! Én özvegy Uzoniné vagyok. A költő özvegye. Talán kegyeskedik emlékezni a férjemre. Ő volt az, ki ódát irt excellenciád jubileumára. — Hja, igen, igen, motyogta szórakozottan. Mit kíván? — Vegye be leányomat az internátusba, ingyenesnek. Én nekem nincs, a miből segítsem, jó, ha a mindennapit megszerzem. Regényfordításból tengetem életemet. — Jól van, jól, mondta, legyen nyugodt, majd gondom lesz rá. S fölirta a leányom nevét egy lisztára, melyen volt még vagy ötven leánynév. Nyugtalanul jöttem el a miniszteriumból, éreztem, hogy Etelkát kiszorítják azok, a kiknek előkelő protektoraik vannak. Etelkának egy sem volt. Mikor az apja meghalt, közvetlen azután nagy volt a részvét irántunk, így jutott be ingyenesnek a felsőbb leány iskolába. De ez csak pillanatnyi felhevülés volt, lassanként le-

hültek mind a jó barátok, a költő tisztelői most már elfordítják a fejüket, ha látnak az utcán, nehogy megállítsam és kérjek tőlük valamit. Egy szó, mint száz: Etelkát nem vették fel a tanítónő-képzőbe. Egyszerűen nem jutott neki hely. Sem ingyenes, sem fizetett. A tanfelügyelő azt mondta: hja, kérem, ez *minta-intézet*, ide legfönnebb 25 leányt vesznek föl. A miniszterhez nem is mentem. — Tessék, biztatott a tanfelügyelő, a jövő évben újra próbálni, talán akkor. Apropos, ugy-e, a kedves leánya — keresztény? — Igen, mondtam én csodálkozva. Miért, kérem? Mert ez fontos, nagyon fontos.... Egy kissé megkönnyebbült szívvvel jöttem el. Hát Isten neki, egy évig itthon lesz Etelka, aztán újra szerencsét próbálunk. Nos, Katókám, itt az eredmény. Látod, asztal mellett görnyedez Etelka. Másodszor is kiszorult a minta-intézetből, jöllehet keresztény... Ah, mennyi igaztalanság történik fent, a magasban! De mindegy: beletörődtünk a sorsunkba. Gyötrelmes, szemrontó munkával keressük a kenyerünket, de a fő, hogy megkeressük. Most már csak te is találj munkát. Tudsz szabni, varrni, hímezni?

— Tudok.

— Vannak kész hímzéseid? — kérdezte Etelka.

— Van egy pár. De azokat a szegény jó mamámnak készítettem.

— Nem válsz meg tőlük?

— Nem, soha!

— Talán egy női szabóműhelyben próbálhatnád meg, — mondotta az özvegy.

— Megpróbálom. Az első, hogy hajlékom legyen. Van kiadó szobájuk, néni?

— Van, szivem, most éppen üres a másik szobánk. De csak nem akarsz szobát bérelni nálam?

— Miért ne?

— Csak nem adok neked pénzért lakást? Majd meghúzódom velünk ebben a szobában, míg eldől valamerre a sorsod, a szobát meg kiadjuk másnak.

— De, kedves néni, van nekem egy pár forintom. A jó mama....

— Azt a pénzt csak tartogasd a rosszabb napokra. Majd ha feljő az öcséd..., Azok lesznek még csak a küzdelmes napok!

Szólt Etelka:

— Ó, mama, ne ijeszd el Katókat!

Katalin melegen ölelte magához Etelkát.

— De jó vagy te! Ne félj, én nem ijelek meg. A mama csak jót mond. Tudom én, hogy nagy dolgok várnak reám, de jó az Isten, megsegít.

Az özvegy meghatottan nézte a két leányt, kik összefonódva, mint egy fának két ága, álltak egymás mellett, halovány arczuk kipirult s nagy bizodalommal tekintettek a jövőndőbe.

— Jó az Isten, nem hagy el, — suttogták a leányok.

Uzoniné félretette a könyvet az asztalról, összeszedte a kéziratot, s mondta a leányoknak:

— De most feküdjetek le, gyermekeim. Ti majd egy ágyban fogtok hálni. Nincs három ágy!

— Ó de jó lesz! — tapsoltak a leányok.

Összebujtak az ágyban, s átölelve egymást, még sokáig suttogtak édesen, bizalmasan, mignem leszállt szemükre a jótevő álom.

Hajnalban fölkeltek az özvegy, megigazitotta takarójukat. Olyan édesen aludtak, arczukon egy-egy mosoly villant át.

.... Bizonyosan Tündérországba sétáltak.

Munkát!

Nem sokáig tartott a nyugodt alvás: Katalin már öt órákor felébredett. Révedezve nézett körül a szobában s nem akart hinni szemének: az özvegy ott ült az asztal mellett s nagy sietséggel fordította a regényt lámpavilágnál.

— Talán le sem feküdt, kedves néni?

Az özvegy meglepetten nézett föl.

— Dehogy nem. Csak be kell fejeznem, a mit az este félbehagytam. Délelőtt viszem a szerkesztőségbe.

— Óh, Istenem, most én megrontottam az éjjeli nyugodalmát!

— Sose búsulj a miatt, kedvesem. A legtöbbször hajnalban kelek. Ilyenkor legkönnyebben megy a munka. Pihent észszel, pihent erővel sokkal többet lehet elvégezni.

— Hát akkor felkelek én is, — mondta Katalin.

Hiába erőltette az özvegy az ágyba vissza, óvatosan, nehogy Etelka felébredjen, kiszállt

az ágyból, gyorsan felöltözött. Asztalhoz ült ő is.

— Akarsz irni, Katóka?

— Igen, néni. Levelet írok az apának, meg György öcsémnek.

Az özvegy papírt és tollat adott s Katalin írt. A következő levelet írta apjának:

Édes apa,

Isten megsegített, szerencsésen feljutottam a fővárosba. Mindjárt első este találtam is egy kedves hajlékot, hol egyelőre meghuzhatom magamat. Uzoni Pálnak, a korán elhunyt költőnek özvegyénél vagyok, kinek leányával az intézetben benső barátságban voltam. Szegények, elhagyatottak ők is, mint én, de tisztességes szegénységben élnek, máról holnapra, nagy, nehéz munkával szerzik meg a mindennapit s valóban nem is jöhettek volna jobb helyre: itt megnyugtató példáját látom annak, hogy miként tartja fenn egy szegény özvegy magát és vele a leánya is, becsületes, kitartó munkával. A kora reggeli órákban írom e sorokat, édes apám, itt dolgozik a derék özvegy is, regényt fordítván egy ujság számára. A mint fölébred az egész város, én is

elindulok — munkáért. Hála Istennek, tudok is, akarok is dolgozni s így nem félek a jövődtől. Lakásom czimétide irom (Rákos-utca 4.), de nem azért, édes apám, hogy akár értem jőjj, akár segíts valamivel. Jól tudom, hogy nincs semmid, tehát nem segíthetsz, annak pedig, hogy érettem jőjj és tán visszavigy, semmi értelme sem volna. Rám nézve a visszamenés erkölcsi lehetetlenség, de meg vagyok győződve, hogy, ha te vissza is szeretnél vinni, a miben nem kételkedem, Boronkainé asszony nem fogadna vissza oly leányt, a ki *megszökött* a háztól. Nem engedné meg ezt az ő tiszteletre méltó erkölcsi fölháborodása. Azért irom meg tehát a czimemet, édes jó apám, hogy írj nekem, a mikor teheted, a te hogylétedről és írj a szegény ikrekről, a kiknek kicsi szívét, tudom, végtelenül megbúsítottam. Vigasztald meg őket, hogy nem sokáig lesznek a kismama nélkül s addig meg nem nyugszom, míg magamhoz föl nem hozom. Csak annyi keresetem legyen, hogy nekik kenyeret adhassak. Én szívesen éhezem, csak ők ne érezzék az árvaságukat. Isten veled, édes jó apám. Csókolom a kezedet, csókold meg helyettem sokszor, sokszor az árván maradt ikreket.

Befejezván e levelet, irt Györgynek is röviden.

»Csak tanulj, irta tovább, miután meg-irta, hogy hol és kinél van szálláson, s ne aggódj miattam, édes Gyuriczám. A mint az érettségit letetted, jer utánam. Ha nem lesz pénzed, értesíts, én nagyon takarékosan élek, hogy legyen még akkor a magammal hozott pénzből. Azt hiszem, ebből majd kifutja a tandíj is, ámbár, ha jeles bizonyítványod lesz, elengedik. Aztán ketten szövetkezve, egyesült erővel dolgozunk azon, hogy mielőbb magunkkal hozzassuk az ikreket is. Legfőnnebb Kornél marad még odahaza, de majd csak eltelik neki is az a pár esztendő az udvarhelyi gimnáziumban. Irj minél többször és ne feledd üdvözölni a drága jó nénit és Etelkát, a kik nagyon érdeklődnek a te sorsod iránt s igaz szívvél siratták meg a mi szomorú sorsunkat.«

E közben kivirradt egészen, a lámpát el lehetett oltani. Fölkelt Etelka is, a ki egy kicsit duzzogott, hogy mért nem ébresztették fel, ő is dolgozott volna. Hamarosan rendbe hozták a szobát, az özvegy megfőzte a kávé-t s reggeli után Katalin bement a városba. Az özvegy is, Etelka is, mind a ketten akartak vele menni, de Katalin azt mondta, akkor inkább el sem megy, semhogy őket feltartóztassa rendes foglalkozásukban. Le kellett hát mondaniok arról, hogy Katalint kalauzolják.

Etelka a varrógép mellé ült s ennek egyhangú zakatolása kísérte ki a szobából Katalint munkakereső útjára.

Hallotta a gép zakatolását, a mint lement a lépcsőkön s kilépvén az utcára, ott sem hagyta el ez az egyhangú, bús zene, kísérte hűsége sen. Valami végzetszerűt látott abban, hogy gépzakatolás mellett indult el s hogy nem tud szabadulni ettől. Ő csak ezt a hangot hallotta a nagyváros lármájában. A nagy falusi csönd után szédülni érezte a fejét ebben a sokadalomban, melybe egyszerre csak beletévedett. Hivatalba, munkába siető emberek nyüzsögtek az utcákon, lökdösve, csaknem leverve egymást nagy sietségükben. Különösen sok kopott, vékony felöltös leányt látott, kik didegve dugták kezöket szegényes mufjokba, s csaknem futottak, be a belváros felé.

— Varróleányok, — suttogta Katalin.
— Szegények!

Megsajnálta ezeket a szerencsétlen teremtéseket, a kik varrógép mellett görnyedezve töltik el szép ifjúságukat, de másfelől irigyelte: van, a hol dolgozzanak. Vajjon ő talál-e? Eszébe jutott, hogy a váczi-utca tájékán egyszer sok varró- meg divatüzletet látott, hol sok, nagyon sok leány dolgozott, tizen, huszan egymás mellett, egy kis boltocskában. Akkor

csak elhaladott e boltok mellett, nem állhatott meg, de emlékszik, megsajdult a szive, a mint e leányok sorsára gondolt. Gondolhatta volna-e, hogy lesz idő, midőn ő, Szentpáli Katalin, remegni fog, vajjon kap-e helyet ezek közt a leányok közt?

Beért a váczi-utczába. Usábitólag mosolyogtak feléje a fényes kirakatok, de nem mert megállani, szinte futó léptekben haladott az utczán, aztán hirtelen elhatározással befordult egy szűk mellék-utczába. Igen, világosan emlékszik, ebben az utczában járt volt egyszer, három-négy év előtt, itt látta azt a sok-sok leányt a varrógépek mellett. Vajjon itt vannak-e még? Mintha földbe gyökeredzett volna a lába, megállt egy varrőüzlet ablaka előtt s benézett. Vagy öt-hat leány ült az ablakon belől, körben, látszott rajtok, hogy nem rég fogtak munkába. Egy volt köztük csupán, a kinek az öltözéke jobb módra vallott, a többi, különösen egy öreges arczu leány, siralmasan kopott ruhában hajolt a varrógép fölé. Olyan fehér s olyan szomorú volt az arcza valamennyinek! Rá volt írva azokra a nélkülözés, a reggeltől estig tartó görnyedező munka. Ugy tetszett neki, mintha a hátuk görnyedt volna már akkor is, ha nem hajolnak a gép fölé.

Hát ez lesz az ő sorsa is? Sáppadt arcz, beesett, kék karikás szemek, meggörnyedt hát, időnek előtte való megvénülés! Istenem, Istenem! Az ablaküveg homályosan visszaverte arcza képét. A szive hangosan dobogott, érezte, hogy arcza lángba borul. Sohasem volt hiú, nem sokat adott a külső szépségre, s izetlennek találta, ha valaki bókolt neki. De most egyszerre valami különös érzés fogta el, valami azt mondta belől: szép vagy, Katalin! Ó de szép! S te ide viszed szépségedet, ifjúságodat ebbe a zugocskába! Te bolond, te bolond! Feláldozod magadat, egész életedet a testvéreidért s vajjon lesz-e majd örömed szép ifjúságodnak feláldozásában!?

Egész testében megreszketett, érezte, hogy kísérti a sátán s megborzadt.

— Távozz tőlem, sátán! — suttogta önkéntelen s összeszedve magát, belépett a varróüzletbe. Nem is nézte meg, hogy kinek a neve áll az ajtó fölött, csak annyit látott, hogy odabent női ruhát varrnak. Ehhez ő is ért. De mikor belépett, mintha elhagyta volna bátorsága, dadogva kérdezte:

— Beszélhetek az úrral? Itt van?

A leányok csodálkozva néztek föl. Egy elegáns, fekete ruhás úri leány állott előttük, a ki, a ruhája után ítélve, csak ruhát rendelni

jöhetett, de a kérdése oly zavart, félénk volt, mint olyan leányé, a ki munkát keres. Az a leány, ki munkavezetőnek látszott, jobbra mutatott, egy még kisebb szobácska felé, melynek nyitva volt az ajtaja.

— Ott van Weisz úr, — mondotta a leány, — tessék bemenni hozzá. — S mikor belépett, kérdőleg nézett a leányokra: vajjon mit akarhat....

Weisz úr egy hosszú asztal előtt állott, mely tele volt különféle ruhaszövetekkel, ösze-vissza hevert olló, kréta, szabásminta az asztalon, nyaka körül pedig egy centiméter, mely hosszan lelógott a mellén. Úgy látszik, nemcsak tulajdonosa volt az üzletnek, de ő volt a szabója is. Széchenyi Könyvtár

— Weisz úrhoz van szerencsém? — kérdezte Katalin, bár épp most hallotta a nevét.

— Én vagyok, — mondta Weisz úr, egy zömök, jó képű ember, ki nyájas üzleti mosolylyal nézett a leányra, nem tudván az első pillanatban, hogy nem egy megrendelő áll-e előtte.

Katalin zavartan nézett ki a másik szobába.

— Ha megengedi, beteszem az ajtót.

— Kérem, tessék. Fontos közleni valója van tán?

— Ó, nagyon fontos, — mondotta Katalin, s betette az ajtót. — Munkát keresek!

— Ön, munkát! — álmélkodott Weisz úr. — Igazán, nem néztem ki önből. A ruhája.... ez a téli bunda....

— Igen, a téli bundám, — mondotta Katalin szomorú mosolylyal — pompás, drága bunda. Valamelyik váczí-utczai üzletből rendelte az én édes jó mamám. Két nappal a halála előtt érkezett meg....

— A kisasszony tehát árva....

— És szegény.

— De gazdag volt.

— Voltam.

— Neve?

Katalin összerezte, a mi nem került el Weisz úr figyelmét. Vajjon megmondja-e a nevét?

— A nevem....

Mondotta Weisz úr:

— Kisasszony, ha nálam akar munkát, nekem tudnom kell az ön igazi nevét.

— Ó, Istenem! A nevemet!

Weisz úr szinte atyai gyöngédséggel fogta meg a leány kezét.

— Kedves kisasszony, én már látok,

tudok mindent. Előkelő családból való, s nem akarja használni a családi nevét. Nekem azonban tudnom kell, mert, ha felfogadom, be kell jelentenem a nevét a hivatalnál. Hanem a leányok közt viselhet akármilyen nevet.

— Ád munkát? — kérdezte Katalin hirtelen. — Az a fő, hogy ád-e munkát? Végre is, miért titkoljam én a nevemet. Megbecstelitem családom nevét a becsületes munkával? Ugy-e nem?

— No, lám, ezt szeretem hallani, kisasszony. A becsületes munka nem szégyen. S ha a kisasszony mindig így gondolkozik, meglátja, megsegíti az Isten. Én is voltam gazdag kereskedő, s lássa, ide szorultam ebbe a boltcskába. Aztán meghalt a feleségem. Özvegyen maradtam hat gyerekekkel. De Isten megsegített, lassanként újra felküzdöm magamat. Talán idővel a kisasszony.... Tud dolgozni? Igazán tud dolgozni?

— Tudok, tudok!

— Lássa, egy ilyen derék leányt szeretnék látni az üzletem élén. Ha igazán tud és szeret dolgozni....

— Ismétlem, tudok, akarok és szeretek dolgozni.

— Hát most mondja meg a nevét.

— Szentpáli Katalin vagyok.

— Igazán szép neve van. Kisasszony, maradjon itt. Fogjon munkába. Akar talán azonnal? Vagy van valami elintézni valója?

Mondta Katalin:

— Én már mindent elintéztem....

Weisz úr kiszólt a szomszéd szobába.

— Zseni kisasszony! Kérem egy perczre.

Zseni kisasszony bejött. Az a leány, kit Katalin első látásra munkavezetőnek nézett.

— Bemutatom Szentpáli Katalin kisasszonyt. Mostantól kezdve itt dolgozik. Adjon a kisasszonynak munkát. Próbálja ki, mit tud. A többit majd meglátjuk később.

Aztán Katalinhoz fordult:

— Este majd megnézem a munkáját, s akkor megmondom, mennyit fizetek önnek egyelőre.

Katalin meghajtotta magát Weisz úr előtt. Szótlanul követte Zseni kisasszonyt. A leányok egyszerre abbahagyták a munkát: örültek szegények, hogy ürügyük lehetett erre. Kíváncsian fordultak az új munkatárs felé, s kétkedve vizsgálták finom kezecskéjét, melyben csak nagy ritkán lehetett még varrótű. Nyoma sem látszott azon a kézen a munkának.

— Üdvözlöm önöket, — mondotta Katalin. — Fogadjanak szívesen.

Zseni kisasszony folytatta:

— A kisasszony neve: Szentpáli Katalin.

A leányok sorba megmondották a nevüket, helyet csináltak Katalinnak s feledve a maguk nagy nyomoruságát, részvéttel nézték az új társat, sorsuknak új részesét, ki most teszi az első lépést azon az úton, melyre őket a szegénység hajtotta.

Szólt egy leány:

— A kisasszony gyászol, a mint látom.

Kérdezte egy másik:

— Kit gyászol?

— Az édes anyját, úgy-e? — kérdezte egy harmadik.

— Öt, öt, — felelt Katalin, — és mindent....

— Mindent! — sóhajtott föl Zseni kisasszony. — Én is, én is....

Szerették volna tudni, hogy mi az a minden, de csak a szemükkel kérdezték, s mintha rájuk ragadt volna Katalin gyásza, az a végtelen nagy fájdalom, mely arczán borongott, önkéntelen megéreztek, hogy a kérdezősködés, a faggatás e pillanatban nem volna helyén való.

— Munkára, leányok! — vezényelt Zseni kisasszony, nem rideg, parancsoló hangon, hanem inkább megindultan. Az ő arczáról is le lehetett olvasni, hogy valami bús történet emlékét hordja szívében. Odaadott Katalinnak

egy ruhadarabot, melyen kézivarrás-munkát kellett elvégezni.

— Lássuk, Katalin, mit tud.

Katalin átvette a ruhadarabot, de mielőtt munkába fogott volna, önkéntelen összekulcsolta a kezét s felfohászkodott:

— Segélj meg, édes jó Istenem!

S im, egyszerre templommá vált a kis zugocska, azok a szegény leányok, kiknek régesrég nem volt vasárnapjuk, a kik nem járhattak Istennek házába, önkéntelen suttogták ők is, összekulcsolván kezüket: Édes jó Istenem, segéld meg! Segélj meg!

És megindultak a varrógépek kerekai s oly különös volt most a zakatolásuk! Mintha templomban lettek volna s hallanák az orgona bűgő hangját: valami édes, megnyugtató érzés vert fészket szivükben.

Katalin kezébe vette a tűt s megtette az első öltést. Finom ujjacskái tüneményes gyorsasággal futottak végig a szöveten. A leányok gyönyörködve álmélkodva nézték, megmegfeledkezve a magok munkájáról. Aztán egyszerre csak, mintha új élet, új kedv támadt volna fel bennük, nemes versenyre kelve láttak munkának.

Észre sem vették, hogy Weisz úr ott áll mögöttük s meglegédedten nézi serény mun-

kájokat. Ott állt Katalin háta mögött s nézte őt hosszan, sokáig. Katalin megérezte, hogy valaki rá néz. Föltekintett.

— Meg van elégedve? — kérdezte csöndesen, nyugodtan.

— Meg, megvagyok elégedve!

Este, az üzlet bezárása előtt, mondta Weisz úr:

— Kisasszony, ön még sokra viheti. Egyelőre egy forint a napi bére. Megélhet ebből?

— *Én* meg, — mondotta Katalin.

— Ó ez csak a kezdet. Ne csüggedjen.

— Köszönöm, Weisz úr. Ön igazán oly jó. Isten önnel. Jó éjt.

Arcza büszke örömtől ragyogott, a mint végig haladt az utcákon. Szeretett volna oda kiáltani mindenkinek, az egész világnak:

— Nézzetek ide! Én ma egy forintot kerestem a kezem munkájával!

Előkelő úri dámákat, kisasszonyokat látott mindenfelé, a kik élénk beszélgetés közt, vidám, megelégedett arczczal sétáltak, meg-megállván egy-egy fényesebb kirakat előtt. Kicsinylette, lenézte őket.

— Mik vagytok ti hozzám képest? Meg tudnátok-e tenni azt, a mit én?

Repülve repült az özvegy lakására. Ott-honn volt az özvegy is, Etelka is. Az özvegy most is irt, Etelka hímzett.

— Találtam munkát! — kiáltotta Katalin, s ölelte, csókolta az özvegyet és leányát — Munkát! Munkát! Ó Istenem, de boldog vagyok!

Szentpáli levele.

Ha Katalinnak azt mondja valaki: mindaz, a mi veled történt, egy rossz álom; nem igaz, hogy apád mostohát hozott a házhoz; nem igaz, hogy a Szentpáli-birtok a mostoha kezére jutott, tietek minden: nem okoz oly nagy örömet, mint az a hat forint, melyet Weisz ur mosolyogva adott át neki az első hét végén. Az első pénz, mit keze munkájával szerzett! Büszkén, fölemelt fővel ment haza szombat este a szállására, ujjongva lobogtatta kezében a hat darab papirospénzt: néni, néni! nézzen ide! Az első szerzeményem!

Ez az este ünnep volt az özvegy lakásán. Etelka is boldog volt, mert épp az nap adott el egy himzést, váratlanul jó áron.

— Na, — mondta az özvegy, — a mai nap öröme né megiszunk egy csésze theát, gyerekek.

Egy csésze theát! Okoz-e ez örömet oly háznál, hol a ma és holnap gondját nem ismer-

rik? A ház asszonya megnyomja a villamos csengő gombját, a szobaleány belép és szól: parancsol, nagyságos asszony? — Beadhatja a theát, — int a nagyságos asszony.

Ez oly természetes, ez oly közönséges, ez oly mindennapi. A mindennapi, megszokott jóléthez tartozik. Nincs benne semmi öröm, ám ha hiányzik, nagy szomorúságnak volna az okozója. De mikor egy szegény, sokat nélkülözött özvegy asszony azt mondja: gyerekek, ma theázunk! Ez boldogság. Ez tiszta, igazi öröm. Mosolyt derít a halovány arcra, meglelégedést plántál a szivbe.

A párolgó thea mellett fontos határozatokat hoztak. Katalin volt az indítványozó. Kavargatván a theáját, megindultan pihentette tekintetét az özvegyen és leányán s mondá:

— Kedves néni, már egy hete, hogy vendégük vagyok....

— Csak nem akarsz itt hagyni, — szólt közbe az özvegy ijedten.

— O, nem, — mondotta Katalin. — Ellenkezőleg. Fontos indítványom van, melyet ezenel előterjesztek. Mondom, egy hete már, hogy vendégük vagyok. Itt lakom, itt reggelizek, itt vacsorázok. Eddig sem lett volna szabad ingyen elfogadnom, ezután éppenséggel nem tehetem.

— De Katókám! — méltatlankodott az özvegy.

— Ez nem szép tőled, — duzzogott Etelka.

— Ne értsenek félre. Most már nekem is van pénzem. A háztartáshoz járulnom kell valamivel, a míg fölépitem a magam fészket. Maholnap feljő György öcsém is s azt gondolom, hogy egyelőre, míg nagyobbra segít az Isten, jó lesz nekünk a másik szoba. Én már most lefoglalom. Ne adja ki másnak, kedves néni, majd meglátja, hogy pontos fizető leszek.

Ezen mind a hárman nagyot nevettek.

— Igen, pontos fizető leszek. Hoztam néhány forintot hazulról is, a mit időnként kaptam szegény jó mamámtól.... ámbár ez kell majd Györgynek.... De mindegy, nekem most elég, a mit hétről hétre megkeresek. Hátha még ide a házhoz is kapok munkát!

— Valóságos Krózus léssz! — jegyezte meg Etelka s hévvel csókolta meg Katalint.

— Milyen derék lány vagy te, Katalin! — kiáltott fel lelkesülten. — Lásd, ennyit igazán nem néztem ki belőled az intézetben. Végre is, nagyuri kisasszony voltál, ha még olyan arany volt is a szived!

— Tehát, — folytatta Katalin kedves komolysággal, — ezennel tekintsenek engem albér-

lőnek és kosztosnak. Albérlő és kosztos! Nemde nagyszerű foglalkozás?

— Jól van, Katókám, — mondotta az özvegy, — legyen a kedved szerint, fizess valamit, ha teheted. Minek tagadnám: ránk fér s belátom, hogy te másként kényelmetlenül éreznéd magadat. Mióta itt vagy, úgy is látom az arczodon, valahányszor leülsz szerény vacsoránkhoz, tusakodol magadban s szinte hallom: még én is fogyasztom ezeknek a szegény teremtéseknek a sovány keresetét!

Mosolyogva tette hozzá: albérlő és kosztos kisasszony, tessék fizetni!

Mondta Etelka is, miközben ölelte, csókoltá Katalint:

— Tessék fizetni!

Igy tárgyalták le Katalin indítványát s ez oly jó kedvre hangolta, hogy észre sem vették az idő mulását. Tizenkettőt vert a falóra. Nem akarták hinni, hogy ily sokáig maradtak fenn — munka nélkül. Gyorsan lefeküdtek, de Katalin az ágyban még egy indítvánnyal állott elő. °

— Kedves néni, mielőtt jóéjszakát mondanánk, határozzuk el, hogy ezután minden szombat este theázunk.

— Helyes! helyes! — tapsolt Etelka.

— Az indítvány elfogadtatik, — szólt a mama tréfás komolysággal. — Jó éjt, gyerekek!

Ez estétől kezdve egy szivvé, egy lélekké vált a három nő. Nemes versenyre kelve serénykedtek munkájokban s arczuk ragyogott az örömtől, mikor beszámoltak egymásnak a lefolyt napról. Etelka a himzés mellett zongora órákat is adott, Katalin pedig este még egy pár órát varrott vagy himzett Etelkéval. Lassanként a házbeliek figyelme a két leányra irányult s megtudván, hogy szívesen vállalnak el ruhavarrást, elsőnek a házmesterné asszonyság jött tudakozódni, hogy nem csinálnának-e a kisasszonyok »kimenő« ruhát az ő leányának.

— Dehogyan nem, — mondotta Katalin. — Ugy-e, Etelka, megcsináljuk a ruhát?

— A varrásra vállalkozom, de a szabásban nem vagyok elég jártas, — mondotta Etelka.

— Majd kiszabom én, asszonyság, csak tessék felhozni a szövetet.

— Tetszik tudni, — mondotta az asszony, — az én leányom is amolyan kisasszony. Tetszik tudni, ő klavirt is tanul, egy igen finom úr tanítja. Tetszik tudni, az én leányom úgy énekel, hogy Blaháné sem különben. Tetszik tudni, a tavaszon be akarom adni a népszínházhoz.

— Nagyon helyesen teszi, asszonyság, — mondta Katalin roppant komoly arczczal.

— Tetszik tudni, azt szeretném, hogy drága se lenne, s még is olyan lenne az a ruha, hogy megakadjon a szem rajta, tetszik tudni . . .

Etelka már alig tudta visszafojtani a nevetést, de Katalin rendületlenül megőrizte a komolyságát s bár elég mulatságosnak találta az asszonyság tetszik tudni-s beszédjét, a mely szokatlan volt az ő jó magyar beszédhez szokott fülének, komolyan, érdeklődéssel hallgatta végig a házmesterné asszonyságot. Arra gondolt e pillanatban is: velem az Isten. Alant kezdem, de mindegy, jobb alant kezdeni és úgy haladni fölfelé, mint fönt kezdeni és alant végezni.... A fő, hogy kap valami munkát a házhoz is. Hogy félre tehet egy-egy forintot, mindmegannyi toll ahhoz a puha, meleg fészekhez, melyet testvéreinek épít!

A testvéreinek! Velük aludott el, velük ébredett. Reájuk gondolt napközben is, a gép zakatolásában is az ikrek szavát hallotta: Kismama, hol vagy? Jere haza, kismama!

Nem tudta elűzni a fejéből Gyulai költeményét, a *Gonosz mostohá-t*. Akkor tanulta meg ezt a gyönyörű szép költeményt, mikor a mostoha elfoglalta az ő édes anyja helyét.

A szívébe vágott minden sora, minden szava.
Különösen mióta eljött a szülei háztól, folyton
ez a költemény üldözi. Látja az ikreket az
anyja sirjánál. Hallja zokogásukat:

Kelj fel, kelj fel, édes anyánk,
Elszakadott ingünk, ruhánk!

És visszafelel a sirból az anya:

Vagyon nektek mostohátok,
A ki gondot visel rátok.

Visszafelelnék az ikrek:

Vagyon nekünk jó mostohánk,
Nagyon gondot visel reánk!

Ó, ha szárnyat ölthetne s meglátogat-
hatná éjjelenként az ikreket! Melléjük feküd-
nék, velük aludnék, jó hajnalban fölkelne, meg-
csókolná, vigasztalná: türjetez még, édes kicsi
árváim, már rakom a fészket. Meg van az
alapja. Egyszerre csak haza repülök, szár-
nyaimra veszek és viszek magammal!

Elmult az első hét, az apjától nem kapott
választ a levelére. György irt már többször,
apja még egyszer sem. Nyugtalanította, hogy
talán nem apja kezébe került a levél. Már-már
azon gondolkozott, hogy ír újra és György
által juttatja apja kezéhez a levelet. De a
másik hét elején megjött a szorongva várt
levél, apja levele.

»Édes Katókám, — írta Szentpáli — mélyen megszomorítottad a szívemet azzal, hogy elhagytad a »volt« szülei házat, de még nagyobb szomorúságot okoz apai szívemnek, hogy bele kell nyugodnom a kegyetlen sorsba, nem mehetek utánad, nem mondhatom neked: *jere haza*. A ház, melyet Szentpáli Jób ősapám épített s mely számos nemzedéknek adott biztos hajlékot, nem az enyém s — mely kegyetlen végzet! magam is megtört lakója vagyok az ősi háznak. Magam is azon járatom az esze-
met, hogy valami hivatalt vállaljak, bármily szerény hivatalt, hogy ne kelljen kegyelem-
kenyéren élnem. Belátom, Katókám, hogy más-
ként nem tehetél, a mint tettél s most csak arra kérem a jó Istent lefektemben, fölkel-
temben: segéljen meg téged, édes jó leányom, hogy élhess kezed munkája után s egykor
segyithess bár hugaidon is. Szegény ikrek! A mennyire tehetem, enyhitem árvaságukat. Folyton keseregnek, sirnak utánad s folyton
hazudoznom kell, hogy nemsokára hazajössz, csak elmentél Budapestre tanulni, mert a sze-
gény mama halála miatt nem végezhetted volt be az iskolát. Beadtam őket a falusi iskolába
legalább ez idő alatt nincsenek otthon, nin-
csenek senkinek a lába alatt. Az öreg dada is, a mennyire hozzá jut a munkától, pótol téged,

de ezt is inkább titokban teheti. Szobátokat a Boronkai leányok foglalták el, az ikrek a fiúk szobájába szorultak, a mi nem volna baj, ha a fiúk itthon volnának. De György már megírta nekem, hogy ezentúl csak egy napi látogatásra jó haza, látni az ikreket és engem. A mint leteszi az érettségit, megy utánad. Kornél egyelőre az udvarhelyi gimnáziumban marad s bármit szól hozzá az előkelő rokonság, jövő évre szolga-diáknak adom be. Így végig nyomorogja majd a gimnáziumot. Nem szeretném kivenni onnét, mert kitűnően tanul ő is, hátha lesz valami belőle s majd egyesült erővel visszaszerzitek a Szentpáli név régi fényét.

Légy erős, Katalin, bizzál az Istenben, ne félj, nem hagy el. És bocsáss meg nekem, mert érzem, hogy nagyot vétkeztem ellenetek. De én azt hittem, hogy javatokon munkálkodom. Csalódtam. Ha vétkeztem, meg is büntetett az Isten. Valóságos pokol az életem. Tisztartó, ispán, udvarbíró, cseléd, minden vagyok egy személyben, csak hogy megérdemeljem a kenyeret, ne mondhassák, hogy eltartanak.

Nem irom le, a mi a bál után következő nap történt. midőn hazajöttünk és téged nem találtunk. De azt hiszem, neked már mindegy, hogy miket mondott a mostohád. — Ide többet vissza ne jöjjön, ha elszökött

az én házamból! — kiabálta magán kívül, bár valójában örült, hogy elmentél, megszabadult tőled. Történjék tehát akármi veled, édes Katókám, egyben bizonyosnak kell lenned, hogy a házban, melyben születted, nincs többé helyed. S a mint én ismerlek téged, tudom, sokkal büszkébb vagy, semhogy visszatérj, míg ez a ház a mostoháé. Ne is térj. Csak rakosgasd lassanként a fészket, édes drága leányom! Ó mért nem segíthetek neked! Mért vagyok ily gyámtalan, tehetetlen!«

Katalin újra meg újra elolvasta a levelet. Hullott a könnye, csókolta a levélnek minden sorát s fel-felkiáltott: apám, édes jó apám! Aztán, a mint nyugalma egy kissé visszatért, tollat ragadott és irt sokat, sokat. Minden szava egy-egy balzsamnak volt szánva édes apja sebzett szívére. Ragyogónak, színesnek rajzolta a jövőndőt. — »Meglásd, apa, meglásd, — irta — oly tágas fészket építek, csak legyen mellettem György is, hogy mind elférünk benne, te is, apa, te is!«

Mikor a levelet megírta, leült a gép mellé. Tizenegyre járt az idő.

— Nem fekszünk le, Katalin? — kérdezte Etelka.

— Te feküdj le, Etelkám, én elébb még kiszabom a házmester-kisasszony ruháját!

Meghalni....

A házmester-kisasszony ruhája pompásan sikerült. Nem volt rikitó, feltűnő, mint a milyet a házmesterné asszonyság remélt, mondta is Katalinnak a próba után: tetszik tudni, kisasszony, azért mert házmesterné vagyok, a leányom van olyan kisasszony, mint a méltóságos tanácsos uré (a méltóságos miniszteri tanácsos úr a házban lakott és igen egyszerűen járatta a leányát) — de mikor Lotti kisasszony végig lebegett az udvaron Katalin remeklésében s a házbeliek dicsérő megjegyzéseket tettek a nemes izléssel készített ruhára, a házmesterné asszonyságnak megjött a kedve és azóta, a merre csak megfordult, dicsekedve hirdette, hogy egész Budapesten nincs olyan »finom« szabónő, mint az ő házukban.

Alig készült el a Lotti kisasszony ruhájával, jött a méltóságos ur leánya, Emma kisasszony, ki maga vezette özvegy apja háztartását.

— Kisasszony, — mondá — én már hetek óta érdeklődöm kegyed iránt. Hallot-

tam, hogy kegyednek sincs édes anyja. És hallom, hogy varrásból tartja fenn magát. Ugy szeretnék kegyednek munkát adni! Lát-tam, hogy izléssel dolgozik.... Elvállalna egy tavaszi ruhát?

— Ó, Istenem, — válaszolt Katalin — hogyne vállalnám. Boldog vagyok, ha munkát kaphatok. De kisasszony, előre megmondom, hogy csak éjjel dolgozhatom a kegyed ruháján, mert egész nap a szabóüzletben vagyok és napszámra dolgozom.

— Nappal is, éjjel is! — csapta össze kezét Emma kisasszony. — De hisz ezt nem bírja ki. Legalább sokáig nem!

— Mindegy, kisasszony, pénzre, sok pénzre van szükségem!

— Bizonyosan férjhez készül s kell a kelengyére, — bizalmaskodott Emma kisasszony.

Mondta Katalin szinte hidegen:

— Kisasszony, én sohasem megyek férjhez. Emma fölnevetett.

— Ezt már én is mondtam! De higgye meg, kisasszony, a mint eljön az a fiatalember, a kinek képét már rég megrajzoltam, férjhez megyek biz' én.

Mondta Katalin:

— Kegyed még nem csalódott. Be boldog! Vannak még álmai. Reményei.

— És kegyed csalódott már?

Katalin elmosolyodott. De olyan szomorú volt ez a mosoly.

— Kisasszony, beszéljünk a tavaszi toilette-jéről.

Emma kisasszony kénytelen volt visszatérni a toilette-re. Bántotta Katalin merevsége, de jó szíve győzött s mintha semmi sem történt volna, élénken beszélte meg a tavaszi ruha roppant fontos kérdését, végig tanulmányozták a divatlapokat, melyekkel felfegyverkezve jött Emma kisasszony Katalinhoz s mikor vacsora tájban utána jött a szobaleány, Emma azzal a tudattal távozott el, hogy Katalinban nem közönséges varrónővel ismerkedett meg.

— Mi még jó barátok leszünk, — mondotta Katalinnak távozásakor. — Majd meglátja! Jó éjt.

— Jó éjt, kisasszony.

Az özvegy és leánya alig vettek részt Katalin és Emma beszélgetésében.

Katalinnak feltűnt ez. Észrevette, hogy az özvegy arcza a rendesnél szomorubb, mintha valami nyomná a szívét.

— Édes néni, ma oly levertnek látszik!

— Igazad van, Katókám. Nem tudom, örüljek-e szerencsédén, vagy sajnáljalak.

— Nem értem!

— Attól félek, Katókám, hogy nagyon is sok munkát kapsz. Reggeltől estig az üzletben, este hazajössz, alig pihensz és munkába fogsz. Igaza van annak a leánynak, ezt sokáig nem bírod ki.

Katalin megindultan ölelte meg az özvegyet. Letérdelt melléje, csókokkal borította kezét.

— Ó drága jó néni! Ne féljen, ne! Velem lesz az Isten! Aztán maga nem ugyanezt teszi? És Etelka?

— Mi már megszoktuk! — mondta Etelka.

— Nos? Én is megszokom. A virrasztást már megszoktam a szegény mama mellett. Mi ahhoz a lelki gyötremhez képest, a mit akkor szenvedtem annyi éjszakán, a munka mellett való virrasztás! Érzem, hogy, ha a lelki szenvedés nem tört meg, a munka még kevésbé!

Hetek multak hetek után s Katalint az éjjél mindig a varrógép mellett találta, kivéve az egy szombatestét. Ezt az egy estét pihenőnek szánták s ha hétközben ennek az estének egyszerű örömeire gondolt Katalin, önkéntelenül serényebben látott a munkához. S a mi fő, egy pillanatra sem feledkezett meg a nagy, magasztos célról, melyet maga elé tűzött. Ez adta az igazi erőt, lelkeséget. Alig hat órát aludott éjjelenként, de reggel üdén, mosolygó

arczczal lépett be Weisz úr üzletébe, ki példaképül állította Katalint a többi leányoknak.

— Lám, kisasszonyok, vegyenek példát Katalin kisasszonyról, — mondta nem egyszer Weisz úr.

Maga Katalin is megsokallotta Weisz úr áradozó dicséretét, de sokkal inkább Zseni kisasszony, ki veszedelemben látta az üzletben elfoglalt állását. Katalinnak nem került ki a figyelmét, hogy Zseni kisasszony napról-napra hidegebb iránta, majd lassanként kisebb-nagyobb hibákat kezdett fölfedezni a munkájában. Nagyön jól tudta, honnét ered Zseni kisasszony változása, de úgy tett, mintha nem venné észre. Ha Zseni kisasszony hibát talált a munkájában, nem akarta látni ebben a rossz szándékot, felindulás nélkül, nyugodtan vette tudomásul.

— Igaza van, Zseni kisasszony, ezt nem jól csináltam, — mondta rendesen, — de rajta leszek, hogy helyre üssem a hibát. Hiába, még nincs meg a kellő gyakorlatom.

De Zseni kisasszonyt még jobban felingerelte ez a nyugalom, ez a szinte alázatos viselkedés. Ő azt szerette volna, hogy egyszer ellenkezésre ragadja Katalint. Lassanként felbátorította a leányokat is, kik — bár valami megmagyarázhatatlan kegyelettel vették körül

a gyászruhás leányt — mégis csak Zseni kisasszony kedvében jártak, mert ezt parancsolta az érdekük. Egyik-másik követte Zseni kisasszony példáját, s apró tüsszurásokkal illették Katalint. Félre nem érthető célzásokat tettek Weisz úr csodálatos szivességére, mit minduntalan kimutatott Katalin iránt.

— Könnyű magának. Weisz úrnak a kegyében van, — mondta egy leány.

— A kegyében? — nézett rá Katalin csodálkozva. — És maga nincs a kegyében? Hisz maga is szorgalmas, mint én!

— Ó, ó, a szorgalom! Az mai világban nem elég. Fő a szépség! — jegyezte meg erős hangsúlyozással Zseni kisasszony.

Katalin meglepetten nézett föl.

— A szépség.... Hát kegyed nem szép? Szép is, szorgalmas is, mi panasza lehet?

— Na persze, persze, hisz nem vagyok rút lány, de hát maga szebb! Legalább Weisz úr azt hiszi! — tette hozzá Zseni kisasszony kegyetlen, sértő hangon.

Katalin arcza halálsápadt lett, majd hirtelen lángba borult. Magán kívül kelt föl a varrógép mellől.

— Kisasszony! Mit akart mondani?

Zseni kisasszony meghökkenve hátrált egy pár lépést.

— De kérem....

— Mit akart mondani?

— Édes Istenem, — szedte össze magát Zseni kisasszony — nincs abban semmi különös. Weisz úr özvegy ember, maga tetszik neki és talán még feleségül is veszi....

Katalin körül forogni kezdett a kis bolt. Megkapaszzkodott a varrógépbe, hogy el ne essék. Leroskadtt a székre, idegesen simogatta a homlokát, azt hitte, ketté szakad a feje.

— De hát mi van ebben? — igyekezett kimagyarázni magát Zseni kisasszony, egy kissé megijedvén szavainak a hatásától. — Örüljön, ha Weisz úr kitünteti.

— Bizony! — mondták a leányok. — Egy forint ötven krajczárból bajos megélni....

— Ó Istenem, Istenem! — zokogott Katalin.

Az ő szűzies lelke nem tudta, de sejtette, hogy ezek a lányok, a kik körülötte vannak, rosszat gondolnak felőle. Szíve vonaglott, mint egy megsebzett madárka, szárnyaszegetten vergelődött s csak egyet látott világosan, hogy itt többet nem maradhat. Valami fojtó levegő nehezedett rá, azt hitte, mindjárt megfullad. De lassanként összeszedte erejét, aztán hirtelen fölállott, izgatottan magára vette tavaszi felöltőjét, meg-megszurta a fejét, míg

kalapját megtűzte, hogy fájdalmasan szisszent föl és kirohant a boltból.

Minderről pedig semmit sem tudott Weisz úr, ki ez idő alatt bevásárolni volt a városban. A lányok elképedve néztek Katalin után, a szó elakadt torkukon. Érezték, hogy Katalin nem jó vissza többet s ez fölötte nyugtalanította őket, különösen Zseni kisasszonyt. Csak nagy későre tért meg a fejükben, hogy valamelyiknek utána kellene mennie. Látták, hogy átszalad a váczi-utczán, valószínű tehát, hogy a Duna felé ment.

— Csak nem megy a Dunának? — szólalt meg Zseni kisasszony. — Menjen, nézze meg, — parancsolta egy leánynak. — Még csak ez kellene! Pedig attól a bolondos leánytól kitelik.

Katalin csakugyan átsietett a váczi-utczán s a szűk utczákon keresztül ki a Duna partjára. Nem látta a jövő-menő embereket, akik különösen néztek a képéből kikelt, szinte szaladó leányra. Tavaszi nap mosolygott az égen, könnyű tavaszi ruhában jártak az előbbkelőek, ibolyaillat áradott szét az utczákon, de ő mindebből alig vett észre valamit, bódult fejjel, lihegve ment utczáról utczára. Az a néhány szó, mit kegyetlenül, szívtelenül arczába vágtak, üldözte, nem

maradott el tőle, az ő szűzies lelkének elég volt ez, hogy megmérgezze.

— Hát ide jutottam! — hallotta lelkének viszhangját. — Ide! Ide! Én! Szentpáli Kata-lin! Te bolond, te! Azt hitted, a becsületes munka nemesít s ime, meggyaláz! Nem elég, hogy feláldozod szép ifjúságodat, még a becsületed is silány lelkek prédája! Nem, ezt én nem birom el! Ehhez én gyöngé vagyok:

Nem tudta, hol jár, csak ment össze-visz-sza utczából ki, utczába be, egy-egy utcán háromszor is végig ment, a nélkül, hogy észre vette volna. Egyszerre csak előtte állott Eötvös szobra, mely feketén, búsan vált ki a még alig levelezdő akáczfák körül. Bement a kis parkba. s hosszan nézte a szobrot. *A megfagyott gyer-mek* költőjének szelid, gondolkozó arczát. Sor-ban jutottak eszébe a költő versei. *A megfa-gyott gyermek. A Végrendelet.* Önkéntelen sut-togta magában a *Végrendelet* kezdő sorait:

Ha majdan átfutottam,
Göröngyös utamat . . .

Tovább, tovább! Nem volt ereje itt maradni. Kiment a korzóra, s onnét a legelső lépcsőn le a partra. ProPELLEREK szaladgáltak keresz-tül-kasul a Dunán, itt, ott egy-egy nagyobb hajó vetett nagy, széles hullám-gyűrűket. Valami

delejes erő mind közelebb, közelebb huzta a parthoz, még egy lépés, beleszédül a Dunába és ő is a »Duna titka« lesz, mint annyi sok szegény leány.... De jó lesz, de jó lesz! »Odalent majd nem fáj semmi!« Kimondhatatlan édes gyönyörűséggel töltötte el lelkét a halál, a megsemmisülés gondolata, vágya. Óvatosan nézett körül, nincs-e közelében valaki. Messze tőle hajós emberek heverésztek a verőfényes parton, de közel nem volt senki. Aztán vissza nézett a korzóra. Gyermekek szaladgáltak a korzón, csengő kaczagásuk belevegyült a gépek zakatolásába, a fölvert hullámok csöndes mormogásába. Szépen öltöztetett kis leányok lépdékeltek a bonneok mellett. Egyszerre csak megremegett egész testében. Két fekete hajú leánykát látott, tiz évesek lehettek, egyforma ruhában, egyforma növésűek s mellettük tipegett egy öreg dada. Mintha csak Jolánkát és Erzsikét látta volna! Visszatántorodott a Duna partjáról, rémülten huzódott hátra, a korzó felé, mind közelebb, közelebb azokhoz a kis leányokhoz. Nézte őket sokáig, a mig el nem tűntek szeme elől, nagy gyönyörűséggel, aztán egyszerre csak neki vágott a városnak, a lakása irányába. Szaladó léptekben sietett utcáról, utcára, nem látva, nem hallva semmit s folyton suttogva magában: édes kicsi árváim!

édes kicsi árváim! Itt akart hagyni a kismamátok! Nem! Nem! Nem hagylak itt!

Alig bírták már a lábai, térdei roskadoztak, a szertelen nagy izgalom kimerítette. Nagy nehezen vánszorgott föl a házba, a második emeletre.

Az özvegy a leányával éppen ebédnél ült.

— Katalin! Mi történt veled! Oly sápadt vagy! — kiáltott fel rémülten a költő özvegye.

Katalin ingadozva lépett elébb, zavartan, alig érthetően hebegte: meg.... akartam halni... aztán szívszaggató hangon sikoltott fel: de nem halok meg! nem! — s mielőtt felfoghaták volna, aléltan rogyott össze....

A derék Weisz.

Katalint nagy sietséggel ágyba fektették s a kis cselédleányt orvosért szalasztották. De mire az orvos megjött, eszméletre tért. Idegesen simogatta a homlokát mindakét kezével.

— A fejed fáj, Katókám? — kérdezte az özvegy.

— Az, az! Majd szétszakad, — suttozott Katalin.

Az orvos megvizsgálta, de nem találta nagyon komolynak a bajt. Hideg borogatást rendelt a homlokára s azzal távozott, hogy reggelre jobban lesz. Az esti órákban ott járt Weisz úr is, képéből kikelten. Izgatottan tudakozódott Katalin felől, látni akarta, de az özvegy nem eresztette be. Másnap reggel azonban ismét eljött Weisz úr s a szeme csakugy ragyogott az örömtől, mikor hallotta, hogy Katalin elég nyugodtan töltötte az éjszakát, de álmában folyton a kis hugairól beszélt.

Többször felkiáltott: ne féljetek, nem halok meg! Megyek, megyek, elhozlak magamhoz!

— Szabad bemennem? — kérdezte Weisz úr. — Csak egy pillanatra!

— Megkérdezem Katókát, — mondotta az özvegy.

Katalin nyugodtan feküdt az ágyban, mellette ült Etelka, a kezét fogta s czírkálta az arczát, mint egy kicsi elkényeztetett babának.

— Katókám, Weisz úr ismét itt van, látni akar, bebocsáthatom?

— Weisz úr.... Az derék ember.... — mondotta Katalin szomorú mosolylyal, — bocsássa be, kedves nénikém.

— Jöhet, Weisz úr!

Weisz úr belépett. Egy kissé zavartan, látható megindultsággal közeledett Katalinhoz.

— Kisasszony, hallottam, hogy mi történt. Legyen meggyőződve, hogy első dolgom volt, elégtételt szolgáltatni önnek.

— Nekem elégtételt? — kérdezte Katalin csodálkozva. — Miért?

— Azért a durva sértésért, kisasszony. Üzletember vagyok, kisasszony, csekély az én műveltségem, de megtudom ítélni, hogy önt durván megsértették. Láttam én azt az első pillanatban, hogy a kisasszony nem közönsé-

ges leány s nemcsak mint üzletember örültem annak, hogy oly derék jó leányt hozott a sors az én üzletembe. Már az első nap arra gondoltam, hogy kegyed lesz üzletem szemefénye, lelke, mindene.... Később többre is gondoltam....

— Mire még? — kérdezte Katalin, valóban nem is sejtve, hogy mire gondolhat főnöke.

— Hagyjuk ezt most, kisasszony. Beszéljünk egyébről. Van orvosa?

Mondta Etelka:

— A kerületi orvos jár ide.

— De talán jó volna, ha elküldeném a házi orvosomat?

— Ön nagyon jó ember, Weisz úr, — mondta Katalin s hangja remegett a meghatottságtól, — de azt hiszem, még ma fölkelhetek s nem lesz szükségem semmire, csak — munkára!

— Munkára! Azt nem engedem, hogy most dolgozzék. Majd ha egészen jobban lesz.

— Én is akkorra gondoltam.

— Nos, vissza jön az üzletbe; Zseni kisasszony nincs már ott. Ön foglalja el a helyét.

— Soha! soha! — tiltakozott Katalin.

— Nem értem! Miért ne jönné vissza? Katalin megfogta a Weisz úr kezét.

— Kedves Weisz úr, — mondotta nyugodtan, látható felindulás nélkül, — én többet az ön üzletébe nem lépek be.

— Az én üzletembe?

— Kérem, ne vegye sértésnek. Sem az ön üzletébe, sem a máséba. Még ha éhezni kellene, akkor sem. Ezután csak itthon dolgozom.

— De ha nem kap munkát a szállására?

Katalin mosolyogva mutatott az ablak felé. Ott állott egy ruhapróbáló baba. Rajta állott a miniszteri tanácsos leányának a ruhája.

— Nézze csak, Weisz úr! Látja azt a babát s rajta a ruhát? Ez már a második megrendelésem!

Weisz úr hitetlenül nézett hol Katalinra, hol a ruhapróbáló babára.

— De hisz egész nap nálam dolgozott! Mikor dolgozik ezen?

— Nagyon egyszerű. Ha egész nap önnél dolgoztam, ezen a ruhán csak éjjel dolgozhattam.

— Ah! — kiáltott fel Weisz úr! — Hát mikor alszik?

— Éjfél után. Hajnalban.

Közbeszólt az özvegy.

— Ugy van, Weisz úr, Katóka rendesen éjfélig dolgozik. Haragszom is rá. De nem tudok neki parancsolni.

— És a néni? És Ételka? Nem éjfélig dolgoznak szintén?

— Mondtam egyszer, hogy mi megszoktuk már.

— Hát én is megszokom. Sőt már meg is szoktam.

— De hisz így tönkremegy! — mondotta Weisz úr. — Tönkre, bizonyosan tönkre! — mondotta újra s nagy lépésekben járt föl s alá a kis szobában, mindegyre megállva Katalin előtt. Aztán egyszerre csak megállapodott Katalin előtt s kérő, szinte könyörgő hangon mondta: jöjjön vissza!

— Nem lehet, Weisz úr, nem tehetem. Lássa, olyan rosszul esik nekem, hogy vissza kell utasítanom. Mikor feljöttem Budapestre, végtelenül boldog voltam, hogy munkát találtam, mindjárt, első nap. Mily nagy szerencse! Álmodni sem mertem volna, hogy ily könnyű lesz az első lépés. Aztán teltek, multak a hetek, hónapok, s bár nem sóvárgok pénz után, mint egy zsugori, úgy raktam félre az öntől kapott hetibérekből a fölös forintokat. Már-már kiszámítottam, hogy, ha fizetésem egy keveset még

emelkedik is, felhozhatom az őszön kicsi testvérkéimet, fészket verhetek nekik.

— Megduplázom a fizetését, — ragadta meg mohón Weisz úr a kedvezőnek látszó alkalmat.

— Hogy örültem volna én ennek még egy pár nap előtt! — sóhajtott fel Katalin.

— És ma?

— Ma nem tudok. Ujra kell kezdenem pályafutásomat. Ugy látszik, nem jó uton indultam el.

— Ön túlságosan érzékeny, kisasszony. Hisz, igaz, elismerem, hogy nemes lelkét nagyon megsebezte az a durvaság, de mit akar? Akarja, hogy valamennyi leányt elküldjem s újakat hozzak?

— Én!? Hogy én elvegyem valakinek a kenyerét? Ó Istenem! Aztán, ha másokat hoz? Nem fognak azok is gyanusítani, meggyalázni, ha látják, hogy ön kitüntetés becsületese munkámért? Nincs igazam, néni? És te, Etelka, mit szólsz?

— Katalinnak, fájdalom, igaza van, — mondotta az özvegy.

— Én sem tudnék másként tenni! — szólt Etelka. — Inkább éhen halnék.

A derék Weisz kétségbeesetten látta, hogy itt hiábavaló minden szó: Katalin többet nem

lép az ő üzletébe. Nem a máséba sem. De az éppenséggel nem volt vigasztaló rá nézve. Bármennyire szíven viselte üzletének érdekeit, ezuttal csak másodsorban beszélt belőle az üzletember. Igaz, őszinte rokonszenvet érzett Katalin iránt. Meghatotta Katalin sorsa, fölkelte szívében a nemesebb, gyöngédebb érzelmeket, úgy nézett e leányra, mint egy bálványképre, csodálattal, hódolattal. Lassanként édes, jóleső ábrándok ébredtek a még alig negyven éves férfiban, ki pár év óta volt özvegy, s ki a mi kevés ideje maradt az üzlet gondjaiból, azt egyedül, kizárólag gyermekeinek szentelte. Szeretett volna anyát, egy jó anyát apró gyermekei mellé, a kik közül a legidősebb tizenkét éves volt, de mindég visszariadt az utolsó pillanatban, mikor az elhatározó lépésre került a sor. Kereste, de nem találta meg azt a nőt, ki félig-meddig pótolja bár az édes anyát. Maga magára nem is gondolt. Egyszerű üzletember volt, de a szíve meleg, s csak egy vágya, hogy, ha az üzletből fáradtan hazatér, puha fészket találjon otthon: mosolygó gyermekarcok fogadják és — egy derék jó asszony, a kinek, épp úgy, mint ő neki, a családi fészek legyen mindene!

Abban a társadalmi osztályban, melyhez Weisz tartozott, az ily emberek nem ritkák,

sőt itt van a legtöbb jó családapa. Ezekben az emberekben, a kikről foglalkozásuk után azt hinnéd, hogy csak az üzlet, a nyereség érdekli, rendesen meleg, nemesen érző szív lakozik, az üzlet gondját, kisebb-nagyobb kellemtelenségeit kívül hagyják, midőn benyitnak a gyermeklármától hangos lakásba. Az ők földi menyországukba.

Weisz nagyon jól tudta, hogy egy (hat gyermekes özvegy ember nem számíthat gazdag házasságra. Nem kívánhatja, hogy egy jobb módú özvegy asszony vagy éppen leány kezét adja neki: feleséged leszek, gyermekeidnek anyja leszek. Nem, erre nem gondolt, nem is gondolhatott. Ő egy szegény asszonyt vagy leányt keresett, a kinek nincs semmije s a ki talán hálás is lesz, ha nem is könnyű, de nem is terhes életet biztosít neki. Azt sem bánta volna, ha oly asszonyra talál, kinek magának is vannak gyermekei, tehát szüksége van egy becsületes, derék ember segítségére. Még ez volna a legjobb. Együtt dolgoznának, megosztanák a terhet, dolgoznának a maguk és egymás gyermekeiért, kölcsönösen.

S im, itt egy leány. Gazdag volt egykor s most egyszerre szegény, ágról szakadt. És ez a leány nem magára gondol, hanem egye-

dül testvéreire. Ő érettük hagyja el a szülei házat, ő érettük dobja magát a nagy város hullámozó tengerére. Csak rájuk gondol, ül-
vén varrógépe mellett, csak nekik dolgozik. Miattok szenvedett érintetlen lelke durva sérelmet, miattok szaladt a Dunának, és ők rántják vissza a halál torkából, érettük él tovább, viszi, hurczolja az élet nagy, nehéz keresztjét, míg össze nem roskad alatta.

S pedig össze fog roskadni.... Bármily erős a lelke — gondolta magában ez a derék ember — gyöngé, törékeny a test. És ő érzi, hogy boldoggá, megelégedetté tudná tenni ezt a leányt. Nem áltatta magát azzal, hogy érzelmei viszhangra találjanak Katalin szívében. Katalin más légkörben nőtt fel, bizonyára másnak rajzolta a jövőt még nem oly rég s ha testvéreiért képes is nehéz munkában eltölteni ifjuságát, aligha lenne képes arra, hogy egész életre összekösse magát egy emberrel, a ki végre is jelentéktelen, közönséges üzletember, hat gyermek apja.... És mégis, mégis, volt egy vékony szál, a melybe belekapaszkodhatott. Hátha Katalin a testvéreiért még nagyobb áldozatra is kész!

Ezek a gondolatok forogtak a derék ember fejében, mióta Katalint közelebbről megismerte. Ezek a gondolatok foglalkoztatták

most is, a mint ott ült a kis szobában, szomorúan maga elé nézve.

— Tehát nem jó vissza, — szólalt meg hosszú, kinos hallgatás után.

— De, kedves Weisz úr, — kérlete Katalin, — nem tehetem. Higyje meg, hogy nem tehetem. Aztán nem is értem, hogy miért ragaszkodik annyira hozzám. Annyi derék munkásleány van Budapesten. Válogathat kedve szerint. És én ugy sem maradtam volna sokáig az ön üzletében. Csak addig, a míg annyi munkát találok, a mennyi idehaza is elfoglal egész nap és egész este. Ha később válok meg az üzletétől, még rosszabbul esik önnek. Talán hálátlansággal is vádol. Jobb így önnek, Weisz úr.

Weisz fölállt és kezét nyújtott Katalinnak.

— Belátom, kisasszony, hogy másként nem tehet. De ha már csakugyan itthon dolgozik, engedje meg, hogy néha hozzak munkát önnek.

— Megengedjem? Igazán csodálatos ember ön. Hisz nekem kellene kérnem, hogy munkát adjon.

— Akárhányszor megesik, — folytatta Weisz úr, — hogy az üzleti alkalmazottak nem győzik a munkát s ilyenkor ki kell adnom egy-egy darabot. Meg lehet győződve arról,

kisaësszony, hogy első sorban önre gondolk ezután.

— Köszönöm, köszönöm! Ön oly jó, oly derék!

— Hanem vigyázzon az egészségére. Vigyáz?

— Vigyázok.

— Nem fog éjjelezni.

— Na, ezt már nem ígérhetem. Éjfélig dolgozom. Ha lesz — mit. Különben, ha nem lesz varrni valóm, — tette utána — akkor himezünk, ugy-e, Etelka?

— Sovány kereset, — jegyezte meg Etelka.

— Akárcsak a regényfordítás.

Az özvegy az asztalnál ült már, fordította a regényt, csak félfüllel figyelt a beszélgetésre.

— Bizony sovány. De jó, hogy van, — mondotta s fölkelt, hogy kezet nyújtson Weisznak.

— Isten önnel, Weisz úr. Ön valóban nagyon derék embernek látszik. Csak hozzon, a mikor teheti, munkát Katalinnak. Az Isten is megáldja érte. Lássa, Katalinnak nincs más baja, csak az, hogy nincsenek itt a testvérkéi. Ez az ő betegsége. Segitse ön is abban, hogy felhozhassa a kicsikéket. Segíti?

— Hogy én segítem-e? — kiáltott fel lelkesülten Weisz úr. — Hisz kész vagyok utánok menni és felhozni. Kész vagyok minden áldozatra!

Meglepetten néztek össze a nők. Weisz úr észre vette ezt s zavarodottan dadogta:

— Valami különös van ebben?

— Nincs, nincs, — mondta az özvegy.
— Sőt nagyon szép ez öntől, Weisz úr, de mégis azt hiszem....

— Igen, én is azt hiszem, — egészítette ki Katalin, — hogy ily nagy áldozatot én nem fogadhatok el Weisz úrtól. Különösen most, mikor, úgy látszik, megszomorítottam.

— Hát azok a kis leányok itt lesznek nemsokára! — mondta Weisz úr ragyogó arccal, boldogan.

— Erről még beszélünk, — szólt Katalin a távozó Weisz után.

Nem tudta ugyan e pillanatban elképzelni, mi szerepe lehessen Weisznak a gyermekek felhozatalában, de jó szívét kimondhatatlan örömmel töltötte el már annak a tudata is, hogy akadt még egy ember ebben a nagy városban, az özvegyen és leányán kívül, a ki érdeklődik az ő sorsa, nem, a testvérei sorsa iránt!

Mikor Weisz úr elment, az özvegy jóideig nem volt képes folytatni a munkáját.

— Különös egy ember, — mondotta a leányoknak. — Csupa szív, csupa lelkeség. Igazán meglep. Pedig úgy látom, hogy zsidó.

— Ó mama! Megbocsáss, de te elfogult vagy, — mondotta Etelka szinte neheztelő hangon.

— Én is azt hiszem, — jegyezte meg Katalin szeliden.

— Nem tagadom, gyerekek, hogy van bennem némi elfogultság a zsidóság iránt, ámbár, ha jól végig gondolom az életemet, nem igen emlékszem, hogy zsidó ember kárt okozott volna nekem. Ugy kell lenni, hogy észrevétlenül ránk ragad az elfogultság. Már a gyermekkorban kezdődik ez. A síró gyermeket zsidóval ijesztgetik, tehát mumust lát a zsidóban. Van is bennük valami titokzatos, mintha zárkózott természetűek, bizalmatlankodók volnának, de magam is azt hiszem, hogy ebben hibás a keresztény társadalom is. Válaszfalakat állítottak egymás közé s nem ismervén egymást kellőképpen, valóképpen kölcsönös a bizalmatlanság. Mi csak a kapzsi, minden áron gazdagodni akaró zsidót látjuk, s azt hisszük, csak maguknak élnek valamennyien, az üzlet, a jó üzlet a fő, minden egyéb mellékes előttük.

— Az édes apa hogyan vélekedett a zsidókról? — kérdezte Etelka egész váratlanul.

— Az édes apád? Az édes apád költő volt, nagy idealista s szabadelvű minden ízében. A zsidó fajú írók és tudósok közt sok jó barátja

volt, de emlékszem, hogy néha kifakadott egyik-másik ellen, mert nem találta meg munkájukban az igazi magyar nemzeti szellemet. Magyarul irnak, — tört ki nem egyszer, — de nem gondolkoznak magyarul. Kozmopolita a szellemük. Ámbár, tette hozzá — a nevelésükben van a baj. A kik közülök magyar nevelést kaptak gyermekkorukban, azoknak a munkáiban hamisítatlan nemzeti szellem nyilatkozik, épp úgy lelkesülnek a magyar nemzeti irodalomért, mint mi, épp oly lelkesedéssel csüngnek Petőfi, Arany és a többi nagyok szellemén, a magyar irodalmi hagyományon, mint mi. De mintha látnám, — mondotta édes apád, — hogy a legujabb nemzedékben mind többen, többen támadnak, kik kicsinyléssel nézik a nemzeti irodalom munkásait, nagy előszeretettel, tüntetve fordulnak az idegen írók alkotásaihoz, csak egy jót ismernek, a mi idegen. Ugy vannak ők az idegennel, mint nálunk sok népdalgyűjtő. Valamint ezek azt hiszik, hogy minden jó, a mi a néptől való, ha még oly silány is, azonképpen ezeknek is minden jó, a mi külföldről való.

Mondta Katalin:

— Ezt én is észrevettem, édes néni, de azt hiszem, ez csak muló divat. Különben én rá, megvallom, sohasem tettek igazi hatást

azok az írók, kiken nagyon is meglátszik az idegen hatás. Mondhatom, hidegen hagytak. Látszik rajtuk, hogy másnak a fejével gondolkoznak, másnak a szívével éreznek.

— Ó, hisz az én férjem is megvolt arról győződve, hogy ez a külföldieskedés muló divat. Aztán nem is állította, hogy egyedül a zsidó írók hódolnak e divatnak. Vannak a keresztények közt is szép számmal.

— Tehát....

— Tehát? Mit akartál mondani Katóka?

— Jobb szeretem, ha a kedves néni vonja le a következtetést a mondottakból. A saját szavaival.

— Majd levonom én! — szólt Etelka nevetve. — Minthogy nemcsak a zsidó írók közt vannak külföldieskedők, hanem a keresztények közt is, tehát keresztények és zsidók közt is vegyest vannak jó és rossz emberek. Az előbbiek közé tartozik — Weisz úr!

Jóizü nevetéstől csengett a kis szoba.

— Na, — mondotta az özvegy — még ilyen irodalmi eszmecserében sem volt részem. Mi a summája a mi vitánknek? Az, hogy miután a keresztény írók közt is akad külföldieskedő, kozmopolita szellemű, tehát Weisz Sándor szabóüzlettulajdonos derék, becsületes ember.

— Ez igaz! — mondta Etelka lelkesülten.

— Ugy van, — hagyta helyben az özvegy s munkának látott.

Nem vette észre, hogy Etelka Katalin fölé hajlik, valamit sug a fülébe. Katalin arcza lángba borult. Halkan, alig hallhatóan mondta:

— Ugyan, Etelka! Mit gondolsz? Ez képtelenség! És — lehetetlenség....

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

»Ö.«

Estefelé eljött az orvos, de Katalint már nem találta ágyban. Ha Uzoniné erővel ki nem veszi kezéből a szövetet, a varrógép mellett találja az orvos. Meglátogatta Emma is, a miniszteri tanácsos leánya s élénken tiltakozott az ellen, hogy az ő ruhája miatt megérőltesse magát.

— Nem olyan nagy csapás, ha egy héttel később sétálhatok végig a váczi-utczai korzón, — mondotta Emma. — Higye meg, Katalin, nem sokat adok a ruhára, még kevesebbet a divatra. Ha az apa erővel nem vinne, sohasem látnának engem a váczi-utczai korzón. Olyan ez az utcza a déli órákban, mint egy fényes bálterem. Az asszonyok és leányok csak azért mennek oda, hogy bemutassák legujabb ruhájukat és kalapjukat. És azok a férfiak! Oly szemtelenül mustrálják a nőket. Hangos megjegyzéseket tesznek: fess lány! Na, ez megjárja. Huh! De csunya! Csak úgy repked-

nek a különféle megjegyzések. Igazán szeretném, ha ürügyem volna elmaradni ezekről a kellemetlen sétákról.

Katalin az nap nem is dolgozott, de másnap reggel korán kelt s a fölkelő nap már a varrógép mellett találta. Ha Emmának az volt az érdeke (föltéve, hogy őszinte a korzó iránt való ellenszenve), hogy minél később készüljön el a tavaszi toálett, ő neki meg az volt, hogy mielőbb elkészüljön vele. Végre is neki nem szabad szem előtt téveszteni egy pillanatra sem az ő célját. Bármennyire ideális, sőt tulságosan is ideális gondolkozásu volt, most csak az járt a fejében, hogy menél több pénzt szerezzen. Hallani sem akart arról, hogy Weisz úr segítse az ikrek felhozatalában. Hisz annyi pénze neki is lett volna, hogy fölhozza őket, de mi lesz azután? Tart-hatna-e még ma külön lakást, lehet-e még most annyi keresete, hogy csak szükösen is ellássa testvérkéit?

Weisz úr jóformán mindennap meglátogatta Katalint s még el sem készült az Emma kisasszony ruhájával, munkát hozott neki. Katalin hálás szívvvel fogadta e nemes szívű ember figyelmét, ámbár jobb szerette volna, ha közvetlen ő maga talál munkát egyes családoknál. Tudta, hogy Weisz bizonyos áldoza-

tot hoz már azzal is, hogy személyesen viszi hozzá a ruhakelméket, a helyett, hogy valamelyik alkalmazottjával küldené el, de Weisz mindig kivágta magát valami ártatlan füllenéssel. Rendesen éppen arra felé akadt dolga, tehát — nyugtatta meg Katalint — nem veszít időt azzal, ha ő maga hozza a megrendeléseket.

Igy mult hét hét után s valahányszor Weisz egy-egy kész ruha munkabérét leolvasta Katalin kezébe, felragyogott az arcza, s nem mulasztotta el megjegyezni:

— Ezzel is közelebb a célhoz, Katalin kisasszony. Azt hiszem, nemsokára felhozhatja az ikreket. Hátha még megengedné nekem, hogy én hozassam fel!

— Ön nagyon jó ember, — mondotta Katalin meghatottan, — de azt csakugyan senkinek sem engedhetem meg. Nem is tudnám sehogy megmagyarázni levélben az édes apának, hogy miért bizom önre az ikrek felhozatalát. Látja, én már nem is vagyok oly nagyon türelmetlen. György öcsém maholnap leteszi az érettségi vizsgálatot s akkor aztán ő felhozza az ikreket is.

— És hol lesz a lakásuk?

— Egyelőre itt. Van a néninek egy kiadó szobácskája: négyen jól elférünk benne.

Aztán, ha Isten megsegít, kiveszek egy kétszobás lakást, konyhával. Lassanként berendezkedem. Megleszünk mi akármilyen szegényesen, a fő, hogy együtt legyünk.

— A fő, hogy együtt legyenek, — mondotta Weisz utána gépiesen s egy könnycsepp gördült le becsületes arczán.

Junius közepe táján Katalin levelet kapott az édes apjától.

»Sok mindenről kell irnom, édes Katókám, — írta Szentpáli. — Az első, a minek te bizonyára nagyon fogsz örülni, hogy kilátásom van — hivatalra. Közeleg a tisztujítás s Baróthy sógor megigérte, hogy megválasztat főszolgabírónak. Persze, ezt előre meg kellett szolgálnom neki azzal, hogy a kerületünkben, hol Kálmán képviselőnek lépett föl, még meglévő befolyásomat latba kellett vetnem az ő érdekében. A nép még nem tudja, hogy a birtok valóképpen nem az enyém, azt meg tudod, hogy mindig hallgatott a szavamra s csakugyan sikerült is Kálmánt nagy szótöbbséggel megválasztatni. Nehezen ment, mert erős ellenfele volt egy ellenzéki jelöltben, a ki nagyon érti a nép szája ize szerint való szónokolást, már-már a maga részére is hódította a kerület többségét, s mondhatom, ha én nem veszem kezembe a Kálmán dolgát, elbukik,

jöllehet az apja főispán s a hivatalos hatalom *mindent* elkövetett az érdekében. Bizony, történt sok szégyenletes visszaélés, de hát ez így van többé-kevésbbé mindenütt. »A ki bírja az marja.« Tehát: Baróthy Kálmán országgyűlési képviselő. Azt mondta, hogy a napokban föl is megy Budapestre. Hogy mi történt, mi nem köztetek, azt én nem kérdeztem. De ő, mikor bejártuk a kerületet, sokat, nagyon sokat beszélt rólad... Azt hiszem, meglátogat, ha fölmegey.«

Katalin kezéből kihullott a levél. Kálmán őt meglátogatja! Nem és nem! Nem akarja látni őt. Az ők utjaik elváltak, többet azok nem találkozhatnak. Nem is hiszi külföldben, hogy Kálmán fölkeresse őt. Egyéb céljai voltak neki azzal, midőn képviselőnek választatta magát, mint hogy visszatérjen hozzá és regényt kezdjen vele, melynek értelme nincs. Legalább az ő szemében nincs. Kálmánnak a képviselőség eszköz, hogy kariert csináljon és gazdag leányt kapjon feleségül. Ha őt meglátogatná, csak felizgatná vele az ő nagy nehezen lecsendesült szívét, megzavarná a maga elébe tűzött feladatnak végrehajtásában.

Sokáig hevert előtte a levél olvasatlanul. Etelka megszólította:

— Miért nem olvasod tovább? Valami nagyon rossz lehet benne. Egész bele sápadtál.

— Semmi, semmi, — szólt Katalin szóra-
kozottan s fölvette a levelet és tovább olvasta.

»Most azonban a fő, — így szólt a folytatás — hogy én megkapjam az ígért főszolgabírótságot. Hogy ne kelljen kegyelemkenyeret ennem. Hogy segíthesselek titeket időnkint egy pár forinttal. Mert ezidőszerint alig tehetném. De ha megkapom is a hivatalt, az ikrekre nézvést jobb lesz, ha hozzád kerülnek. Az ő életük itt nem élet. Hiányzik a szeretet melegsége s félek, hogy elfásulnak, eldurvulnak. És hogy elsorvadnak lassanként az utánad való vágyakodásban. György egy hét múlva leteszi az érettségit s azt mondta, hogy azonnal megy föl hozzád és — ha csak lehetséges — viszi az ikreket is. Rajta leszek, hogy vigye, vihesse. Ha kölcsön veszem is fel a pénzt, juttatok neki annyit, hogy legalább fölmelessenek tehozzád. Mert sokáig már nem nézhetem árvaságukat, elhagyatottságukat. Inkább a kenyerük hiányozzék, mint a szeretet. Hidd el, édes Katókám, ha nem remélném, hogy hivatalt kapok, már rég itt hagyom a házat én is, de nem tehetem most, mert akkor nyilvánossá lesz, hogy nem enyém a birtok s a hivatalt nem kapom meg. Akkor

aztán nem segíthetek rajtatok semmit, de semmit. Csak tudnám, hogy már szerezhetsz annyit, a mennyiből szükösen megélhetnétek. De félek, erősen félek, édes Katókám, hogy a te nemes szived félrevezet engem, csak azért, hogy ne aggódjam, ne évelődjem miattatok. Ó mily szörnyü nyomorultság, hogy én, a férfi, az apa, nem tehetek érettetek semmit, de semmit!»

Katalin sirva borult az asztalra.

— Szegény apa! Édes jó apám! Más sort érdemelt volna a te jó szived!

Odaadta a levelet az özvegynek és Etelkának, hadd olvassák ők is.

— Az ikreket föl kell hozni, mondta Uzoniné. György hozza magával.

— Én is azt mondom, föl kell hozni, — szólt Etelka könybeborult szemmel. — Megosztom velük minden falatomat.

— Te jó, te drága! Te aranyshivü leány, te! — áradozott Katalin. Azonnal irok Györgynek és küldök pénzt is.

Elévette hazulról hozott pénzét, számadást tett. Volt néhány megtakarított forintja is már. Külön tette az uti költséget, külön a György tandiját, hátha nem engedik el? Aztán akkor még nem lehetett olcsón utazni a vas-

uton, a harmadik osztály kétannyiba került, mint ma az első osztályon való utazás.

— A kislányok fél jeggyel utaznak — számolta Katalin — György egész jeggyel, az utra is kell egy pár forint. Ötven forint!

— Van annyi pénzed? — kérdezte az özvegy.

— Ó, van, sőt a tandijra is van harmincz forintom.

— És azonkívül?

— Még nekem is marad tiz forint. Elég ez egyelőre. Hisz mindennap megkeresek két-három forintot.

Postautalványt hozattak, azt hamarosan kitöltötte s külön levelet irt Györgynek. Nem irt ezuttal sokat, hisz egyébről sem irtak eddig egymásnak, folyton azt tárgyalták, hogy és mint hozza el György az ikreket.

»Itt a pénz, édes Gyuriczám, menj haza, az édes apa is akarja, hogy elhozd az ikreket. A fő, hogy itt legyetek, a többire majd megsegít a jó Isten, kihez imádkozom lefektemben, fölkeltemben s a ki nem hagy el minket. Bizzál az Istenben, György!»

De még le sem pecsételhette a levelet, jött a postás, levelet hozott Katalinnak Györgytől.

»Édes Katókám! Örülj és örvendezz! Rop-

pant gazdag vagyok. Egy aranyat nyertem egy novellámmal az önképzőkörben, két aranyat a hegedűjátékkal és 25 forintot, mint a »legjobb francia« a gimnáziumban. Számold csak össze: ez negyven forint! Ebből egy öltözet ruhát veszek magamnak s még a vasuti jegyre való is kitelik. Jaj, ha valami csudálatos módon még kapnék vagy negyven forintot, hogy vihetném az ikreket is! Kornélt a nyáron meghívta magához Baróthy néni. Látod, ő mégis derék, jó asszony. Valami baj van az ő házuknál is, azt hiszem, Kálmán költekezése sok anyagi zavart okoz, de úgy látszik, »reményük éled«, hogy Kálmánt képviselőnek választották s talán ez is hozzájárult, hogy Kornélt meghívta a néni falura. Nekem is többször akart adni egypár forintot, de én nem fogadtam el. Nem is volt rá szükségem, mert szereztem eleget a legácsiókban, meg privát tanítványaimtól is kaptam valamit. Na, nem sokat. Remélem, Budapesten jobban fizetik a nevelőket... Tehát: most tökéletes volna a boldogságom, ha még legalább negyven forintom volna. Illetőleg: harminczczal is megelégedném. Meg én, még husz forinttal is! De már alább nem.»

Katalin össze-visszacsókolta György levelét s hangosan is elolvasta.

— Ugy-e derék öcsém van? Mit szól hozzá néni? És te Etelka?

— Derék, igazán derék.

Katalin hirtelen leragasztotta a maga levelét, fölczimezte.

— Nem irod bele, hogy épp most kaptad a levelét? — kérdezte Etelka.

— Nem. Erre holnap válaszolok. Hadd legyen úgy, mintha nem kaptam volna még a levelét, mikor a pénzt postára adtam. Különben nem küldhetnék ötven frtot.

— De minek küldesz ötvenet, ha elég negyven is, sőt kevesebb is? — szólt az özvegy. Vigyázz, elkényezteted!..

— Ó nem. Bizonyos vagyok benne, hogy György csak a szükségesekre költ s a fölöst magával hozza.

— Na, erre kíváncsi vagyok, — mondotta Uzoniné.

— Én meg bizonyos vagyok ebben, — mondta Katalin határozottan. — De most megyek a postára.

— Veled megyek én is, — ajánlkozott Etelka.

— Jöhetsz?

— Hogyne. Én jól tudom a járást a postán, te meg bizonyosan ma méggy oda először. Gyerünk.

Hamarosan rendbe szedték magukat, kezét csókoltak az özvegynek s mentek a főpostára.

Dél felé járt az idő, ragyogó szép idő volt, s a két leány szorosan egymáshoz simulva haladt végig az utczákon, nem törődve a járókelő, sétáló emberekkel. A ki ezt a két leányt látta, nem olvasta le arczukról a szegénységet, a mindennapi megélhetésért való küzdelmet: boldogság ragyogott le szép arczukról. S azok is voltak, valóban, boldogok voltak e pillanatban, a posta felé igyekeztén. Katalin szeretettel szorongatta kezében kis tárczáját, melyben testvéreinek uti pénzét vitte, s ha teheti vala, megáll az utczán, hogy beletekintsen a tárczájába s gyönyörködjék az ötvenes bankjegyben, mely csudát fog művelni: fölhozza az ő testvéreit. Szinte szaladtak, nehogy lekéssenek a postáról. A koronaherczeg-utczában valósággal izgatott lett Katalin, midőn megpillantotta a főposta hatalmas épületét. Idegesen tört utat magának a tolongó sokaságban, mely a szűk gyalogjárón összeverődött. Boszús volt azokra az urakra és hölgyekre, kik nem tudnak alkalmasabb sétahelyet választani maguknak ennél a szűk utczánál. Nem állotta meg, hogy meg ne jegyezze:

— Igazán nem értem, Etelka, hogy az egész Budapest idejő meg a váczi-utczába. Mondhatom, nem eshetik itt kellemes séta.

— Neked nem kellemes, nekik az, — mondotta Etelka.

Eközben a főposta bejáratához értek. Épp föl akartak indulni a lépcsőn, mikor Katalin hevesen kapaszkodott Etelka karjába. Arcza halálsápadt lett, szédülés fogta el s támolyogva tett egy pár lépést. Etelka ijedten nézett rá.

— Mi lelt?

— Semmi, semmi — suttogta Katalin.

— Láttál valakit?

— Fogj meg. Szédülök.

Etelka két kézzel ragadta meg Katalint.

— Jer, jer, bent leülünk.

De a lépcsőről önkéntelen visszanézett s feltűnt, hogy egy előkelő, magas fiatal ember, ki egy éltesebb asszony és egy fiatal leány társaságában épp akkor haladt el mellettük lassan, sétáló lépésben, lopva feléjük tekintett.

— Ez ő, ugy-e? — kérdezte Etelka, s az ő arcza is elsápadt.

— Ő... ő... Vezess, vezess.

Ő volt, Kálmán volt.

Katalin erőtlenül roskadott le bent egy padra.

— Katókám! Katókám! Légy erős!

Katalin megtörülte arczát. Hideg verejték gyöngyözött rajta. Aztán összeszedte magát és felállott.

— Ne félj, Etelka. Már nincs semmi bajom. Gyerünk.

Lassan fölmentek az első emeletre és föladták a pénzt. Mohón dugta az elismerő czédulát tárczájába. Arczára hirtelen visszatért a pirosság. Szeme fölragyogott.

— Most már semmi baj, Etelkám. Csak ők itt legyenek. Nem leszek többet gyáva! Esküszöm, nem!

Fészek-rakás.

Láttátok, úgy-e, hogyan rakja fészket a fecske! A hófehér falra kicsi csőrével ráragaszt egy piczi fekete pontocskát, aztán elröppen, kering egyet a levegőben, lecsap az út közepére, onnét fölcsippent ismét egy fekete pontocskát s repül vele vissza, ezt is odaragasztja. A fekete pontocskákból vonal rajzolódik, a vonalakra újabb vonalak jönnek, egyszerre csak megvan a fészek alapja. Keskeny karéj, de már rá tud állani az egyik fecske s most már csak rakogatja, a mit a másik hoz. Ma reggel kezdődött a nagy munka s holnap-holnapután reggel már csodára ébredsz: kész a fészek: egy fecskepár művészi alkotása. Nézz bele: puha pihékkel vagy on tele.

Katalin is a fecskére gondolt, mikor a fészekrakásba fogott. Az ősi ház ereszalja tele volt fecskefészkekkel s tavaszkor naphosszat el tudta nézni a csicsergő madarak szorgos fészekrakását. Tanuja volt annak is, mikor egy

fészek ősz felé, mikor már egy hét volt a vándorutrakelésig, egy fecskefészek leesett, össze-romlott. Sohasem feledi el a fecskepár panaszos csicsergését. De jöttek a többi fecskék s nem telt egy óra belé, uj fészket raktak a hajlék nélkül maradt fecskepárnak. Mélyen megindította ez a jelenet. Akkor már az ő fészük romlandóban, lehullóban volt s új fészek rakásáról ábrándozott. Vajjon neki lesz-e segítése a jó Istenen kívül?

Egyébként is nagy különbséget talált az ő és a fecskepár dolga közt. A fecske előbb fészket rak, azután jönnek a fiókák. Az ő fiókái itt vannak, de még nincs meg a fészek, az igazi fészek. A melyre azt mondhassa: ez az enyém. Ez a mienk.

György éppen indulóban volt a szülei házhoz, mikor megkapta a pénzt Katalintól. Szeretett volna szárnyat ölteni, hogy mielőbb ott legyen az ősi házban, talán utoljára, s fölkapván testvérkéit, repüljön velük a kismamához. A mostoha dühös volt, mikor meghallotta György szándékát. Végre is, szégyelte a világ előtt, hogy a Szentpáli-gyerekek egytől-egyig eltakarodnak a kastélyból; de ha akart volna is tenni ez ellen, nem tehetett semmit. Nem is akart. Hadd menjenek. Azzal biztatta magát, hogy majd viasszaszorulnak megint ő

hozzá, visszatér a büszke Katalin is megalázkodva s csak akkor következik el igazán az ő ideje. Csaknem beteggé tette Katalin eltűnése s a hírek, miket Katalinról hallott. Hogy ez a leány nem szorul ő reá, nem kér segítséget az apjától, sőt folyton vigasztalja, hogy nem szenved szükségét; él szegényen, de tisztességesen, s érzi magában az erőt, hogy képes lesz eltartani, fölnevelni hugait is. Ha megtörnék a küzdelemben! Ha elzüllenék! Minő elégtétel volna ez neki!

Valóképpen örült, hogy mennek az ikrek is. Nemcsak azért, hogy legalább nem lesznek az ő terhére tovább, hanem mert szentül hitte, hogy Katalin nem lesz képes kenyeret adni nekik. Gonosz lelke felujjongott a gondolatra, hogy a Szentpáli fatytyúk éhezni, rongyoskodni fognak. Kezdetől fogva gyűlölte Katalint, s most e gyűlölete fokozódott, főként mióta belátta, hogy Baróthy Kálmánnak eszeágában sincs feleségül venni Rózát. Ezért is Katalint okolta. Azt hitte, hogy Kálmán csak a képviselőválasztáson akart túl lenni, a miben nagy segítségére volt az ő ura, sőt biztatta is rá, miután Kálmánnal még nem volt akkor tisztában s most, hogy a mandátum a kezében, első dolga lesz, fölkeresni Katalint. Csalódott a maga javára tett számítá-

sában s ez még nem keserítette volna el oly nagyon, ha fejébe nem veszi, hogy Kálmán kihasználta őt a képviselőválasztásnál (mert az ő pénzébe kerültek a férje kortesutjai) s most azzal fizet, hogy faképnél hagyja az ő leányát s visszatér a régi ideálhoz.

Az nap, a melyen György az ikrekkel utra kelt, nem is volt otthon. Elment leányaival a szomszéd faluba. Szentpálit bántotta ez a durvaság, de másfelől örült, hogy legalább nyugodtan a vasuthoz kísérheti gyermekeit. A pályaházban több ismerőssel találkozott s roppant zavarba hozta szegény embert ezek kérdezősködése. Kénytelen volt azt füllenteni, hogy csak egyelőre mennek Budapestre s onnét Katalinnal a felvidékre nyaralni egy odaszakadt rokonukhoz. Végtelen fájdalom és szégyen mardosta a lelkét s alig tudta visszafojtani zokogását, mikor a gyermekeket a vasuti kocsiba segítette. Az utolsó pillanatban egy gyürött bankót dugott a György zsebébe.

— Ó, édes apa, vegye vissza! Van pénzem.

— Nem, nem, tedd el, — suttogott Szentpáli. Jó lesz, ha majd elfogy a pénzed.

Szegény György, nem mert tovább ellenkezni. Tudta, hogy apja tán az utolsó forintot adja át; hogy nyomorult kis zsebpénzt kap időnként a mostohától, de érezte, hogy apját

végtelenül bántaná, ha nem fogadná el a pénzt. Istenem! Mi másként volt ez még nem oly régen! Duzzadt tárczával járt az apja s ha kellett, ha nem, adta neki a pénzt, sokkal többet, mint a mennyit egy gyereknek szabad volna a kezére adni! Talán egész életében sem csókolt annyira s oly hévvel a gyermekeit, mint most, a válás utolsó pillanataiban.

— Csókoljátok meg Katókat helyettem százszor, ezerszer, mondá újra meg újra. Irj azonnal, Gyuriczám. Katóka is. Sokszor irjatok . . . Mindent megirjatok. Mindent.

Ugy bucsuzott tőlük, mintha a temetőbe kísérné, mintha nem látná többé soha.

A vonat elindult. Nézte, a míg csak eltűnt az első kanyarodónál, aztán visszahajtott abba a nagy, üres házba. Milyen hideg, milyen üres volt! Nem találta helyét, fázott, reszketett, bár rekkenő meleg volt. Napokig bódult fejjel járt a mezőn, nyugtalanul várta Katóka és Gyuricza levelét. Nem volt sem éjjele, sem nappala. Étel, ital nem ízlett. A mint leült az asztalhoz, úgy is kelt föl.

— Talán te is felfogadtad, hogy nem eszel az enyémből? — kérdezte az asszony sértő, kihívó hangon.

Szentpáli nyugodtságot erőltetett magára.

— Gondolom, mióta tied a birtok, becsü-

letesen megszolgáltam, a mit megeszem és iszom. Egyébként fogadhatsz más »tisztartót«.

Az asszony épp vissza akart vágni, mikor belépett egy cseléd. Levelet tartott a kezében. Szentpáli mohón kapott a levél után. Arca felragyogott, izgatottan tépte le a borítékot.

— Katalin kisasszony irt bizonyosan, szólt a mostoha. Ugy-e eltaláltam?

— Igenis ő, — felelt kurtán Szentpáli s sietett a levéllel dolgozó szobájába.

Hosszú levél volt, hol az elejét, hol a közepét,¹ hol a végét nézte, alig tudott magára erőszakolni annyi nyugodtságot, hogy elől kezdje az olvasást s végig olvassa.

»Három napja, hogy itt vannak az ikrek s velük György — írja Katalin — s csak most veszem észre, édes jó apám, hogy mennyire megbántottalak, nem értesítvén azonnal megérkezésükről. Gyuricza is, én is bocsánatodért esdünk, édes jó apa, ki most igazi árvaságban, elhagyatottságban élsz, s mi erről megfeledeztünk végtelen nagy boldogságunkban. Óh, Istenem, én nem tudom leírni annak a pillanatnak boldogságát, mikor ismét keblemre szoríthattam az ikreket! Ugy látszik, e pillanatban megkétszerezte erőmet az ég, mert karomra kaptam Jolánkát és Erzsikét s mint

egy bolond úgy szaladgáltam velük össze-vissza a pályaudvaron, mig nem Uzoniné néni és Etelka elvették őket tőlem, hogy jusson nekik is az én kicsi árváimból. — No lám, mondotta György kedves szemrehányó hangon, engem észre sem véssz, pedig én is itt vagyok!

Igazán, az első pillanatban mintha nem is láttam volna Györgyöt. Szinte idegennek néztem, bár nem volt óra, hogy rá ne gondoljak. De valami csodás változás történt vele. Az utolsó fél esztendőben egészen megemberesedett a külsejében is. De hát most itt vagyunk, együtt vagyunk édes jó apám. Kicsike az Uzoniné szobája, de mi jól elférünk négyecskén. Pompás *megálló* hely ez, honnét ki-ki röpdülünk, meg vissza, mig nem fölrajkuk a mi kicsi fészkünket is.

Az ikrekkel már kész a tervem. A mi főlős időnk lesz, Györggyel arra fordítjuk, hogy kipótoljuk a falusi iskola hiányos oktatását, elkészítjük őket őszre s ha végig kell is házalnom Budapestet, bejutattom a Zirzen-intézetbe. De ha nem is tudom keresztül vinni, akkor is járatom a szállásunkról a polgári leányiskolába. Hadd tanuljanak, hogy annak idején megtudjanak élni ők is a maguk emberségéből. Györgyöt nem félttem. Tegnap este fölolvasta azt a novellát, melylyel az önképző körben egy

aranyat nyert. Mindhármunknak tetszett a novella s Uzoniné, kinek az ítéletére sokat adok, azt mondta, hogy Györgyben határozott írói tehetség van. Ő neki van még néhány író és szerkesztő ismerőse a régi jó időkből s megígérte, hogy egyik-másik laphoz bevezeti Györgyöt. A mi engem illet, engem igazán ne félts, édes apa. Ez idő szerint minden napra, a napnak minden órájára van munkám s ha Etelka nem volna mellettem, néha nem is győzném. Egy áldott lelkű szabó hoz újra meg újra megrendeléseket, a mi rendkívül boldoggá tesz, mert ezen az uton Etelka is több pénzt szerezhet, mint a himzéssel. Képzeld, van olyan nap, hogy megkeresek három forintot is! Csak egészségem, erőm el ne hagyjon. Meglásd, egy év sem telik belé, lesz fészünk, lesz bizonyosan. Lesz akkora, hogy majd Kornélt is belevehetjük s talán . . . talán még téged is! Bizál a jó Istenben, apa, s imádkozz érettünk! Mi feledhetetlen anyánk nevét s a te nevedet mindig imánkba foglaljuk! Óh, ha látnád, de édesek, de kedvesek az ikrek, mikor az ágyban imára kulcsolják kezüket s elrebegik szépen: Adj, Uram, édes anyáknak csendes nyugalmat, az édes apának erőt, egészséget és segéld meg a kismamát, hogy minket fölnevelhessen! Mondanom sem kell talán, hogy az

imádság végső szavait maguktól teszik hozzá. Én is imádkozom éretted mindig, édes apám. Ugy-e, te is imádkozol mi érettünk?

De most bezárom leveletem. Épp most jó a jó, derék Weisz, munkát hoz nekem. György indulóban van a nénivel és Etelkával: bemennek a városba. Vinnék az ikreket is, de azok nem mennek. Attól félnek szegénykéik, hogy ismét elszakadnak tőlem. Ugy is az volt első szavuk: Kismama, ugy-e nem kell többet visszamenni? . . . Kezedet csókoljuk mind, százszor, ezerszer.«

Csakugyan jött Weisz úr. Arczáról csurgott a verejték.

— Isten hozta, Weisz úr, fogadta Katalin. Lám, lám, mennyire izzad. Miattam!

— Nem ön miatt, kisasszony, magamért teszem, a mit teszek. Mondhatom, hogy a megrendelők nagyon megvannak elégedve az ön munkájával. Már kérdezősködtek ön felől, s én, talán mondanom se kell, a mit lehet s a mit tudok, mindent elmondok, hogy érdeklődésüket fölkeltssem, bár attól tartok, hogy ezután majd egyenesen önhöz fognak jönni . . .

— És akkor ön elveszti őket! Nem, nem, ezt nem engedhetem!

— Kisasszony, ön félreért engem. Nem az nyugtalanít, hogy elveszitem a megrende-

lőimet, hanem az, hogy akkor majd ritkán lesz alkalmam meglátogatni önt.

Katalin arcza lángba borult. Eszébe jutott, a mit Etelka sugott neki, a mikor ő beteg volt. Azt sugta: te, ez az ember szerelmes beléd! Ő akkor ezt képtelenségnek mondotta s im, úgy látszik, Etelkának igaza volt. Megijedt a gondolatától is, hogy ezt az áldott lelkű embert megbántsa valahogyan; nem akarta észre venni szavainak való értelmét.

— Az nekem is rosszul esnék, ha ritkábban látnám önt, Weisz úr. Igazán, oly sok jót tesz velem, épp most, mikor a legnagyobb szükségem van rá, hogy én azt sohasem tudom meghálálni.

— Arról ne beszéljünk, kisasszony. Egy perczig sem gondoltam hálára, higgye meg nekem. A dolog igen egyszerű: az első pillanatban, a mint megjelent üzletemben, rokonszenvet éreztem ön iránt s ez a rokonszenv azóta nőtt folyton. Bámultam erős elhatározását, nagy bátorságát, hogy nem ijedett meg nagy uri kisasszony léte a munkától, s a megélhető módjai közül a legnehezebbet választotta . . .

— Nem nagyon válogathattam, kedves Weisz úr. A varrásban éreztem magamat legerősebbnek. A nyelvismereteim hiányosak. Zongorázni tudok, de tanításra vállalkozni nem mer-

nék. Aztán vannak diplomás leányok s még azok sem kapnak mind megfelelő állást.

— Hát jól van, a varrásban a legerősebb. És a szépsége? Nem erősebb ebben?

Katalin különösen nézett Weisz úrra.

— Ne ütközzék meg szavaimon, kisasszony. De ön szép, nagyon szép leány. És bármennyire okos, mégis tapasztalatlan. A szépségnek ma sokak szemében nagyobb a becsa a szorgalomnál. Én nem tartozom ezek közé.

— Ó, azt tudom. Ön oly nemes!

— Nem, én nem tartozom ezek közé. De félek . . .

— Mitől fél?

— Nem merem megmondani.

— De csak mondja. Követelem!

— Kisasszony, dadogta zavartan Weisz úr, ön oly szép...

— Ezt tudom, hisz annyit hallottam, hogy el kellett hinnem. De oly nagy baj ez?

— A főváros tele van ripőkökkel, kik csak a külső szépséget nézik, az ön lelkének drága kincseit nem veszik észre.

— De szépen, válogatottan beszél! — kiáltott fel Katalin önkénytelen.

Weisz elmosolyodott.

— Kisasszony, azért, hogy most egyszerű szabó vagyok, tanultam én. Apám gazdag em-

ber volt, magam is az sokáig; s bár iskolába nem sokat jártam, pótoltam a hiányokat, a mennyire lehetett.

— Azt látom. De mondja, mért nyugtalanítják önt a ripőkök?

— Mért nyugtalanítanak? Mert félttem önt! Félek, hogy megkisértik az ördögök, félek, hogy elvesztem önt!

— Engem? Hogyan veszt el? Nem értem.

— Igaz, igaz — mondotta csüggedten Weisz — hisz nem az enyém s így el sem veszithetem. Bocsásson meg, kisasszony . . . talán nevetséges is vagyok. De a rideg üzletembereknek is lehet szép álmuk. És én álmadoztam.

Katalin lehajtotta fejét az asztalra.

— Álmodozott, suttogta magában.

— Évek óta keresem a nőt, ki anyja, igazi édes anyja lehetne gyermekeimnek és nem találtam meg.

— Szegény Weisz úr! Nem is találja meg soha. . . Az én apám is kereste s mit talált? Gonosz mostohát!

— De én megtaláltam az igazit, mondotta Weisz hévvel. A kiről tudom, hogy édes anyja lenne gyermekeimnek. A kitől én nem kívánék szerelmet, le tudnék arról mondani, csak édes anyja lenne gyermekeimnek!

— Megtalálta . . .

— Meg, kisasszony, önben találtam meg!

Katalin ijedten rezzent föl, megremegett egész testében. Ettől a pillanattól félt s im bekövetkezett, sokkal hamarább, mint gondolta. Izgatottan kelt föl az asztal mellől.

— Feleségül akar venni engem? Engem!?

— Önt, kisasszony.

— Hisz az lehetetlen! Lehetetlen! Én sohasem megyek férjhez. Az én életemnek csak egy célja van: fölnevelni a hugaimat, aztán akkor eltűnni, elenyészni nyomtalan . . .

— És nem könnyebben nevelheti fel, ha egy becsületes férfi áll az oldalán, a ki meg tudja menteni a nehéz gondoktól; a ki épp oly szeretettel ölelné keblére az ön testvéreit, mint saját gyermekeit?

— Nem, nem! Erre én *egyedül* vállalkoztam. Egyedül akarom teljesíteni, a mit magam elé tűztem, ha beléhalok is. Ön derék, becsületes ember, de mégsem édes apja az én testvéreimnek. Ezer meg ezer összeütközés támadhatna a mostoha testvérek között; ön a saját gyermekeit, én az én testvéreimet pártolnám, s vége-hossza nem volna a kellemetlenségeknek. Keserű tapasztalataim vannak e téren. Nagyon keserű tapasztalataim!

— Ez nem így lenne nálam, esküszöm, nem! Katalin kisasszony . . . Jól tudom én

azt, hogy nem vagyok már az a férfi, kinek szerelemből lehetne a felesége egy fiatal szép leány. De én azt hittem, jót teszek önnel is, ha kezemet nyújtom, támogatom önt.

— Az Isten áldja meg nemes szándékáért!

— Ön ezt a kezét visszautasítja.

— Nem utasítom vissza, csak nem fogadhatom el. Lehetetlenség! Képtelenség!

— Képtelenség . . . Mert jóval idősebb vagyok, ugy-e?

— Nem, nem azért.

— Mert zsidó vagyok?

— Nem, nem!

— Ne tagadja, Katalin, ez az igazi ok. Ött hagyom önért a hitemet!

— Nem fogadom el ezt a nagy áldozatot! Tudom én, hogy önök mennyire ragaszkodnak a vallásukhoz . . .

— Ez igaz, mondotta Weisz s arcza elkomorodott. Ez igaz . . . de önért ezt az áldozatot is meghoznám.

— Weisz úr! Könyörgök, ne kinozza a szivemet! Ugy fáj, hogy nem mondhatok igent.

— Mást szeret . . .

— Én?! Mást? Valaki mást? Senkit! Senkit! — tiltakozott Katalin s csak úgy lán-golt a szeme a gyűlölettől, Kálmánra gondolván.

Weisz úr szomorúan könyökölt az asztalra, zsebkendőjével törölgetvén könnyeit. Katalin melléje állott s megindultan fogta meg a derék ember kezét.

— Ne haragudjék. Feledjen el. Szivemben végtelen nagy bánatot vinnék az ön házába s a boldogság helyett a boldogtalanság verne ott fészket. Hadd verjek én magamnak fészket, bánat, öröm elfér abban s a bánatot ne kelljen mással megosztanom . . . Ugy lesz jól. Ugy rendelte a jó Isten. Nyugodjék meg benne.

Weisz fölállt s hosszú, forró csókot nyomott Katalin kezére.

— Megengedi, hogy ezentúl is jó barátja legyek?

— Óh, Istenem! Boldoggá tesz a barátsága!

Mikor Weisz elhaladt a folyosón, Katalin rávetette magát a divánra s zokogott keservesen. Az ikrek rémülten szaladtak be a másik szobából, hol a néni könyveit sillabizálgatták.

— Még most is szeretem azt a nyomorultat! — jajdult föl szegény lány. Istenem! Istenem, ne hagyj el!

Egy név.

A ~~derék~~ Weisz sokkal jobban ismerte Katalin jellemét, semhogy újabb kísérletet tett volna. Mély fájdalmat okozott becsületes szívének, hogy a kedves ábránd oly hirtelen szerte foszlott, de sokkal nemesebb volt Katalin iránt táplált indulata, hogy képes lett volna rá haragudni. Okos ember létére hamar belátta, hogy Katalinnak bizonyára komoly okai vannak a felajánlott frigy el nem fogadására s a szeretet és tisztelet oly nagy volt benne Katalin iránt, hogy boldoggá tette az is, ha ezután mint jó barát közeledhetett Katalinhoz, tölthetett egy pár órát az ő társaságában. Szomorúságát nem tudta titkolni, de a fájdalom még nemesebbé tette szívét s most még nagyobb lelkesedéssel fáradozott azon, hogy Katalin mielőbb célhoz jusson.

A mit Weisz előre jelzett Katalinnak, az tényleg csakhamar úgy is lett: egymás után jöttek Katalinhoz előkelő uri asszonyok,

kik azelőtt Weisznál rendelték ruhát s most egyenesen Katalinhoz fordultak. S mire őszre vált az idő, Katalinnak már volt annyi megtakarított pénze, hogy novemberre bérelhetett volna ki évnegyedes lakást s mert volna vállalkozni a bebutorozásra is, természetesen — részletfizetésre. De nem akarta elhamarkodni a dolgot. Nagyon jól érezték magukat az özvegy kis szobácskájában s harágondolt, hogy meg kell válni tőle, igaz fájdalmat érzett, a mi nem kevésbé rontotta a fészekrakás felett érzett örömét. Azt lehetne mondani, hogy az özvegy és Etelka miatt halasztotta el a következő májusra az igazi fészekrakást.

Szeptember első hetében alig dolgozhatott: ezt az időt az ikrek iskolába iratása foglalta le. Nem is álmodta, hogy oly keserves küzdelmébe kerüljön ez. A nyáron át Györggyel minden szabad idejüket arra használták, hogy az ikreket előkészítsék a polgári leányiskolába, mert a falusi iskolából kapott bizonyítványra fel nem vették volna.

Az ikrek fényesen állották meg helyüket a felvételi vizsgánál, de azért Katalinnak örülni kellett, midőn sok utánjárásra és könyörgésre helyet szorítottak nekik a tulzsufolt iskolában. Egy egész vagyon volt neki, a mit

a két kis leány tandijában és az iskolakönyvekért kellett kifizetni. Az utolsó pillanatban tűnt ki, hogy, ha ő még oly szegény is, szegénységi bizonyítványt nem tud előmutatni, mert hisz az ő apja — földbirtokos!

Ugyanigy járt Györggyel is. Folyamodtak a tandij elengedéseért s erősen reménykedtek, hogy elengedik, mert Györgynek minden tárgyból kitünője volt, de visszajött a folyamodvány ezzel a válaszszal: »Szegénységi bizonyítvány hiányában a kérelem nem volt teljesíthető!«

Mégis csak jó volt el nem hamarkodni az évnegyedes lakás felvételét. Szeptember végén, a mikor a legszükségesebbeket kifizette, ijedten vette észre, hogy épp annyi pénze van, a mennyiből pár hétig élni lehet s csak egy betegségnek kellene jönni és bekopogtatna hozzájuk a Nyomor!

Kettőzött erővel látott munkának. Több háztól meghívást kapott, hogy ott a háznál dolgozzék. Nem sokáig habozott, elfogadta a legelső meghívást. Arra gondolt, hogy így többet szerezhet. A kis lányokat reggel iskolába küldi s csak délben nem lesz velük, este újra együtt lehetnek. Aztán esténként néhány órát dolgozik s így majd egy nap négy forintot is megszerez. Erre annál is inkább szükség volt, mert György még mindig nem talált

semmiféle alkalmazást. S ez még nem lett volna oly nagy baj, ha Györgyöt az eredmény nélkül való »kilincselés« fölötte el nem csüggeszti. Ő, ki azzal az erős elhatározással jött fel Budapestre, hogy Katalinnal együttesen dolgozik, részt vesz a fészekrakásban, csakhamar keseredett szívvvel látta, hogy nem mindég elégséges az akarat, a tehetség, szerencse is kell, mégpedig jókora adag. Ezalatt a szerencse alatt ő valóképpen pártfogókat értett s pártfogói éppenséggel nem voltak. A kik pártfogolhatták volna, azokhoz nem fordult, visszatartotta a büszkesége.

És most Katalinra nemcsak az a feladat nehezedett, hogy három testvérének és magának megszerezze a mindennapit, de erőt, bátorságot is öntsön Györgybe. Azt hitte a szegény fiu, hogy, ha ő elviszi valamelyik lap szerkesztőjének azt a novellát, melylyel az önképzőkörben aranyat nyert, két kézzel fogadják, egy pár nap alatt kiadják és akkor aztán, csak írnia kell tovább, lassankint megismerik a nevét, talán alkalmazzák is valamelyik szerkesztőségben. Akármilyen szerény fizetéssel, csak alkalmazzák. Első sorban azokhoz a lapokhoz ment, a hová Uzoniné regényeket fordított. Ezeknél a lapoknál elég szívesen fogadták, át is vették a kéziratot s megígérték, hogy

majd elolvassák. Három szerkesztőséget járt végig a kézírata három hónap alatt s mindenütt azzal adták vissza: Csak előre, fiatal ember! Önben van tehetség, de még kiforratlan. Ir ön majd közölhetőt is . . .

György rájött, hogy egyik szerkesztőségben sem olvasták el a kéziratát, csak úgy bántak el vele is, mint a legtöbb kezdővel. Hetekig tartották a kéziratát a többi soha el nem olvasott kéziratok közt s aztán kifizették őt is, mint a többit ezzel az egyforma biztatással: csak előre, fiatal ember! Önben van tehetség...

Szerencsét próbált néhány képes lapnál is. Ez idő szerint éppen a harmadiknál hevert a pályanyertes kézírata. Sok megírni való tárgy forgott a lelkében, de nem volt ereje, hogy egyet is megírjon, míg az első kézirat sorsát eldőlni nem látta. Nem volt képes arra, hogy új meg új kézirattal kopogtasson be a szerkesztőségekbe, nem is volt meg benne az a bátor, mondhatnám, követelő fellépés, a mely első pillanatban visszatetszik, de aztán gondolkodóba ejt: hátha csakugyan van tehetség a fiatal emberben. Nézzük meg! Mi más világ van ma e tekintetben is! Ma a szerény, a szerkesztőségekbe irulva-pirulva, bátortalanul belépő fiatal ember — fehér

holló; kész írókként lépnek föl, megdöbbenő biztossággal, hogy az ember kénytelen elhinni, bár egy sort sem olvasott még tőlük: ez író csakugyan író, mi lehetne más?

Katalin, a mennyire ő meg tudta ítélni György első novelláját, tehetséget látott Györgyben, olvasott ő már nyomtatásban sokkal gyengébb dolgokat, de, igen bölcsen, nem növelte György keserűségét azzal, hogy ő is vádolja a szerkesztőket igaztalansággal, inkább igazat adott nekik, bár sértette, hogy el sem olvasták öcsce kéziratát.

— Ne türelmetlenkedj, — mondta újra meg újra Györgynek. — Nagyon fiatal vagy, van még időd, hogy észrevétesd magadat. Most ne legyen egyéb gondod: járj az egyetemre, tanulj és vizsgázz, hogy a második félévben elengedjék a tandíjadat. Közben majd kerül valami nevelőség. Vagy tán valamelyik ügyvédi irodában kapsz alkalmazást.

— De én azt nem tűrhetem, hogy engem is eltarts! Legalább annyit szereznék, ha már semmivel sem járulhatok a háztartáshoz, hogy magamat eltartsam. Megöl a szégyen!

— Te oktondi, te! Te csak a mát nézed, a holnapra nem tekintesz. A fő, hogy végezd az egyetemet, akkor majd kapsz hivatalt és sokkal nagyobb lesz a te jövedelmed, mint

az enyim. De így, ha elkedvetlenedel, az egyetememet nem végezed s akkor aztán mi lesz?

Ez hatott. Ettől a pillanattól kezdve nyugodtabban tűrte a sorsát. Katalin a gép mellett, ő meg könyvei mellett töltötte az estéket. Néha fordítani segített Uzoninénak s közben újabb szépirodalmi dolgokat próbálgatott. Egyszer azt mondta Katalinnak:

— Nagy dolgon töröm a fejemet, Katóka.

— Ugyan min?

— Szeretnék népszinművet írni.

— Fiatal vagy te még arra, György.

— Fiatal!? Azért sikerülhet. Ha jól tudom, Rákosi Jenő is tizennyolcz éves korában írta az *Aesopus*-át s ez, szerintem, a legszébb alkotása.

— Igen ám, de hányan irtak még tizennyolcz éves korukban *Aesopus*-t? Te csak azt az egyet nézed, kinek már az első fellépése fényes diadal volt s nem gondolsz arra a száz meg száz ifjura, kik évek hosszú során át próbálgatják a szárnyukat és nem tudnak felrepülni, mignem végre is a földön kell maradniok. Egynéhánynak sikerül hosszú, kitartó küzdelem után. Vannak, kiknek csak a férfikorban sikerül feltűnniök. Ki tudja, melyik csoportba tartozol te?

— Nos, legyen akárhogy: szerencsét próbálok, mint a mesebeli szegény legény.

— Próbálj, Gyuriczám, próbálj. Segéljen az Isten.

A következő szombat estén György azzal lepte meg a nőket, hogy bemutatta első népszinművének vázlatát s fel is olvasta az első jelenetet. Ott volt Weisz úr is, ki látható gyönyörűséggel hallgatta a szép magyar párbeszédeket.

— Nos, mit szól hozzá, néni? — kérdezte Katalin György helyett, ki kipirult 'arczczal várta a kritikát.

— Azt hiszem, — mondta Uzoniné, — hogy különb lesz azoknál a népszinműveknél, melyeket tucatszámra adnak elő a népszínházban s melyeknek az a legfőbb bajuk, hogy íróik nem ismerik a nép életét, eszejárását s régibb jó szinművekből csinálnak új silányat. György legalább a maga lábán jár.

— Mondhatok én véleményyt? — kérdezte Weisz ur.

— Ó hogyan, sőt kérjük! — mondták egyszerre mind.

— Én meg, mint afféle fővárosi publikum, azt mondhatom, hogy a nyelvezet nagyon szép. Egyszerű és világos. Azt hiszem, mert tudni nem tudom, hogy ez az igazi magyar nyelv.

Nem olyan sallangos, mint a milyent a népszínházban lehet hallani.

Kedélyesen összekocczintották a teácsészéket és ittak a készülő népszinmű sikerére.

— Hanem — mondta kevés idő múlva Weisz ur, — ez a felolvasás valamit juttatott eszembe. Szentpáli úr oly szépen ír magyarul. Lássa, nekem nagy szivességet tehetne. Én nem tudom, hogyan lehet, de tényleg úgy van, az iskolás gyermekeim a magyar nyelvben a leggyengébbek, pedig otthon mindig magyarul beszélünk... Persze, bizonyosan rossz magyarsággal. Vállalkoznék a tanításukra, Szentpáli ur?

— Ó, nagyon szívesen! Az ön gyermekeit! Hisz ön annyi jót tett velünk!

— Ezt ugy mondja Szentpáli úr, mintha ingyen akarna vállalkozni a tanításra. Már pedig azt én nem fogadhatom el.

— De mikor ön...

— Kérem, kérem, — vágott közbe Weisz úr, — én semmit sem tettem, a miben üzleti érdek ne vezetett volna...

Most meg Katalin vágott közbe:

— De már ez ellen tiltakozom! Önnek üzleti érdeke az, hogy oly sok munkát a kezemre

játszik, a mit az üzletében is jól elvégezhetnének? Engedje meg, Weisz úr, hogy György ingyen taníthassa a gyermekeket. Most úgy is sok szabad ideje van. Legalább visszafizet önnök valamit.

— Ezt az egyet még kegyednek sem tehetem meg, — mondotta Weisz erős hangsúlyozással. — Ha György úr szivességet akar nekem tenni, naponkint ad pár órát a gyermekeimnek és elfogadja az azért járó fizetést. Áll az alku?

Etelka megfogta György kezét s a Weisz kezébe erőszakolta.

— Persze, hogy áll az alku! Már hogyné állana!

— Ha Etelka kisasszony úgy parancsolja, ám legyen, mondta György. Tehát pénzért fogom tanítani a gyerekeket.

Másnap és a következő napokon nem lehetett Györgyre ismerni. Jókedvű volt, dalolt, füttyölt, mindegyre benézett Etelkáékhoz, hogy jelentést tegyen a színművéről. Etelka előre lefoglalta magának, hogy ő szépen lemásolja a színművet s az eredetit megtartja magának. Délelőtt és délután egy-egy órát a Weisz gyerekekkel foglalkozott s minden este egy-egy ünnep volt, mikor mind haza kerültek:

Katalin valamelyik háztól, a hol varrott, György Weisz urtól; haza jött a néni is, ki délutánonként az ikreket sétálni vitte s útközben bevásárolta a szerény vacsorát, mit az ikrek közösen czipeltek, nagy örömmel, hogy ők is segítenek valamit.

Egy szombat este, a hónapnak éppen utolsó estéjén, ujjongó örömmel rohant be György, kezében egy képes lapot lobogtatván. A néhai való »Magyarország és Nagyvilág« volt, talán éppen életének utolsó vagy utolsó előtt való esztendejében, mikor csupa fiatal, ismeretlen íróktól közölt novellákat és verseket, sok rosszat, kevés jót, de valamennyit — ingyen.

A kis család már együtt volt.

— Katókám! Etelka! Itt a novella!

— Lássuk! Lássuk!

Az ikrek is látni akarták, mind a hányan voltak, neki estek az ujságnak, izgatottan forgatták előre-hátra.

— Itt van, itt!

— S nem is egy számban! Lesz még folytatása is. Nem egy, de több folytatása is. S im itt van, tessék olvasni: »A hűség«, elbeszélés, írta Szentpáli György.

— Mily szépen hangzik! — szólt Etelka.
— Irta Szentpáli György!

Ujra meg újra olvasták, pedig már olvasták volt kéziratban is. De mintha sokkal szebb lett volna így nyomtatásban.

Világos, hogy szebb, sokkal szebb volt így...

— No lám, ha most az a lap fizetne, szép összeget kaphatnál, György, — mondta Uzoniné.

— Hát nem fizet? — kérdezte Etelka.

— Alig hiszem. Tudod, kedvesem, a kiadó igen kedves ember, de elve: nem fizetni.

— Elég csunya elv!

— Eh, — mondta György, — nem bánom, ne fizessen. Majd eljön annak is az ideje. Aztán van nekem ám pénzem. Tessék ide nézni!

Elővette a tárczáját s kiolvasott az asztalra huszonöt forintot.

— Jézusom! — kiáltott fel Katalin tetetett szörnyűködéssel, — hol szerezted ezt a tenger sok pénzt?

— Kérem! Hát a leckeórák? Ma fizetett Weisz ur. »Tetszik tudni«, mint a házmesterné asszonyosság mondja, ma telt ki az első hónap. Kérdezte Weisz úr, hogy mennyit fizessen. Én azt mondtam: önre bizom, Weisz úr. — Elég lesz huszonöt forint? — Kevesebb is!

— Csak félre a nagy-lelkűsködéssel, mondta ő s kezembe nyomta a huszonöt forintot. De kikötött valamit.

— Ugyan mit? — kérdezték mind egyszerre.

— Hogy azután is foglalkozzam a gyerekeivel, ha a darabomat előadták.

Jót nevettek ezen a különös kikötésen a leányok, de a néni megjegyezte:

— Nincs ezen nevetni való, gyerekek. Hátha megbukik a darab?

— Az ám! — szontyolodtak el a leányok.

— Sőt hátha elő sem adják? — folytatta György, egy kissé elszomorodva.

— Igaza van György urnak!

Meglepődéssel néztek az ajtó felé. A nagy zajban meg sem hallották, hogy valaki kopogott az ajtón. Weisz úr lépett be.

— Ugy látszik, a mai szombat estére nem vártak engem?

— Dehogy nem, dehogy nem! Isten hozta!

— Tudják, miért késtem?

— Halljuk, halljuk!

— Egy előkelő uriasszony volt nálam. Férjhez készíti a leányát. Kitűnő varrónőt

keres, a ki a háznál varrjon. De mindjárt. A ki eddig ott varrott, hirtelen beteg lett. Ő nagysága nagyon bosszús, ideges. Bármennyit fizet. Mindjárt kegyedre gondoltam, Katalin kisasszony. Csak az a kérdés, nem kötötte-e le már a jövő hetet?

— Még nem.

— Ezer szerencse. Akkor hát irok holnap ő nagyságának. Hallatlan árt fizet. Két forint egy napra és fejedelmi koszt.

— Két forint és fejedelmi koszt! — kiáltott fel Etelka szörnyű komolyan. — Hallod, Katóka? Ezt el kell fogadni.

— Itt a czim, — nyújtott át egy névjegyet Weisz ur.

Katalin megnézte a névjegyet, aztán újra meg újra nézte.

— Milyen ismerősnek tetszik ez a név, — mondta inkább magának, mint a társaságnak.

— Nos, elmegy? Mondhatom, kitűnő ház. Özveggy Adorján Miklósné.

— Mintha már hallottam volna ezt a nevet, — mondta Katalin szórakozottan. — Hol... hol?...

— Én nem ismerem, — mondta Uzoniné.

— Hát mindegy, elmegyek! Köszönöm Köszönöm, kedves Weisz ur, köszönöm.

Tárczájába tette a névjegyet s azzal másra fordították a beszélgetést, de Katalin egész este szórakozott volt. Folyton a fejében motoszkált az Adorján név, nem tudott szabadulni tőle.

Hol is hallotta ezt a nevet?...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Adorján Margit.

Az ikrek már rég aludtak, György is lefeküdt, de Katalin még fenmaradt. Elévette ékszeres szekrényét, melyben leveleit tartotta s izgatottan keresett ezek közt egy levelet. Azt, a melyet még egy budapesti barátnőjétől kapott volt s melyben az meg is nevezte a leányt, kit Baróthy Kálmán feleségül akar venni. Most már bizonyosan tudta, hogy abban a levélben olvasta az Adorján nevet, csak látni akarta újra.

Valóban, nem csalódott. Ott volt a levélben a név: Özvegy Adorján Miklósné leánya, Margit. »Az apja — szólt tovább a levél — nemrég halt meg. Sokáig volt képviselő s gazdag földbirtokos volt az Alföldön, Margit egyetlen leány. Szegény Katókám! Sajnálak!«

— Mit olvasol, Katalin? Ugy belesápadt az arczod!

— Belesápadt? Igazán? Pedig nagyon mulatságos levelet olvastam. Egy régi levél,

mely most jutott eszembe. Tudod, — fordult hirtelen Györgyhez, — kinél varrok hétfőn?

— Ugyan kinél?

— A Baróthy Kálmán menyasszonyánál!

— Adorján Margitnál?

— Hát te ismered!?

— Olvastam az eljegyzést a lapokban, — mondta György zavartan.

— És te nem szóltál nekem!

— Nem akartalak felizgatni....

— Felizgatni! Azt hiszed, izgat ez engem!

Ó nagyon csalódol! Nagyon csalódol! — ismételte Katalin.

De hiába akarta mutatni az ellenkezőt, izgatott volt, arcza lázas pirban égett.

— És te elmegy oda? — kérdezte György félénken.

— Hogy elmegyek-e? Minő kérdés! Miért ne mennék el! Első a munka. A kötelesség. Aztán mit törődöm én azzal az úrral. Az az úr nem létezik rám nézve. Az az úr közönséges hozományvadász. Volt, nincs, meghalt nekem. Hallod? Meghalt. Talán nem is látom. Ő sem engem. És ha látom? Nem ismerem meg. Nem is ő rá vagyok kíváncsi. A menyasszonyát akarom látni!

— Katalin, ne menj el! Kérlek. Könyörögök, ne menj el!

— Elmegyek! Ne félts te engem. Természetesen, te azt hiszed, hogy még most is szeretem Baróthy urat. Mondtam már, hogy meghalt!

— Meghalt.... és mégis szereted.

Katalin erőtlenül hanyatlott ágyára. Alig hallhatóan mondta:

— Badar beszéd..... Diák beszéd..... Ne szólj az én dolgomba. Jó éjt!

György többet nem is szólt erről. Másnap Katalin feltünően sápadt volt, de kitért a kérdések elől. Varrógépje mellé ült, ebédhez is alig kelt föl, dolgozott egész vasárnap. Este ismét jókedvű volt, valóságos diadallal mutatta be legujabb remeklését, egy pár kedves tavaszi ruhát: az ikreknek. Nekik szentelte a vasárnapot.

Az éjet nyugtalanul töltötte, reggel korán kelt, rendbehozta az ikreket, s egyszerű fekete ruhájában indult özvegy Adorjánnéhoz, a ki a Józsefvárosban lakott saját egyemeletes házában. Dobogó szívvel ment fel a lépcsőn s most, hogy itt volt, pillanatnyi habozás fogta el: bemenjen-e, visszatérjen-e. De csakhamar erős elhatározással nyomta meg a villamos csengő gombját. Az ajtó kinyílt, a szobalány fogadta:

— A varró kisasszony?

— Az vagyok.

— Tessék kérem velem jőni. A nagyságos asszony épp most öltözik.

Bevezette egy udvari szobába, melynek ablakai tágas udvarra nyiltak. Az udvaron akáczfák, orgona-, jázminbokrok, középen szökőkút, körülötte teljes pompájukban nyiltak a májusi rózsák. Az egyik ablak közében állt a varrógép, mellette egy asztalon nagy halomban ruhaszövetek. Ezek mind ő reá várnak.

— Foglaljon helyet a kisasszony. A nagyságos asszony azonnal jön.

A szobaleány elment s Katalin kibámult a nyitott ablakon. Illatos levegő áradott be a szobába, mohón szivta a rózsa, az orgona meg a jázmin virágok illatát. Eszébe jutott a »volt« ősi ház. Mekkora kert veszi azt körül! Mennyi fa, mennyi virág van ottan! Vajjon sejtik-e itt, hogy egykor, még nem is oly régen, nagyuri kisasszony volt ő is s a meddig szeme eltekintett, övék volt minden, minden!

Merengésében az ajtó nyílása zavarta meg. Adorjánné jött be s vele Margit. Kedves, jó magyar képű asszony volt, negyvenötévesnek látszó, bár lehetett már idősebb is. Mellette a leánya: karcsu, magas alak, nevető arcz, beszédes szemek, ráírva a fiatalság, s a leányéletben legszebb időnek, a menyasszonyságnak boldogsága! Oly üde volt, mint a harmat,

s szép, ragyogó szép, mint egy rózsza, mely épp most nyílt ki, piros hajnal hasadtán!

Katalin lelkében megszólalt egy hang: vigyázz, vigyázz! Most légy erős, Katalin, most!

Erős volt. Elnyomta a lelkében háborgó vihart, szerényen, szinte alázatosan csókolta kezét a nagyságos asszonynak, aztán meghajtotta magát Margit előtt.

— Isten hozta, kisasszony, — fogadta Adorjánné. — Weisz úr annyira feldicsérte kegyedet, hogy már igazán kíváncsi voltam.

— Én is, — szólt közbe Margit s kezét adott Katalinnak. — Hallottam, hogy a kis hugait maga tartja el. Igaz?

— Igaz, kisasszony. De nem oly nagy dolog ez.

— Na, én nem volnék rá képes.

— Ó, dehogynem. Egyébként, Isten őrizze meg ettől a kisasszonyt.

— Köszönöm, de én egyetlen leány vagyok.

— Igen, egyetlen leány....

Eközben Adorjánné kibontotta a csomagokat, melyekből nagy végekben gurultak ki a pompás szövetek, s ezzel a ruhakészítésre terelődött a beszélgetés. Alaposan meghányták-vetették, hogy mi mindent kell csinálni Katalinnak: háziruhákat, pongyolákat, sőt egy

pár utcza ruhát is. Lesz itt egy hónapra való munkája.

— De míg ezeket el nem végzi, úgy-e nem megy máshoz, kisasszony?

— Ha a nagyságos asszony meg lesz elégedve a munkámmal, nem.

— És június közepére kész lesz, úgy-e, kedves kisasszony? No, lám, nem is tudom a nevét.

— Katalin a nevem, kisasszony.

— Milyen komoly név. Margit nem olyan komoly.

— Ó, épp olyan komoly, csak szebb név.

— Igazán? Szebb?

— Mondhatom, hogy szebb. Nagyon illik kegyednek ez a név.

— Ezt a vőlegényem is sokszor mondta. Apropos, mama, mit hagyunk hátra a vőlegényemnek? Hol talál meg? — fordult az anyjához.

— Majd megtalál valamelyik váczi-utcza boltban. Különben legjobb, ha bevár. Ő csak dél felé jön s akkorra mi már visszajövünk.

Katalin mértéket vett s szabásnak látott. Adorjánné a leányával tíz óra tájban bement a belvárosba. Hallotta, a mint a hintó kigördült a kapu alól. A szive hangosan kezdett dobogni, a keze reszketett. Valami azt

sugta neki, hogy nemsokára látni fogja Kálmánt. Talán előtte is fog állani, beszél majd vele. Minden lépésre, a mit a folyosóról hallott, összerezzent s ijedten tekintett az ablak felé. Aztán úgy megkönnyebbült a szive, ha valamelyik cseléd haladt el az ablak mellett.

Keservesen megbánta, hogy ide jött dolgozni. Szemrehányást tett magának, hogy nem annyira daczos, mint gyöngye volt, mikor arra határozta magát, hogy idejön s nem ott van az igazság valóképpen, hogy nem félt a Kálmánnal való találkozástól, hanem ott, hogy kivánta. Igen, igen, még egyszer találkozni akart, még egyszer beszélni akart vele. Talán azért, hogy a szíven könnyítsen, szemébe mondván Kálmánnak újra, de most már erősebben, hogy ki s mi ő. S a mint erre gondolt, büszkén emelte föl a fejét, bátran nézett az ablak felé. Most már várta, erősen várta, hogy jőjjön. Sohasem érezte magát ily erősnek, ily bátornak. A keze még egy kicsit reszketett, de ezt a túlságos munka következésének vette, a szive helyén volt.

— Ah! jön!

Csaknem hangosan kiáltotta el magát s diadala biztos érzetében várta a következőket. Láttá Kálmánt, a mint ragyogó arcczal, boldogan, elhaladt az ablak mellett.

Mintha egy fejjel még magasabb lett volna, mint azelőtt. Testének tartása előbbkelő, járása biztosabb, mint valaha. Sötét szürke kabátján égő piros rózsa pompázott, kezében pedig egy szekfűbokrétát himbált könnyedén.

Hallotta a szavát:

— Itthon vannak?

— Bementek a városba, de már nem-sokára hazajőnek, — felelt a szobaleány.

Elindult a szalon felé, de menetközben bepillantott az udvari szobába, melynek ajtaja félig nyitva volt. Láta, hogy egy leány ül az ablak közelében, de nem ismerte meg Katalint, ki épp a gép fölé hajolt e pillanatban. Nem állhatta meg, hogy be ne tekintsen az ajtó nyílása közt. Épp akkor emelte fel a fejét Katalin s közönyösen, idegenül nézett Kálmánra.

— Katalin! Te itt! — hebegte Kálmán.

Nyugodtan, csaknem fagyasztó hidegséggel mondta Katalin:

— Itt.

— De itt....

— Mi különös van ebben? Talán nem tudod, hogy szegény varróleány vagyok? Ma itt, holnap ott dolgozom. Véletlenül most éppen a te menyasszonyodnál kaptam munkát. De légy nyugodt, kedves cousin, én meg nem

háborítlak boldogságodban. Mert remélem — s merőn nézett Kálmánra — boldog vagy?

— Kegyelem! Katalin! Kegyelem! Minden szavad föl.

Katalin csodálkozva nézett Kálmánra.

— Te kegyelmet kérsz tőlem? Miért? Ugy látszik, mindent elfeledtél. Látod, én mindenre világosan emlékszem.

— Katalin....

— Hisz még nem is oly rég volt, te azt hitted, hogy én gazdag leány vagyok. Sejtemed sem volt arról, a mit én már tudtam, hogy apám rövid időn tönkre megy. Mondtam neked: Kálmán, feloldlak szavad alól, én szegény leány vagyok. Szegény fiú vagy te is. A te apád gazdagsága is csak látszólagos. Aminek egykor, mikor még serdülő gyerekek voltunk, annyira örültek a te szüleid is, az a szép ábránd, hogy egymásnak nevelnek minket, lassanként foszladozni kezdett. Látom, mondtam én, hogy szüleid tiltanak tőlem, mert ők jól tudják, hogy én szegény vagyok s rajtok és rajtad csak gazdag házasság segít. Te hevesen tiltakoztál. Nem és nem! Történjék bármi, egymásé leszünk Dolgozni fogok! Tudtam már akkor, hogy pillanatnyi felhevülés volt ez nálad. Vagy nem adott igazat a jövő? Te hallgatsz, Kálmán.... Aztán jött az a szörnyű téli nap, mikor az

apám az én édes, drága jó anyám helyére ültetett egy közönséges teremtest. Új remény éledt benned, az esküvő után való nap megjöttél Budapestről, egyenesen hozzánk. Azt hitted, a mostoha megmenti az apámat a bukástól, tehát ismét gazdag vagyok.

— Nem gondoltam arra....

— Arra gondoltál, Kálmán, ne tagadd! Te azt mondtad: ne komédiázz, Katalin, a szegénységgel. Gazdag vagy, tudom. Vagy nem volt meg az esküvő?.... Szörnyű világosság gyult agyamban. Beláttam a lelkedbe, Kálmán! Beláttam és megborzadtam. Elöttem állottál teljes silányságodban, nyomorultságodban. Fogadtad, hogy dolgozni fogsz: nem volt rá erőd, tovább folytattad könnyelmű életedet, nem törődve, hogy örvénybe rántod apádat is s csak akkor jutottam ismét eszedbe, mikor azt hitted, hogy házunk felett elvonult a fergeg. Te azt hitted, hogy én gazdag vagyok újra, s én mindjárt mondtam: csalódol. A mostoha megmenti a birtokot, de a maga, az ő gyermekei részére! Nem volt igazam? Nem úgy történt?

— Ugy történt, ugy....

— Bálba készült a mostohám az ő édes leányával. Az első bál.... Hallod, Kálmán? Az első bál lett volna az nekem!

Az nap tudtam meg, hogy a birtok, a kastély már nem az apámé. Hogy ő is, mi is, a gyermekei, kegyelemkenyéren élünk. És nem volt egy erős kar, mely megfogjon s kivezessen a házból! Hogy én kegyelemkenyéren éljek! Én! Szentpáli Katalin! Fordulhattam volna-e tehozád: segíts, Kálmán, fogd meg a kezemet! Egyedül, hallod? egyedül indultam a nagy világnak a sötét téli éjszakában. Te a bálban voltál. Te éretted vitték oda a mostoha testvéremet.... Azt tudtam, hogy felsülnek. Hogy te azt a leányt nem veszed el. De azt hiszed, balzsam volt ez az én szivemre? Mit bántam én akkor: veszed, nem veszed. Én akkor csak egyet tudtam: két nap óta kegyelemkenyéren élek, a mostoha kegyelemkenyerén. Tőle magától tudtam meg, ő vágta arczomba. Ó, hogy égett az arczom!.... Alig tudtam megvárni, míg bemennek a városba. Összeszedtem holmimat és azzal az ürügygyel, hogy én is bálba megyek, mint a mesebeli Hamupipőke, kocsiba fogattam. A bálház előtt vitt el a kocsi a vasut felé. Lehallatszott a zene...: Láttam a tánczó párok árnyékait, amint elsuhantak az ablakok mellett. Köztük voltál te is, Kálmán! Majd megszakadt a szivem....

Kálmán megsemmisülten állott Katalin előtt. A dali szép fiatalember alakja összeesett

s oly szánalmas alak volt e pillanatban, hogy Katalin önkéntelen azt kérdezte magától: és ezt az embert szerettem én?

— Katalin....

— Akarsz valamit mondani, Kálmán?

— Bocsáss meg! Nem tehettem másként!

— Tudom, tudom! Te, az erős férfi, megijedtél a küzdelemtől, én meg, a gyöngé fiatal leány, idejöttem ebbe az idegen világba, munkát kerestem és találtam! Az első nap! Mindjárt találtam. Egy tüvel tartom el kicsi hugaimat, segítem az öcsémet! Oh Istenem, de jó vagy! Megsegítettél! Nem hagytál el!

— És én.... mily nyomorult vagyok! Megvetsz, úgy-e?

— Nem, Kálmán. Egyszerűen: sajnállak. Végre is, nem tagadom, egykor szerettelek....

— Én most is szeretlek, Katalin! Tied a szívem! De lásd, mit tegyek! Apám tönkrement....

— Mondjad: tönkretettem.

— Tönkretettem. A képviselőség....

— Még jobban tönkre tett. De hát képviselő vagy, főispán fia vagy, s ez valami. Szegény leány! Őt is sajnálom. Nem cserélnék vele, Kálmán!

Büszkén, boldogan mondta ezt. Arcza, szeme ragyogott.

— Katalin! ne kinozz! Ha tudnád, mennyire szeretlek s mily nagy lelki gyötrelmemnek ez a házasság!

— Hazudsz!

— Nem hazudok, Katalin! Nem!

Szilaj erővel ragadta meg a leány kezét. Forró csókokkal halmozta el. Katalin arcza tűzbe borult, harag, szégyen, gyűlölet: mind ott lángolt arczán. Indulatosan lökte félre Kálmánt.

— Nyomorult! Gyűlöllek! Megvetlek!

E pillanatban megnyílt az ajtó. Egyszerre lépett be anya és leánya, mindkettő halottra váltan. Egy végtelenül megvető pillantást vetett vőlegényére a menyasszony, némán mutatott az ajtóra, aztán zokogva borult a nyakába Katalinnak. Csókolta hosszan, sokáig, s mondta újra meg újra:

— Te jó, te drága, te szent!

Adorjánné gyöngéden simogatta a két leány fejét s könnyes szemmel mondta: szegény gyermekek, szegény gyermekek. Mi lesz veletek.... Boldogtalanok vagytok mindaketten....

— Nem! Nem! — kiáltott fel lelkesülten Katalin — csak most leszünk igazán boldogok!

E pillanatban Margit hevesen kapott a melléhez, szilaj haraggal rántotta le onnét a

pompás bokkrétát, mit előző nap kapott Kálmántól. Ledobta a földre, eltiporta.

— Igaza van Katalinnak! Csak most leszünk igazán boldogok.

Karon fogta Katalint s bevezette a szalonba. Olyan szeretettel simult hozzá, mintha édes testvére lett volna.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A fészek.

Az özvegy lakásának közvetlen szomszédságában volt egy két szobás udvari lakás: ez megürült novemberre s Katalin ezt bérelte ki. Már a nyár folyamán bérelhetett volna lakást, de amint megtudta, hogy éppen a szomszéd lakás üres lesz novemberre, nem is gondolt arra, hogy más házban keressen lakást. Kimondhatatlan nagy volt az öröme, hogy Etelkák közelében maradhat, jóformán együtt lehetnek egész nap, együtt dolgozhatik Etelkával, kit lassankint bevezetett a ruhaszabás titkaiba. Napról-napra több megrendelést kapott, már-már ketten is alig győzték a munkát, s Katalin azon gondolkozott, hogy egy varrólányt fogadjon fel, a ki nála dolgozzék: Különösen Adorjánné és leánya valóságos lelkesedéssel ajánlották minden ismerősüknek Katalint s Margit, mióta megismerte Katalin történetét, nem is beszélt róla másként: az én Katókám. Dolgoztassatok az én barátnőmnél, — mon-

dogatta az ő barátnőinek, — épp oly uri leány, mint mi, csak — szegény.

Az Adorjánné házában lefolyt jelenet megértése végett tudni kell, hogy Adorjánné és Margit véletlenül fültanui voltak csaknem az egész párbeszédnek, mely Kálmán és Katalin közt lefolyt. Adorjánné lakásának két előszobája volt s alig hogy Kálmán belépett az egyikben, ők is beléptek a másikon s épp átakartak menni az udvari szobába, melyben Katalin dolgozott, mikor meghallották a meglehetősen hangos párbeszédet.

Margitra nézve nem volt oly súlyos a csapás, mint azt Katalin az első pillanatban hinni vélte. Nem annyira a szívére, mint édes anyjára hallgatott, mikor Kálmánnak igent mondott. Azok közé a különben meleg szívű, de tulságos okosan nevelt leányok közé tartozott, a kik a jövődöbélínél első sorban azt nézi, minő társadalmi állást foglal el. Előkelő, régi családból való-e, előkelő-e a megjelenésében, szerepel e a társaságokban, a közéletben s ha még hozzá megnyerő külsejü: mindezt elégnek vélik a boldog házasság életre. Margit csupa tetszetős külső tulajdonságokat talált Kálmánban és, alig tizenhétéves leány lévén, sokkal felületesebben gondolkozott, semhogy Kálmán belső világa

különösen érdekelte volna. Meg volt győződve, hogy Kálmán szereti őt, ha nem is valami lángoló szerelemmel, de valahol egy társaságban azt hallotta, hogy »ez ma már nem divat« s ő megelégedett Kálmán köznapi, üres bókjaival.

Nem érezvén Kálmán iránt mélyebb szeretetet, sokkal jobban sajnálta Katalint, mint magát. Sőt örült, hogy még idejében megismerkedett Kálmán multjával. Igaz, hogy az eljegyzésük már nyilvános volt, de végre is nem ez az első mátkaság, mely szétment. Hosszabb időre elutazik a mamájával, elfeledik a felbontott mátkasággal járó kellemetlenségeket s majd eljön az *igazi*, a ki boldoggá teszi őt, a ki méltó lesz ő hozzá. Vigasztalást, erőt meritett Katalin sorsából, kit, ime, nem tört meg szegénység, nem tört meg a gyermekkori eszményképében való nagy csalódás; a kiben van erő lemondani, feledni és a ki képes egész lélekkel csak egy czélt szolgálni: fészket rakni övéinek.

A két leány kitérte szívét egymásnak s ez időtől kezdve igaz barátság kapcsolta össze szívüket. Margit nem szegény varrónőt látott ezentul Katalinban, de barátnőt, a ki épp oly előkelő családból való, mint ő s a kit, ha eljön hozzá és vendégek vannak náluk

büszkén, boldogan mutat be: Szentpáli Katalin, az én legkedvesebb barátnőm.

Katalinnak, mikor nagyjában kész volt a fészekrakással, Margit volt az első látogatója. Vele jött az édes anyja is. A kis szobák még meglehetősen üresek voltak, de megvoltak a legszükségesebb butordarabok: asztal, néhány szék, három ágy, egy ruhatartó szekrény, egy tálas. Nem készpénzzel, hanem részletfizetésre vették, Weisz ur jótállása mellett, a ki valószínűleg kiereszkolta, hogy, ha másként nem, legalább így segítsen a fészekrakásban. És megvolt a legszebb butordarab: az új varrógép is. Mert eddig még az Etelka varrógépén dolgoztak. Ámbár ezután is szükség volt erre. Annyi volt néha a munkájuk, hogy mindkét varrógép zakatolt egész nap, egész este. A konyha? No, az igazán szegényes volt egy kicsit.

— Megengeded, Katalin, — kérdezte Adorjáné, — hogy küldjek egy pár konyhaedényt?

— Ó, kedves néni, elég nekünk ez is. Kevés edényben megfőzhetjük a mi ebédünket, vacsoránkat.

Épp akkor ért haza György, a téli kabátja alatt valamit roppant gondosan rejtegetvén. Zavartan izgett-mozgott, szeretett

volna titkon megszabadulni a rejtegetett valamitől, de abban a pillanatban, a mikor lehajolt, hogy kezet csókoljon Adorjánnénak, a titkos valami lecsuszott a kabát alatt, zsupsz! le a konyha földjére.

Három fakanál volt, meg hat evőkanál.

György roppant zavarral kapkodta fel a kanalakat, de hirtelen lehajolt Adorján Margit is, ő is felkapott egy fakanalat s kómikus komolysággal megforgatta a levegőben, mint egy kardot.

— Ez ám a kard! Ez a mi fegyverünk!

Szegény György irult-pirult, szeretett volna a föld alá sülyedni a kanalakkal együtt.

— Talán csak nem szégyenli, kedves György! — mondta Adorjánné. — Lássá, ez oly szép magától, hogy segít Katókának.

György megindultan csókolt kezet Adorjánnénak.

— Igen, ez nagyon szép öntől, Szentpáli, — mondta Margit is komolyan, bensőséggel s kezet adott Györgynek.

Az ifju keze megremegett s a mint megfogta a leány kezét, valami csudás érzés járta át egész valóját. Katalin észrevette ezt, látta György arczán a változást s hirtelen bevezette az ő nappali szobájukba a vendégeket.

— Tudod, Katalin, mi hiányzik még? — kérdezte Margit.

— Nagyon sok minden hiányzik itt még, Margitom.

— De mégis?

— Nem tudom kitalálni.

— Egy íróasztal.

— No, azt majd Györgynek kell megvenni.

— Nagyon későn lesz az, — jegyezte meg György.

— Ki tudja? Hátha előadják a népszinművét?

György szemrehányólag nézett Katalinra.

— Katókám... Miért árultad el?

— Ó, Katókának nincs titka előttem, — mondta Margit.

Egy hét sem mult el Adorjánék látogatása után, egy pompás íróasztalt hoztak Katalin lakására. Katalin is, György is nagy zavarban volt, nem tudták, mitévők legyenek. A hordár egy levelet adott át Györgynek. Adorjáné névjegye hullott ki a boritékból. A névjegyen néhány sor volt:

»Kedves Szentpáli,

Fogadja tőlem szívesen ezt az íróasztalt. Irjon rajta szebbnél szebb dolgokat. Özv. Adorjáné.«

Adorjáné kezeirása volt e levélke, de Margit lelke volt benne. Györgyöt mélyen meg hatotta e figyelem. Másnap sietett Adorjánéhoz megköszönni a kedves ajándékot. De e látogatást megelőzőleg fönt járt a népszínház igazgatójánál is. Hetekkel azelőtt átadta volt népszinművét az igazgatónak, ki mosolyogva vette át a kéziratot.

— Jól van, fiatal barátom, hagyja itt, elolvastatom.

S föltette a kéziratot egy roppant nagy csomó kézirat tetejére. Ezek mind népszinművek voltak, többnyire fiatal emberek kísérletei.

— Nagyságos uram...

Az igazgató idegesen vágott közbe:

— Ne nagyságoljon! Ma mindenki nagyságos, még a grájzléros is. Pesti gyerek?

— Nem, igazgató ur. Székelyföldről való vagyok.

— No lám! Tudja, kiket illetett meg Erdélyben a nagyságos czim?

— A fejedelmeket.

— S ime, a pesti levegő már önt is megrontotta. Remélem, a nyelvét, a stílusát nem.

— Olvassa el szerény művemet, igazgató ur.

Az igazgató lekapta a népszinművet, belepillantott s az első oldalon végig futott. Aztán letette az asztalára a kéziratot.

— Egy hét múlva jőjjön el, fiatal ember. Hány éves?

— Tizenkilencz.

— Tizenkilencz... Akkor irtam én is az első szinművet.

— Istenem, — fohászkodott György, — ha az enyém csak felényire sikerülne úgy!

György érthető izgalommal várta a napot, melyen újra megjelenhet az igazgatónál. Szivdobogva lépett be ahhoz az emberhez, kiről annyi szépet hallott, a ki oly sok fiatal íróat vezetett be az irodalomba. Hátha őt is szárnyára veszi?

Az igazgató az asztal mellett ült és olvasott, mikor György belépett. Az ő szinművét olvasta.

— Éppen jókor jön a bűnös! — fogadta az igazgató. — Üljön csak le, az utolsó oldalon járok, mindjárt kimondom az ítéletet.

Ez a pár percz egy örökkévalóság volt a szegény fiúnak. Egész testében reszketett, érezte, hogy hol lángba borul az arcza, hol elsáppad.

Egyszerre csak az igazgató fölkel az

asztaltól, egyenesen Györgyhez ment, kezét adott neki:

— Üdvözlöm, fiatal ember. A színművében nagy hibák ölelkeznek nagy erényekkel. Elő fogom adatni.

— Előadatja!? Istenem!

— Elő. Hanem előbb újra csinálja hasonfelét, azon a csapáson haladva, melyet im megmutatok önnek. Figyeljen ide.

Jó két óra hosszát tartó előadás volt ez, tele egy nagy író s egy erős gyakorlati érzékű ember tudásával, tapasztalataival. Szentpáli néma csodálattal hallgatta a mester szavait.

— Megértett? — kérdezte az előadás végén az igazgató.

— Megértettem. De azt hiszem, egész más színművet írok a most hallottak után.

— Az nem baj, csak jó legyen.

Mikor György indulóban volt, az igazgató megállította.

— Várjon csak, fiatal ember. A nevéből ítélve előkelő családbéli ifju.

— Az vagyok.

— Tehát kap hazulról segítséget?

— Semmit.

— Szegények a szülei?

— Apám tönkrement földbirtokos.

— Kérem, akkor legyen teljes bizalommal hozzám. Ha netalán szüksége volna egy kis pénzecskére addig is...

— Nagyon, de nagyon köszönöm, igazgató ur. Nővéremmel megkeressük a mindennapit. Tudok várni, míg a darabomat előadják.

Hálás szívvvel, boldogan búcsuzott el az igazgatótól. A sötét lépcsőn szinte lebukott, oly sietve szaladt lefelé. Kint nehéz, fojtó köd borult az utczára, de ő neki most ragyogó színes pompában tündökölt az egész világ. A tolongó emberáradatban több szomorú arcot látott s csodálkozva nézett ezekre. Hát nem örül az egész világ?

Csaknem szaladva ment haza. Nem volt képes addig Adorjánékhoz menni, míg Katalinnak a nyakába nem borul: Katóka, elfogadták a darabomat!

Katalint, mint rendesen, a varrógép mellett találta. Csöndesen a háta mögé sompolygott s mielőtt Katalin hátra tekinthetett volna befogta a szemét.

— Gyuricza!

— Ohó! Nem Gyuricza. György!

Elvette kezét Katalin szeméről, elébe állott, kómikus pózba vágta magát, kidüllesztve mellét, magasra emelve fejét:

— Kisasszony, ugy nézzen reám, hogy mától kezdve György vagyok.

— Honnét ez a jó kedved?

— Nem olvasod le arczomról?

Katalin hitetlenül nézett Györgyre.

— Talán... a darabot...

— Elfogadták!

— György! György! Édes testvérem!

Egymás nyakába borult a két testvér és sirtak sokáig, sokáig, végtelen nagy boldogságukban.

Jöttek haza az ikrek is. Az egyiket Katalin kapta föl, a másikat György, ölelték, csókolták őket.

— Elfogadták a népszinművet, halljátok, fruskák?

A kis lányok ujjongva szöktek György nyakába, kicsi szivük megtelt édes örömmel. Még nem értették, de érezték, hogy valami nagy, rendkívül nagy dolog történt most s nem találták helyüket a szobában.

— Hanem most eredj Adorjánékhoz, — figyelmeztette Györgyöt Katalin. — Nini, el is feledtem, — fordult az ikrekhez, — hoztatok-e kenyeret meg húst?

— Az ám, erről megfeledkeztünk, — mondta Jolánka s könyves táskájából kihúzta a papirosba göngyölgetett — karmonádlit.

Az Erzsike táskájából egy jó nagy darab pékkenyér került ki. Így hozták haza az ikrek mindig a szükséges élelmi szereket a könyves táskájukban.

— De ma jó vacsora legyen ám, — mondta György. — Majd hozok én »felvágottat« is. Te Katóka, hívd át a néniéket is.

Azzal elszaladt Adorjánékhoz.

Adorjáné otthon volt, Margit is. Az özvegy, mielőtt György szólhatott volna, kedves szeretetreméltósággal akadályozta meg a hálálkodásban.

— Az asztalt jött megköszönni, tudom, de nem engedem. Különben is nem az én érdemem, Margité volt az eszme.

— Felséges eszme, — mondta György meghatottan. — Kisasszony...

— Irt már rajta?

— Egy levelet.

— Kinek?

— Az édes apának. De már holnap irok egyebet is rajta.

— Szinművet?

— Azt kisasszony. Ujra irom az első szinművemet.

— Talán nem jó?

— Nem lehet nagyon rossz, mert az igazgató elfogadta előadásra.

— Elfogadta! Ó, de nagy öröm!

— Elfogadta, hanem hibákat is talált benne. De kijavítom, — mondta lelkesülten György — s hiszem, hogy az fényesen sikerül nekem azon az asztalon!

— Adj az ég! — rebegte Margit megindult hangon.

— Képzelem, mily boldog Katóka, — mondta Adorjánné. — Szeretném ma látni. Otthon lesznek este?

— Istenem, hol lennénk mi?

— Hát akkor mi is ott leszünk teára. De mi visszük ám a teát. Értette, György, ne merjen venni teát!

György elmosolyodott, üres tárczájára gondolván.

— Biztosithatom, hogy nem veszek. Hanem ha a darabomat előadják, akkor én veszem ám a teát. Megengedik?

— Sőt megköveteljük!

Elbúcsuzott a hölgyektől, utközben egy kis felvágottat meg sajtot vásárolt s haza érve, édes izgalommal készültek a mai estére. Uzoniék is áthozták szerény vacsorájukat, s egyszerre csak tele volt az asztal izletes enni-valókkal. György széles jó kedvében mindegyre támogatta az asztalt, nehogy letörjék a gazdag vacsora alatt.

Alig végezték el a vacsorát, jött Adorjánné is Margittal, a kiknek eljöveteléről György szándékosan nem szólt Katalinnak.

Valóságos ünnepi estté avatódott ez az est. Adorjánné csak teát jelzett, de elhozták annak minden tartozékát gazdagon. Pompás teasütemény, rum, de még cukor is került ki abból a nagy csomagból, melyet az özvegy maga hozott fel bő köpenye alatt. Végtelen nagy boldogság ragyogott az arczokon, könnyek csillogtak a szemekben: az igazi, zavartalan boldogság édes könnyei.

Ha meg lehetne állítani ezt az estét s ennek a nagy, szertelen nagy boldogságnak soha, de sohasem lenne vége!

Siker.

György serényen munkának látott, jóformán újra irta az egész darabot. De ez a munka mégis eltartott egy hónapot s nagy szomorúságára lekészt vele a téli szezonról. A tavaszi szezonban meg, mikor meg a színházjáróközönség a nyaralásra kezd készülődni, az igazgató nem akarta adadni.

— Hagyjuk az ősze, — tanácsolta az igazgató.

Igy maradt el a darab színrehozatala a következő szezonra. György azonban, bár kezdetben leverte, hogy egész évvel hátrább esik művének előadása, nem békétlenkedett. Bizonyos volt már abban, hogy színre kerül darabja s új darab írásán járatta esztét. A délelőtti órákban pontosan eljárt az egyetemre, a déli órákban a Weisz úr gyermekeit tanította, délután egy napilapnál dolgozott, hová a színház igazgatójának ajánlatára vették föl, este pedig, míg Katalin varrott, új darabján, egy történeti drámán dolgozott, melylyel pályázni

készült az Akadémiánál. Lázás sietséggel írta e művét, be akarta fejezni októberig. Akkor kellett megkezdenie az egyéves önkéntesi szolgálatot. Szerette volna hátrább tolni ezt az esztendő, de aztán mégis meggondolta a dolgot s jobbnak találta, ha most esik túl az önkéntességi szolgálaton. A lap, melynek munkatársa volt, erre az évre is biztosította neki fizetése felét (60 frt volt az egész fizetése), de Weisz úr erre az esztendőre is fizette az ő huszonöt forintját s így biztos volt a felől, hogy nem szenved szükségét pénzben a katonáskodás alatt, sőt járulhat is valamivel a háztartáshoz. A darab sikerének reményében pedig egy nagyot gondoltak s szeptemberre felhozták Kornélt is, ki akkor már serdülő ifju volt, a gimnázium hatodik osztályát járta.

Lassanként megtelt a két szobácska és konyha, minden hónapban került valami újabb szerzemény s most már szinte nyugodtan néztek a jövődőbe a fészek lakói. Terhes, nagy munkát végzett Katalin, de vele volt az Isten, a munka el-elfárasztotta, de nem meritette ki, munkabíró erejéről csodákat regéltek az ismerősei. Hazulról is jó hirt kaptak, a mi nagy mértékben táplálta kedvöket, erejököt. Az apjokat csakugyan megválasztották főszolgabírónak, s most már abban a helyzetben volt, hogy

segithette volna őket időnként, de Katalin mindig módját tudta ejteni, hogy gyöngéden visszasutasítsa a segítséget.

»Mindenünk megvan, a mi kell, édes apa, irta újra meg újra Katalin, te csak tartsd magadnak a fizetésedet. A fő, hogy nem élsz többet kegyelemkenyéren.«

Mióta Szentpáli hivatalt kapott, a mostoha is előnyösen megváltozott s a nyár folyamán egyszer hívta is haza a Szentpáli gyerekeket, hogy töltsék otthon a nyarat. Megköszönték a figyelmet, de egyik sem ment haza. »Ide köt a munka« — irta mostohájának Katalin.

Ez volt hozzá az első levele. Rövid levél volt, néhány sor, de úgy volt megírva, hogy a mostoha sem találhatott benne semmi bántót.

Ősz felé Róza irt Katalinnak: meghívta az esküvőjére.

»Felejtsd el a multat, Katalin, s jere el az esküvőmre. Ne félj, nem Baróthy Kálmán a vőlegényem: kiábrándultam belőle. (Katalin gondolatban sok kérdőjelt tett a »kiábrándultam« szó után.) Vőlegényem kedves, csinos fiatal ember (ez a fő, jegyezte meg magában Katalin), gazdag (ez még főbb), hisz te ismered: Patakfalvi Géza, aljegyző. Mondhatom, hogy nagyon boldog vagyok.«

— Hála Istennek, — mondta őszinte szívvvel Katalin.

Meleg sorokban gratulált Rózának és sajnálattal írta, hogy nem mehet le az esküvőre, mert őt — leköti a munka, egy szabad napja sincs.

De nemsokára ő küldött meghívót Rózának és anyjának a György darabjának előadására. November közepére tüzték ki a darabot s Katalin nem állhatta meg, hogy, értesítvén erről az apját, egyben a mostohát és Rózát is, most már Patakfalvi Gézániét meg ne hívja a premiére-re.

Be jó lett volna most részt venni a dicsőségben, az ünnepeltetésben! Fölmenni Budapestre s hallani a színházban, a mint mondják: ime, a szerző anyja! De hátha éppen az ellenkezője történnék. Ha ujjal mutatnának rá: ez az az asszony, ki miatt Katalin elhagyta a szülei házat, a ki miatt elhagyták a többi testvérei is mind. S na lám, most idejön és részt követel a dicsőségből.

Nem volt bátorsága, bár nagyon, de nagyon szeretett volna köztük lenni, hogy Budapestre menjen, pedig nagyon hívta a férje is. Maga Szentpáli is vegyes érzelmek közt indult utnak. Nem tudott ellentállani a váagnak, hogy lássa gyermekeit, lássa fiának dicsőségét, de más felől

lelke nem volt nyugodt, bántotta a közelmúlt emléke. Nem tagadhatta, hogy tőle a gyermekei elzüllódhattak volna, tehetetlenül nézte, mint röpülnek ki egymás után az ősi hajlékból, s ha még sem züllöttek el, abban neki semmi, de semmi érdeme sincs. Félt előre a pillanattól, mikor majd jönnek az emberek és megrázzák a kezét, gratulálják a fia sikeréért. És hallja majd dicsérni Katalint, a ki fészket vert az ő gyermekeinek....

A színház szorongásig tele volt. A lapok eleve felköltötték a közönség érdeklődését.

A szerző — írta egy lap — még nagyon fiatal ember. Tüzér-önkéntes. Árva fiú, ki nővéreivel a bérczes Erdélyből szakadt ide s legidősebb nővérével együtt vertek fészket kicsi testvéreiknek s maguknak. Az egyik tollal, a másik túvel keresi meg a mindennapit.

Mielőtt a függönyt felhuzták, minden szem a Katalin páholya felé irányult. A páholy egyik oldalán Szentpáli ült, a másik oldalán Katalin, közből az ikrek fehér ruhában s hátuk mögött Kornél. György a kulisszák mögött volt, ott várta izgatottan első művének sorsát s csak az első felvonás végén szaladt fel a páholyba. Katalin páholya mellett, jobbra és balra, egyik páholyban Adorjánné ült Margittal, a másikban Uzoniné Etelkával és Weisz úrral.

Milyen izgatottak voltak mind! De felgördült a függöny s im jelenetről jelenetre felhangzanak a tapsok, háromszor-négyszer ujjazák Blaháné nótáit, színészek és színésznők kedvvel, lelkesedéssel játszanak, mintha tudnák, hogy két fiatal, sokat szenvedett lélek boldogságát tartják a kezükben. Mikor az első felvonás után leesett a függöny, tapsvihar zúgott fel a nézőtéren, hívták a szerzőt szakadatlan, de hiába huzzák fel a függönyt, a szerző helyett a szereplők jelentek meg. Ezek vették át a pompás koszorúkat és bokrétákat is, a melyeket a szerző részére az orchestrumból nyújtottak fel.

— Szerző! Szerző! Szerző! — zúgott fel újra meg újra, s csak nagy későn vette észre a közönség egy része, hogy a szerző egy első emeleti páholyból hajtogatja magát — tűzérönkéntesi ruhában. A közönség ekkor a páholy felé fordult s perczekig éljenezte a daliás tűzérönkéntest. Katalin az ikrekkel egy kissé hátrahúzódott, az ő örömének nem volt szava. Átölelte az ikreket és sirt, és sirt....

A második felvonásban fokozódott a színmű hatása s különösen szép, tiszta magyar nyelve elbájolta a közönséget s a mi ritkán esik meg, a közönség nem mozdult helyéről, míg a harmadik felvonás után is le nem

gördült a függöny. Ujra látni akarták a szerzőt, ki megindultan hajlongott a közönség felé.

Közben a szinpadról felhozták a koszorúkat és bokrétákat. Mind abból a kis körből, az ő szűk körükből telt ki: bokréta és koszorú. Katalintól egy babérkoszorú, a szalagján: Gyuriczának a kis mama. Aztán még két babérkoszoru, az egyik Uzoninétól, a másik Weisz úrtól. És egy pompás nagy rózsabokréta. Vajjon ki adhatta ezt?

— Margit, Margit, — suttogta magában György.

A folyosón mind összegyűltek s együtt mentek vacsorára, melyre eljöttek mind a színésznők és színészek is, kik a darabban játszottak. Természetesen, ott volt az igazgató is. Ő mondta az első köszöntőt Györgyre és — Katalinra, a fecskepárra, mely a lerombolt fészek helyett, új fészket vert!

Melegség áradott ki a beszéd minden szavából, könnyben usztak a szemek. A beszéd elhangzása után az igazgató Katalinhoz fordult, hogy koczcintson vele.

— Boldog, úgy-e?

— Nagyon, nagyon boldog vagyok, — mondta Katalin. — Mindent elfeledtem, a mi bántott valaha!

HARMADIK RÉSZ.

Országos Széchényi Könyvtár

1877. MICA. 191A

Országos Széchényi Könyvtár

A fecskék kiröpülnek.

Megtollasodtak a fecskék, elébb egyszer-kétszer kiröppennek a fészekből, próbálgatják a repülést még gyöngé szárnyukon, aztán visszabujnak a fészekbe, egy kicsit még melegedni, erősödni. De egyszerre csak érzik erejüket, huss! fölszállnak a magas levegőégbe, nagy, merész ívet rajzolnak szárnyukkal és elrepülnek messze, messze földre....

Igy repülnek ki egyenként a Szentpáli-gyerekek is a fészekből, melyet a kismama vert számukra.

Ülvén varrógépje mellett Katalin, mélabús hangulat szállja meg lelkét, fel-felsóhajt: maholnap üres lesz a fészek. Leejti kezéből a munkát s átadja magát a merengésnek.

Hogy elröpült tiz év! Ki hitte volna, hogy ily gyorsan elröpül! Tiz éve, hogy elhagyta a szülei házat, tiz éve görnyedez a varrógépje felett. Ó, de megszokta, de megszerette ezt a lelketlen jószágot! Nem, nem lelketlen: eleven lélek, érző, meleg sziv lakozik

benne! Varázserő, mely által magához bilincseli őt s bár sorsa jobbra fordult, ime, nem tud megválni tőle.

A lakás üres. Katalin egyedül. Megelevenedik lelkében az egész mult. Édes anyja betegsége, halála. A szép ábránd lassú szertefoszlása. A mostoha. A tenger keserűség. A bús téli este, midőn elhagyja a szülei házat. Megreszket vakmerő vállalkozásának emlékétől. És múlik esztendő esztendő után. Minden él, virágzik, fejlődik körülötte; csak az ő arca lesz mindég haloványabb, ifjúság, szépség eltűnik lassanként, elfonnyad, mint egy virág... Györgyöt szárnyaira kapta már a hir, de hány-szor kellett új erőt, lelkeséget önteni belé, mert, hiába, nem mindig járt karöltve vele a siker, a dicsőség. Első művének nagy és zajos sikere megszédítette fejét, a mi nem csoda fiatal embernél s a mikor második darabja közepes sikert sem aratott s három előadás után levették a műsorról, betege lett a kudarcznak. Akkor történt, hogy Katalin zálogba tette minden ékszerét, a mi édes anyjáról maradt s magától csaknem megvonta a falatot is, csakhogy Györgyöt szórakozni küldhesse Olaszországba.

Keserves, szomorú idők voltak ezek. Az ő meghitt barátai előtt is eltitkolta nagy nyo-

morúságát, éjet nappá tett, dolgozott szakadatlan, most csak egy cél lebegett előtte: visszaszerezni György munkakedvét. Adorjáné felajánlotta a segítséget: gyöngéden visszatudasította. Ugyanezt tette Weisz úrral is. Aztán visszajött György, új szinmű tervével tért vissza, megújult kedélylyel, vidáman, nagy munkakedvvel, erős becsvágygyal.

Ő repült ki először a fészekből. Ő maga, Katalin munkálkodott azon, egész lélekkel munkálkodott, hogy György külön fészket verjen magának, de mikor György csakugyan kirepült fészkükből, majd meghasadt a szive. Eddig az övé volt, egyedül az övé. Lelkük, szivük egybeforrott. Együtt vitatták meg testvéreik sorsát, együtt vitatták meg György szinműterveit, ő volt Györgynek éltető lelke, buzdítója, csüggedésben bátorítója, s most im átadja egy más nőnek: te légy ezután az én testvérem őriző angyala.

Budapestre jövetelüknek hetedik esztendejében volt ez. György már három éve házas. Férje Adorján Margitnak.

Mondta akkor György:

— Katalin megtudsz-e bocsátani, hogy itt hagyom fészkünket?

Mondta Katalin:

— Akarom, hogy itt hagyd. Régóta tudom,

hogy szereted Margitot s szeret ő is téged igaz szerelemmel. Éretted várt, éretted utasított vissza annyi sok kérőt: Isten egymásnak rendelt, legyetek egymásé. Azért, hogy kiröpülsz a fészekből, veletek vagyok.

Mondta György:

— Ne csak lélekben légy velünk, jere te is, Katalin. Csukd be a varrógépet, nincs több szükséged reá.

— És az ikrek?

— Bizd rám. Kiházásítom őket.

— Azt te nem teheted, György. Mit mondana a világ, ha most mind a te nyakadra mennénk? Azt mondanák: a feleséged vagyónából tartasz el minket. Erről többet ne is beszéljünk, György. Az ikreknek diploma van a kezükben, szárnyukra bocsáthatom őket is maholnap. Tanítónő lesz Jolánka is, Erzsike is. Megélhetnek tisztességesen. Kornél is megél már a maga emberségéből, egy pár év alatt tán saját építészeti irodája lesz. Magam leszek tehát. Mit gondolsz, az a tű, mely oly sok ideig adott kenyeret nekünk, csak eltart egyedül engem?

— Magadban maradsz? Egyedül? Nem, ezt nem engedhetem!

Katalin mosolygott.

— Magamban.... Ne hidd, hogy egyedül leszek. Csak a függetlenségemet nem adom fel. Lásd, György, de szép lesz, ha majd erőm s munkakedvem fogytán — mert ennek is elkövetkezik az ideje — ma nálad, holnap Jolánkánál, holnapután Erzsikénél, azután Kornélnál leszek! Tudom én jól, hogy bármily boldogok legyetek, szükségem lesz reátok. S ha nem.... nos, akkor egyszerűen eltűnök a nagy mindenségben, mint a csillag, mely lehull az égről, eltűnik, hová — senki sem tudja. Fényére nincs többé szükség: lehull.

— Katalin!

— Te azt hiszed, üres érzelgés ez nálam. Ne hidd. Az életemnek egy célpontja volt: e ponthoz mindjárt eljutok. A magam személyére nem gondolok. Volt egy ábrándom: az szertefoszlott, elenyészett, új ábrándra szívem nem képes. Megvénültem, György.

— Megvénültél! Huszonöt évvel! A menyasszonyom huszonhárom éves. S te megvénültél!

— Ő fiatal, én vén vagyok. Szívem nem fogékony a szerelemre. Sokkal nagyobb, igazabb volt az én szerelmem, semhogy új szerelemnek helye lehetne szívemben. Szerelem nélkül mondjam egy becsületes férfinak: szeretlek, tied vagyok egész életre!? Lásd, így sokszor férjhez mehettem volna már. A derék,

a jó Weisz elvett volna, házához vitt volna titeket mind; nem fogadtam el becsületes szívének ajánlatát. S jól tettem, nagyon jól tetteni, mert velem nem lett volna boldog, míg most boldog — Etelkával. A mit ti nem láttatok, láttam én jól, hogy Etelka megszerette ezt a becsületes, derék embert. Mi jó, hogy így történt. Szegény néni, öreg napjaira nem kénytelen kinlódni, él békességben, kényelemben és Etelka is, férje is boldog.

— Mindenki boldog! — kiáltott fel György keserűen, mindenki keresi és meg is találja a boldogságot, csak te nem! Erővel elkergeted magadtól.

Mindenki boldog!

Most három év multán is hallja György keserű kifakadását. És Györgynek igaza volt. Mindenki boldog, csak ő nem, legalább abban az értelemben nem, a mint György gondolta. De ha ő megelégszik testvéreinek boldogságával? Ha az ő lelkének nyugalmat, mérhetetlen gyönyörűséget szerez, látván, mint kötnek ki testvérei biztos révben? Ó, ő a maga részére oly kevéssel megelégszik. Györgynek megvan a puha meleg fészke, György boldog. Most készül a Jolánka fészke is. Egy derék ifjú, kálvinista pap egy kis székely faluban, egyszerre csak betoppant hozzájuk, aztán eljött

újra meg újra és megkérte a Jolánka kezét. Lám, ott igazán szeretne élni a csendes parochián. S ha még sikerül egy tervük: Erzsikét odavinni tanítónőnek, érzi, hogy nem tudna itt maradni, elmenne utánok, velük élne és maradna örökre, egész életére — kismama.

Szépnek, ragyogó szépnek rajzolta a jövődöt. Nagymama lesz, a nélkül, hogy férjhez menne: a testvérei gyermekeinek a nagymamája. És megéri talán azt is, hogy övék lesz újra a Szentpáli-kastély. Hogy visszakapja majd azt az egy szobát (neki nem kell több), a melyben édes anyja meghalt és kijárhat naponként a sirbolthoz, s ráborulván anyja koporsójára, elmondhatja újra meg újra: nyugodj békében, édes anyám. A mit fogadtam e helyen, elvégeztem. Örvendő szívvvel nézhetsz le reánk a fényes mennyországból!

Mult és jövő képei jöttek, mentek, rajzottak lelkében. Olyan boldog volt, hogy merengésében nem zavarta senki, semmi. Asztalkája fiókjából régi leveleket vett elő. Apjának egy levele akadt először kezébe. Két év előtt írta. Arról értesíti ebben Katalint, hogy beköltöztek a városba, a hivatala miatt, s most a kastélyban bérlő lakik. »Boldog vagyok, írja, hogy nem kell tovább őseim házában laknom, mely nem az enyém. Hol minden a

régi jó napokra emlékeztetett, s ez szívemnek oly nagy szomorúságot okozott.... De akkor volnék igazán boldog, ha, a mire már akkor is gondoltam, valamelyik gyermekem vissza tudná váltani az ősi birtokot és kastélyt, hogy a Szentpáli név ismét régi fényében ragyogna. Igazad van abban, Katalin, a mit a multkor irtál, hogy nem a vagyon adja a névnek a fényt, s György és Kornél, mindkettő a maga pályáján, dicsőséget szerez a Szentpáli névnek, nagyobb dicsőséget, mint azok az ősök, kik éltek az öröklött vagyonból s munka nélkül éltek le az életet. De hiába, az én szívem hozzá van nőve az *anyaföldhöz* s fáj, erősen fáj, mást látnom őseimnek földjén.«

— Szegény jó apa, — sóhajtott Katalin, — neked igazad van.

De nem rég úgy vette észre, hogy György és Kornél valamit titkolnak előtte; azt is megtudta, hogy Kornél egyszer odahaza járt, bár ő neki azt mondta, hogy Bécsbe megy. Világos, hogy valami tervet főznek a fiuk, s őt egyszerre csak meglepik. Hát csak lepjék meg.

A második levél, mely kezébe akadt, Kálmántól való volt.

Kálmán! Istenem, mi lett belőle! Hogy szállott alább, alább! Margittal meghiusult a

házasság s aztán jött csapás csapásra: Apjának, miután tönkremenése nyilvánvaló lett, le kellett mondani a hivataláról. Anyagi és erkölcsi tönkremenés egyszerre: mindkettő a fia miatt. A jó öreg nem sokáig bírta el a kettős csapást, egy év sem telt belé, ott pihent ősei közt, a családi sirboltban, a hová nem-sokára követte neje is.

Apja bukása után érezte csak Kálmán, hogy valóképpen egy nagy semmi, a ki addig volt valami, a mig apja élt és magas hivatalt viselt. Másodszor már nem lépett föl képviselőnek s csak nagy nehezen sikerült valami szerény hivatalt kapni a vármegyénél.

Megtörve, megalázva fordult Katalinhoz. Ez volt a legnehezebb próba, a melyet életében kiállott Katalin. Irta Kálmán:

»Tudom, hogy szánalmat sem érdemlek tőled, Katalin. Tudom, hogy megvetsz. Megérdemlem. Gyáva voltam, nyomorult voltam. Tönkretettem a magam életét, boldogságomat, holott lehettem volna, ha van bennem erő, képesség, boldog és boldoggá tehettelek volna téged is. Most itt ülök a romokon és siratom tönkretett életemet. Mily boldogok lehattunk volna mi! Éltünk volna szegénységben, de *együtt* éltünk volna, egymást bátorítva, vigasztalva. Közös lett volna örömünk, bánatunk...

Ám néha úgy tetszik nekem, hogy még nem veszett el minden. Járván a hegyek közt, nyíló virágokat látok egy ezer éves vár romladékai közt. Im, a romok közt is nyilhatik virág! Katalin! Katalin! Ha megdobbanna a szived! Ha a mi romjaink közt is nyilhatnék még virág!«

Könyek törtek elő Katalin szeméből. Hátha igaza van Kálmánnak? De ő azt írta vissza: a mi romjaink közt már nem nyilhatik virág. *Bemohosodtak.*

Nagy zajjal jöttek haza az ikrek, velük Kornél.

— Kismama! Kismama! Levél a vőlegényemtől! Holnap már itt lesz s az esküvő előtt már nem is megy vissza!

Katalin meleg szeretettel ölelte meg a boldog leányt. Aztán Erzsit kérdezte:

— Hát te még semmi hírt sem tudsz?

— Dehogynem! György ma volt a miniszternél. Megígérte, hogy kinevez tanítónőnek. Jaj, csak látnám már! Ugy-e biztosan velünk jössz akkor?

— Édes Istenem, mit csináljak?

— Kismama....

— Valami nagyot akarsz mondani, Erzsikém?

— Szólj csak Kornélnak, vegye elő, a mi a zsebében van.

— Mit rejtegetsz, Kornél? Elé vele.

Kornél egy nagy rajzlapot vett elő.

— Szép terv?

— Szép, szép.... De különös..... Mit akarsz vele? Egy sirbolt.... Talán csak nem nekem?

— Katalin! Hát nem érzed meg, hogy kinek?

— A mamának!? A mamának? Ugy-e neki?

— A mamának. Már kész is, — mondta Kornél könybeborult szemmel. Majd együtt lemegyünk, mind, úgy-e, le, és imádkozunk...

— Lemegyünk, le. És imádkozunk....

A régi fészek.

Mióta megmutatták az új sírbolt rajzát, nagy erős vágyakozás fogta el Katalint: látni újra a régi fészket.

— Azt hittem — mondta a testvéreinek — hogy sohasem látom többet szülőházunkat, de most érzem, nem lesz nyugalmam, míg újra nem látom.

— Meg fogod látni nemsokára, — mondta György s különösen mosolygott.

— Sőt én azt hiszem, hogy Jolánka esküvője után ott is tölthetnénk egy pár hetet, — jegyezte meg Kornél.

— Egy pár hetet? Hisz bérlő lakik benne! És aztán nem a mienk . . .

— A bérlő a tisztartói házba költözött, a kastély újra üres, — mondta György, erősen figyelve Katalint, hogy milyen hatást tesz rá ez a hír.

— Honnét tudod ezt te mind oly alaposan?

Jolánka közbeszólt:

— Ugyan György! Ne komédiázzatok annyit a kismamával. Mondjátok meg már az igaz valóságot.

— Az igaz valóságot? — kötekedett György. — Te talán tudod, mi az igaz valóság, mondd meg, óh, boldog menyasszony!

— Akarod, hogy megmondjam?

— Tessék! Kiváncsi vagyok rá.

— Nos, én bizonyos vagyok abban, hogy visszaváltottad a birtokot.

— Honnét tudod, óh, boldog menyasszony?

— Honnét? Véletlenül fültanúja voltam, a mint Margit, te meg Kornél tárgyalatok nagy titokban. Ti persze azt hittétek, hogy nem figyelek oda, a vőlegényem foglal el egészen. Az ám, fél füllel a ti suttogásokat hallgattam.

— Le vagyunk leplezve! — kiáltott föl György tréfás szörnyűködéssel.

Mondta Katalin s szeme könybe borult:

— Gyerekek, én semmit sem hallottam a ti titkos cselszövényetekről, egy mozdulatot sem vettem észre. Mondhatom, ügyesen csináltatok. De bár semmit sem hallottam, a szívem megérezte, hogy nagy dolgok vannak készülöben. György! György! Édes jó öcsém!

Hosszan, sokáig ölelte, csókolta Györgyöt, majd Kornélt.

Ott mindjárt családi tanácsot ültek és elhatározták, hogy Jolánka esküvője után két héttel mind összegyűlnék a régi fészekben s ott töltik a nyarat. Természetesen, Katalin lesz a háziasszony, a kastély fejedelemasszonya s a többiek mind az ő hűséges fehér rabszolgái. Egyelőre állandóan senki sem lakik a kastélyban, de minden nyáron ez lesz a testvérek *gyülekező*, találkozó helye, ősszel aztán visszarepül ki-ki a maga fészkébe.

— Óh édes jó Istenem! — fohászkodott föl Katalin — mertem volna-e hinni ezt tíz év előtt!

Katalin boldog volt, végtelenül boldog. Az esküvő napját izgatottan várta. Nemcsak az izgatta s töltötte el édes örömmel a szívét, hogy most már Jolánkát is szárnyára ereszt-heti, de az is, s ez sokkal nagyobb mértékben, hogy újra láthatja a régi fészket, bejárhatja újra a kedves, ismerős helyeket, kijárhat minden nap édesanyja sírjához és ismét az édesanya szobájában lakhatik . . .

De míg a közel jövő e ragyogó képe édes örömmel töltötte el szívét, valami különös nyugtalanság is fogta el. Megmagyarázhatatlan bús.sejtelem nehezedett szívére az esküvő

napjának előestéjén. Éjjel fölriadott álmából. Kálmánt látta. Égő piros rózsa volt a kabátján, épp úgy, mint a mikor legutoljára látta Margitéknál. Arcza boldogságtól ragyogott, mintha most is menyasszonyához indulna. És álmában újra lejátszódott az a kínos jelenet, mely oly mély nyomokat hagyott az ő lelkében.

— Téged szeretlek, Katalin! — kiáltotta Kálmán s megragadta kezét.

Katalin fölébredt. Hideg verejték gyöngyözött arczán. Reszketett, mint a nyárfalevél. Nem tudta többé lehunyni a szemét.

Reggel korán kelt s arcza oly sápadt volt, hogy az ikrek megijedtek.

— Kismama, oly sápadt vagy! Rosszul aludtál?

— Keveset aludtam, gyerekek. Azért vagyok sápadt. De az nem csoda, ha nem tudtam aludni. Nagy nap előtt állunk. Vagy te tán aludtál, Jolánka? — kérdezte s mosolygott, bár oly nehéz volt mosolyt, vidámságot erőltetni magára.

— Óh, dehogy aludtam! Még az volna szép, hogy egy menyasszony aludjék az utolsó éjen!

— Na, — mondta Erzsike, — én nem vagyok menyasszony s mégsem aludtam.

A reggeli postával tömérdek levelet kapott Katalin. Mind gratuláló levelek voltak a vidékről, egy azonban elütött a többitől. Ez az egy ajánlott levél volt. Megnézte a borítékot: Udvarhelyről jött, az írás azonban ismeretlen volt előtte.

Izgatottan bontotta föl ezt a levelet.

Egy karikagyűrű hullott ki belőle. Régi módi karikagyűrű, vékony, elvászott. Látszott, hogy valaki nagyon hosszú ideig viselte az ujján.

Reszketve olvasta végig a levelet, mely így szólt:

Kisasszony!

Ezt a gyűrűt egy jó barátom adta át nekem a halálos ágyán, azzal a kéréssel, hogy halála után küldjem el önnek. Ez a jó barát ma kisenvedett s én teljesítem a haldokló utolsó kívánságát. Baróthy Kálmán édesanyja viselte ujján ezt a gyűrűt s szegény megboldogult barátom, ki ajkán az ön nevével hunyta le szemét, egyedül önt találta méltónak arra, hogy e jegygyűrűt viselje.

Kisasszony! Baróthy Kálmán sokat vétett talán ön ellen, de sokkal többet saját maga ellen. Egy azonban bizonyos, hogy szerette önt utolsó lehelletéig! Viselje ezt a

gyűrűt s tartsa meg szívében elhunyt barátom emlékét.

Tisztelője:

Bögözi László.

Katalin szemében összefolytak a betűk. Újra meg újra olvasni próbálta a levelet, de sűrűn hulló könnyeitől csak össze-visszazavarodott betűket látott, melyekből azonban rettenetes világossággal vált ki Kálmán halála.

Kálmán meghalt! Kálmán boldog! Ő nem szenved többé. Lelke megtisztult, úgy szállt föl a fényes mennyországba. És ő . . . Ő tovább hordozza szíve nehéz keresztjét, az embereknek sejtelve sincs a titkos bánatról, mely kíséri őt, bárhová megy. Kálmán meghalt és ő él tovább, mert neki élnie kell, neki nem szabad megszorítani, neki nem szabad gyászba borítani az ő »gyermekkeit«. Az ő kötelességei nem értek véget abban a pillanatban, melyben szárnyára eresztette a megtollasodott fecskéket. Romokba döntse egy bús pillanatban azt a ragyogó szép palotát, melyet tíz évig épített éj, nap, szakadatlan? Ah, ez nem volna méltó ő hozzá!

Szerencsére, senki sem látta, midőn a szomorú levelet fölbontotta. Kebelébe rejtette a levelet s a gyűrűt, letörülte könnyeit, s bár a szíve majd megszakadt a nagy fájdalomtól,

vidáman, mosolyogva vitte be az ikreknek a többi levelet, hadd olvassák.

Jól látta az esküvő alatt György és Kornél arcán, hogy ők is értesültek már Kálmán haláláról, de, nehogy megrontsák a mai nap örömét, nem szóltak Katalinnak.

Ha sejtették volna, hogy mely rettenetes fájdalom hasogatja Katalin szívét!

*

Az esküvő után két héttel a testvérek mind összegyűltek a Szentpáli-kastélyban. Ott volt természetesen Szentpáli is. (A mostoha véletlenül épp e napon kapott erős fejfájást.) György a feleségével és kicsi fiával jött el, Jolánkát is elkísérte a férje. Ő mondott egy szép, megható imát a sírbolt előtt. Katalin két koszorút hozott magával. Az egyiket letette édesanyja koporsájára.

A másikat . . . Vajjon hová vitte a másikat?

Katalin levele az íróhoz.

Hallom, kedves barátom, hogy csakugyan írja »az én regényemet«. Nem is képzelem, mennyire bánt a lelkiismeret. Azt hiszem, hogy azon a tavaszi délután sok mindent beszéltem össze, a mit nem kellett volna. De tele volt a szívem, s erős szükségét éreztem annak, hogy valakinek elmondjak oly dolgokat is az életemből, melyeket gondosan elrejtettem addig még azok előtt is, kik örömet, bánatot megosztottak velem.

Akkor oly izgatott voltam, most meg a lelkem oly nyugodt. Tisztán, világosan áll előttem a múlt, s úgy tetszik nekem, hogy nem is cselekedtem valami rendkívüli nagy dolgot, mikor új fészket raktam a régi helyett... Azt hiszem, az én helyemben más leány is így cselekedett volna. Vagy nem? Legalább nem mindenik?

Egyébként én nem vagyok illetékes a magam cselekedeteinek a megítélésében. Ha

gondolja, hogy fiatal leányok hasznot merithetnek »az én regényemből«, írja meg. Engem e pillanatban, ha már regényt írok rólam, egy érdekel különösen. Ki ne feledje az én kis Zsófikámat.

Tudja-e, ki ő? Az én »unokám«. Mert én, jól megjegyezze, kedves barátom, »nagymama« vagyok. Most tanítom beszélni Jolánka első gyermekét, Zsófikát s a *mama* után erre a szóra tanítottam meg: nagymama. Harminczkét évvel nagymamának lenni! Nos, ha tíz éves koromban már kismamája voltam testvéreimnek, mért ne lehetnék nagymamája a testvéreim gyermekeinek?

Mily nagy boldogság e szóban: nagymama! Most már igazán mondhatom, hogy mindent elfeledtem, a mi bántott. Körülöttem csupa mosolygás, napfény, ragyogás! Minden testvéremnek megvan a maga külön fészke már. Kornél is megházasodott. Erzsike férjhez ment a tanító kollégájához és Györgynek már egy fia és egy leánya van. Ezek is az én »unokáim«.

A telet valamelyik testvéremnél töltöm. Mennyit veszekednek azon, hogy melyikhez menjek! De nyáron kibékitem őket, mert akkor mind együtt vagyunk. Az apa is kijár a városból hozzánk, valahányszor csak teheti. Olyan boldog most!

Be-bejárok én is a városba. Ha a gyerekek meghallják, hogy a városba készülök, egyszeribe szaladnak a kertbe s mikor a kocsi eléáll, egy pompás bokrétát nyomnak a kezembe.

— Hát minek ez, gyerekek? Nem való a virág egy nagymamának.

— Ó, csak vigyed, vigyed, kis nagymama...

A virágot sohasem hozom vissza... De ha haza jövök, nem kérdi senki tőlem: nagymama, hová lett a virág? Tudják jól, hogy a temetőből jövök...

(Vége.)

Országos Széchényi Könyvtár

1877. évi költségvetés

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

1877

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár